

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Diplomová práce

2014

Kristina Pavelková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Kristina Pavelková

**Rozvojová spolupráce EU se zeměmi ACP.
Přístup ke Rwandě, Haiti a Východnímu
Timoru**

Diplomová práce

Praha 2014

Autor práce: **Bc. Kristina Pavelková**

Vedoucí práce: **Mgr. Tomáš Weiss, M.A., Ph.D.**

Rok obhajoby: 2015

Bibliografický záznam

PAVELKOVÁ, Kristina. *Rozvojová spolupráce EU se zeměmi ACP. Přístup ke Rwandě, Haiti a Východnímu Timoru*. Praha, 2014. 99 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra západoevropských studií. Vedoucí diplomové práce Mgr. Tomáš Weiss, M.A., Ph.D.

Abstrakt

Práce nahlíží na rozvojovou politiku EU optikou jedné z integračních teorií, konkrétně multi-level governance. Analýze je podroben vztah mezi Evropskou unií a třemi zeměmi ze skupiny ACP, Rwandou, Haiti a Východním Timorem. Ze současných vývojových tendencí multi-level governance je výzkum zaměřen na proces posilování nadnárodní úrovně a na postupující regionalizaci. Ta je chápána jednak ve smyslu regionálního sdružování se, dále pak jako přesun pravomocí na nižší správní celky či místní emancipaci. Práci inspirovala myšlenka autora Martina Hollanda, že integrační teorie jsou lépe pozorovatelné v rozvojové politice, než uvnitř integrace samotné. Pomocí srovnání oficiálních deklamací EU o rozvojové spolupráci se skupinou ACP s reálně uskutečňovanou agendou v zemích je v práci zkoumána míra iniciativy EU při zapojování vybraných zemí do nadnárodních struktur, do regionálních celků a při podpoře nižších správních celků v zemích. Výzkum si klade za cíl analyzovat vazby vznikající mezi Evropskou unií a Rwandou, Haiti a Východním Timorem, které by dle Martina Hollanda měly nejlépe odpovídat konceptu multi-level governance.

Abstract

The work looks at EU's development policy through the lens of one of integration theories, namely multi-level governance. The relationship between the EU and three countries from the ACP group, Rwanda, Haiti and East Timor is being analysed. From current trends of multi-level governance the research is focusing on the process of strengthening of supranational level and on advancing regionalization, understood in terms of regional integration on one side and the transfer of powers to lower administrative units or local emancipation. The work is inspired by the idea of the author Martin Holland that integration theories are better observable on EU's development policy than on EU's integration itself. Using the comparison of official EU's declarations over development cooperation with ACP group and real agenda implemented in those countries, the work investigates EU's involvement during penetration of surveyed countries into transnational structures, into regional coalitions and the promotion of emancipation of lower administrative units in the country. The research aims to analyze bonds formed between the European Union and Rwanda, Haiti and East Timor, which, according to Martin Holland, the concept of multi-level governance should best describe.

Klíčová slova

Evropská unie, rozvojová spolupráce, země ACP, Rwanda, Haiti, Východní Timor, multi-level governance, Dohoda z Cotonou

Keywords

European Union, development cooperation, ACP states, Rwanda, Haiti, East Timor, multi-level governance, Cotonou Agreement

Rozsah práce: 128 455 znaků včetně mezer

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 13. 9. 2014

Kristina Pavelková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu doktoru Weissovi za předání jeho zkušeností, za energii a čas vynaložený na konzultace během vedení mé diplomové práce. Následně bych ráda poděkovala panu docentu Šlosarčíkovi za přínosné korekce v průběhu tvorby práce. Dále bych chtěla poděkovat panu doktoru Horkému, který mi představil základy rozvojové spolupráce během svých kurzů, a panu doktoru Váškovi, který mě svým předmětem o kolonialismu podnítl k zájmu o tuto oblast již při studiu bakalářského cyklu. Méně adresně bych ráda poděkovala všem ostatním vyučujícím z Katedry západoevropských studií za přínosné roky strávené na Univerzitě Karlově. Mé poděkování patří také magistře Denise Šiškové. Vděčím jí za příležitost získat praktické zkušenosti s rozvojovou pomocí na stáži v Českém výboru pro UNICEF a za cenné rady při výběru tématu práce. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své mamince a babičce. Obě mě celý život inspirovaly a zařadily pomoc ostatním mezi samozřejmosti života.

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE	
Jméno:	Kristina Pavelková
E-mail:	pavelkova.kristi@gmail.com
Semestr:	LS 1. ročník
Akademický rok:	2011/2012
Název práce:	Rozvojová spolupráce EU se zeměmi ACP. Přístup ke Rwandě, Haiti a Východnímu Timoru
Předpokládaný termín ukončení (semestr, školní rok):	ZS 2013/2014
Vedoucí diplomového semináře:	Doc., PhDr., JUDr. Ivo Šlosarčík LL.M., PhD.
Vedoucí práce:	Tomáš Weiss, Ph.D.
V čem se oproti původnímu zadání změnil cíl práce?	Práce se bude věnovat jiným případovým studiím, na kterých bude pozorován projev vnitřní integrace EU v její rozvojové politice vůči zemím ACP.
Jaké změny nastaly v časovém, teritoriálním a věcném vymezení tématu?	V časové vymezení tématu změny nenastaly. Práce se stále bude věnovat současnému období, zhruba od let 2000 až 2010. Byly však vybrány jiné případové studie - Rwanda, Haiti a Východní Timor. Po věcné stránce se téma posune od původního detailnějšího průzkumu původně zvolených afrických zemí k pozorování projevu vnitřní integrace EU na případových studiích zemí ACP skupiny.
Jak se proměnila struktura práce (vyjádřete stručným obsahem)?	Studie bude členěna do čtyř základních částí. Úvod se věnuje představení integračních teorií a zdůvodnění výběru Hollandova přístupu k rozvojové politice EU. První kapitola je zasvěcena popsání vývoje vztahu mezi Evropským společenstvím, nyní Evropskou unií, a rozvojovými zeměmi, blíže zeměmi ACP. Druhá kapitola se dostává k oněm případovým studiím, zemím, které budou cílem analýzy. Ta bude spočívat ve srovnání oficiálních smluv podepsaných evropskou stranou a zeměmi ACP, které budou konfrontovány s uskutečňovanou agendou ve vybraných třech rozvojových zemích, ve smyslu pozorování projevu trendu integračních teorií. Závěr bude mít za úkol zhodnotit výsledky konfrontace a odpovědět na výzkumnou otázku, zda se v rozvojové politice EU odrážejí integrační tendence uvnitř EU.
Jakým vývojem prošla metodologická koncepce práce?	K práci je i nadále přístupováno jako ke komparativní případové studii. Bude se nyní jednat konkrétně o tří-případovou studii. Výzkumným postupem je nově dedukce.
Které nové prameny a sekundární literatura byly zpracovány a jak tato skutečnost ovlivnila celek práce?	Nově jsou pro práci hlavním výchozím hlediskem smlouvy mezi ES/EU a zeměmi ACP. Jsou základními dokumenty pro srovnání proklamovaných a realizovaných agend vůči zkoumaným zemím. BROBERG, Martin. What Is the Direction For the EU's Development Cooperation? European Foreign Affairs Review 16. 2011, s. 539-557. CONCORD. European Aid Watch Initiative. Aid we can – Invest more in global

development. Report from 2012. Pdf, s. 72.
 CONCORD. Spotlight on EU Policy Coherence for Development. Report from 2011. Pdf, s. 68.
 EUROPEAN COMMISSION. Haiti - European Community. Country Strategy Paper and National Initiative Program for the period 2008-2013. Pdf, s. 87.
 EUROPEAN COMMISSION. Timor-Leste - European Community. Country Strategy Paper and National Initiative Program for the period 2008-2013. Pdf, s. 85.
 EUROPEAN PARLAMENT, COUNCIL, COMMISSION. The European Consensus on Development. European Union. 2006, s. 19.
 EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ. Dohoda 2000/483/ES o partnerství mezi africkými, karibskými a tichomořskými státy na jedné straně a Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně druhé, podepsaná v Cotonou dne 23. června 2000. Cotonou. s. 379.
 EVROPSKÁ UNIE. The European Consensus on Development. European Union. 2006, s. 19.
 RADA EVROPSKÉ UNIE. Second revision on the Cotonou Agreement – Agreed Consolidated Text, 11 March 2010. Extraordinary ACP-EU Ministerial meeting on 19th March 2010 in Brussels, s. 55.
 HOLLAND Martin, DOIDGE Mathew. Development Policy of the European Union. Palgrave Macmillan. Houndmills. 2012, s. 277.
 HOLLAND MARTIN. European Union and the Third World. Palgrave. Houndmills. Basingstoke. Hampshire. 2002, Pdf, s. 258.

Charakterizujte základní proměny práce v době od zadání projektu do odevzdání tezí a pokuste se vyhodnotit, jaký pokrok na práci jste během semestru zaznamenali (v bodech):

změna výběru zkoumaných zemí
 změna zkoumaného jevu a výzkumné otázky
 formulace předběžné hypotézy
 rozšíření literatury o teoretické publikace
 změna metodologické koncepce práce z induktivního postupu na deduktivní

Podpis studenta a datum:

Schváleno:	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomového semináře		

Obsah

SEZNAM ZKRATEK	2
ÚVOD	5
TEORETICKÝ ZÁKLAD	5
<i>Výzkumná otázka</i>	9
METODOLOGICKÝ PŘÍSTUP	9
REŠERŠE ZDROJŮ	11
1. KONTEXT VAZBY EU SE ZEMĚMI ACP	14
MILNÍKY EVROPSKÉ ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE.....	14
AKTUÁLNÍ STAV ROZVOJOVÉ POLITIKY EU VŮČI ZEMÍM ACP	21
ÚSKALÍ APLIKACE ROZVOJOVÉ POLITIKY EU	21
2. PŘEDSTAVENÍ AKTÉRŮ VZTAHU EU A ZEMÍ ACP	23
SKUPINA ZEMÍ ACP.....	23
RWANDA	27
2.1.1 <i>Představení země</i>	27
2.1.2 <i>Historické vazby</i>	27
2.1.3 <i>Současná spolupráce s EU</i>	29
HAITI.....	31
2.1.4 <i>Představení země</i>	31
2.1.5 <i>Historické vazby</i>	32
2.1.6 <i>Současná spolupráce</i>	33
VÝCHODNÍ TIMOR	35
2.1.7 <i>Představení země</i>	35
2.1.8 <i>Historické vazby</i>	36
2.1.9 <i>Současná spolupráce</i>	37
3. MULTI-LEVEL GOVERNANCE V ROZVOJOVÉ AGENDĚ EU-ACP	39
POSILOVÁNÍ NADNÁRODNÍ ÚROVNĚ	41
REGIONALIZACE.....	48
SHRNUTÍ POZOROVÁNÍ.....	70
ZÁVĚR	73
SUMMARY	77
POUŽITÁ LITERATURA	80
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	80
PRIMÁRNÍ ZDROJE	90
SEKUNDÁRNÍ ZDROJE	91
SEZNAM PŘÍLOH	94
PŘÍLOHA Č. 1: MAPA RWANDY (OBRÁZEK).....	94
PŘÍLOHA Č. 2: MAPA HAITI (OBRÁZEK)	94
PŘÍLOHA Č. 3: MAPA VÝCHODNÍHO TIMORU (OBRÁZEK).....	94
PŘÍLOHA Č. 4: GRAF PŘÍSTUPU TOP-DOWN A BOTTOM-UP (OBRÁZEK).....	94
PŘÍLOHA Č. 5: PROJEKT EU ZAMĚŘENÝ NA VÝROBU KAMEN VE RWANDĚ (OBRÁZEK).....	94
PŘÍLOHY	95
PŘÍLOHA Č. 1: MAPA RWANDY (OBRÁZEK).....	95
PŘÍLOHA Č. 2: MAPA HAITI (OBRÁZEK)	96
PŘÍLOHA Č. 3: MAPA VÝCHODNÍHO TIMORU (OBRÁZEK).....	97
PŘÍLOHA Č. 4: GRAF PŘÍSTUPU TOP-DOWN A BOTTOM-UP (OBRÁZEK).....	98
PŘÍLOHA Č. 5: PROJEKT EU ZAMĚŘENÝ NA VÝROBU KAMEN VE RWANDĚ (OBRÁZEK).....	99

Seznam zkratek

ACP – African, Caribbean and Pacific Group of States; AKT – skupina zemí Afriky, Karibiku a Tichomoří

ASEAN – Assosiation of South East Asian Nations; Sdružení národů jihovýchodní Asie

AU – African Union; Africká unie

CARICOM – Caribbean Community; Karibské společenství

CARIFORUM – podskupina ACP

CFSP – Common Foreign Security Policy; SZBP – Společná zahraniční bezpečnostní politika

COMESA – Common Market for Eastern and Southern Africa; Společný trh východní a jižní Afriky

COMMONWEALTH – Commonwealth of Nations; Společenství národů

CONCORD – Evropská konfederace NGO pro humanitární pomoc a rozvoj

DCI – Financing Instrument for Development Cooperation; Nástroj pro financování rozvojové spolupráce

DG – European Commission Directorate General; Generální ředitelství Evropské komise

EAC – East African Community; Východoafrické společenství

EBA – Everything But Arms; iniciativa Vše kromě zbraní

EC – European Community; ES – Evropské společenství

ECD – European Consensus on Development; Evropský konsensus o rozvoji

ECHO – European Community Humanitarian Office and Civil Protection; Generální ředitelství Evropské komise pro humanitární pomoc a civilní ochranu

EDF – European Development Fund; ERF – Evropský rozvojový fond

EEAS – European External Action Service; ESVČ – Evropská služba pro vnější činnost

EFACAP – École fondamentale d'application et centre d'appui pédagogique; koncept Základní školy a vzdělávacího střediska

EPA – European Partnership Agreement; Dohoda o ekonomickém partnerství

EUROPEAID – European Commission DG for Development and Cooperation; Generální ředitelství pro rozvoj a spolupráci

FRETILIN – Revolutionary Front for the Independence of Timor-Leste; Revoluční fronta za nezávislost Východního Timoru

IBRD – International Bank for Recovery and Development; Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj

IDA – International Development Association; Mezinárodní asociace pro rozvoj

IMF – International Monetary Fund; MMF – Mezinárodní měnový fond

LDC's – Least Developed Countries; Nejméně rozvinuté země

MDG's – Millenium Development Goals of United Nations; Rozvojové cíle tisíciletí Organizace spojených národů

MFN – Most Favoured Nation; Doložka nejvyšších výhod

MINUSTAH – UN Stability Mission in Haiti; Stabilizační mise OSN na Haiti

NGO's – non-governmental organizations; neziskové organizace

OCT's – Overseas Collectives/Countries and Territories; ZZÚ – Zámořské země a území

ODA – Official Development Fund; Oficiální rozvojová pomoc

OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development; Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj

PARQE – Programme de renforcement de la qualité de l'éducation de base, Program na posílení kvality základního vzdělání

RRM – Rapid Reaction Mechanism, Mechanismus rychlé reakce EU

STABEX – Stabilization of Export Earnings Scheme; Systém pro stabilizaci exportních výnosů

SYSMIN – Stabilization Scheme for Mineral Products; Systém stabilizace výnosů v těžebních oblastech

TEC – Treaty Establishing the European Community; Smlouva o založení Evropského společenství

TEU – Treaty on European Union; Smlouva o Evropské unii

TFET – Trust Fund for East Timor, Fond Světové banky pro Východní Timor

UN – United Nations; OSN – Organizace spojených národů

UNMIT – United Nation Integrated Mission for Timor-Leste; Civilní mise pro Východní Timor

UNDP – United Nations Development Program; Rozvojový program OSN

UNICEF – The United Nations International Children's Emergency Fund; Mezinárodní dětský fond Organizace spojených národů

WB – World Bank; Světová banka

WHO – World Health Organisation; Světová zdravotnická organizace

WTO – World Trade Organisation; Světová obchodní organizace

Úvod

Evropská unie se účastní rozvojové spolupráce celosvětově největším podílem. Diplomová práce se zaměřuje na vztah EU se třemi vybranými státy z početné skupiny ACP, Rwandou, Haiti a Východní Timorem. Analýza vztahu zemí s Evropskou unií je zpracována optikou jedné z *integračních teorií*¹, *multi-level governance*². Ze současných vývojových tendencí *multi-level governance* je výzkum zaměřen na proces posilování nadnárodní úrovně a na postupující regionalizaci. Ta je chápána jednak ve smyslu regionálního sdružování se, dále pak jako přesun pravomocí na nižší správní celky či místní emancipaci.

Pomocí srovnání oficiálních deklamací EU o rozvojové spolupráci se skupinou ACP s reálně uskutečňovanou agendou v zemích je v práci zkoumána míra iniciativy EU při zapojování vybraných zemí do nadnárodních struktur, do regionálních celků a při podpoře nižších správních celků v zemích. Na třech konkrétních případech je pozorována politika EU z hlediska podpory přístupu *multi-level governance*.

Teoretický základ

Práce vychází z předpokladu, že Evropská unie je tzv. *normativní silou*. *Normativní síla* by měla být legitimní mocí, která naplňuje hodnoty: udržitelný mír, svoboda, demokracie, právní stát a dodržování lidských práv, má normativní identitu a také normativní dopad na světovou politiku.³ Dále musí být přesvědčivá při prosazování těchto zásad, protože pouze tak má šanci tyto hodnoty šířit i navenek. Aby EU dokázala své partnery ovlivnit, pokládá základy partnerství na uzavírání dohod a smluv, které

¹ Mezi významné *integrační teorie* patří *liberální mezivládní přístup*, *nový funkcionalismus*, *nový institucionalismus*, *teorie sítí* nebo koncept *multi-level governance*. Martin Holland představuje všechny tyto teorie ve svých publikacích *European Union and the Third World* z roku 2002 a *Development Policy of the European Union* z roku 2012 jako společné vysvětlení současné evropské rozvojové politiky EU. Holland každé období rozvojové politiky Společenství či Unie vysvětluje z jiného teoretického hlediska, zároveň i různé typy vztahů popisuje na základě jiného teoretického přístupu.

² Český překlad pojmu je *teorie více-úrovňového vládnutí*. V práci však bude uváděn více zažitý anglický pojem *multi-level governance*. Ono *vládnutí*, tedy pojem *governance* vyjadřuje kontinuální politický proces stanovování explicitních cílů společnosti a její narušování v zájmu dosažení daných cílů.

³ MANNERS, Ian. *The Concept of Normative Power in World Politics*. DIIS Brief, May 2009. Ověřeno dne 5. září 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://subweb.diis.dk/graphics/Publications/Briefs2009/B09_maj__Concept_Normative_Power_World_Politics.pdf>.

zmíněné principy obsahují.⁴ Pokud má EU tendence vtisknout své hodnoty do struktur svých méně rozvinutých partnerů, můžeme konstatovat tendenci replikovat svůj vnitřní vývoj ve vnějších vztazích. Předpokladem pro šíření normativních principů je víra *normativní síly*, že vývoj, kterým daný celek prošel, je vhodný i pro jeho partnery. Export hodnotového modelu EU lze pozorovat pomocí řady teorií, tato práce si vybrala jednu z *integračních teorií*, konkrétně *multi-level governance*.

Martin Holland⁵ představil myšlenku, že *integrační teorie* jsou lépe pozorovatelné ve vnějších vztazích EU, než uvnitř integrace samotné, protože vnější záležitosti EU jsou důsledkem dynamiky vnitřní integrace.⁶ Holland prezentuje rozvojovou politiku v širším kontextu evropského integračního procesu a tvrdí, že *integrační teorie* jsou vhodným nástrojem pro porozumění nejen vnitřním evropským politikám, ale rovněž vnějším vztahům Evropské unie.⁷ Během posledního půlstoletí je možné sledovat linii či trend v evropské rozvojové spolupráci, který odrážel evoluci uvnitř integrace. Holland přichází s tezí, že změny v Evropském společenství, či dnešní Evropské unii, se projevovaly a projevují v jejím chování i vůči svým rozvojovým partnerům.⁸ Při snaze o komplexní pohled na rozvojovou politiku EU není dle Hollanda možné si vybrat pouze jednu *integrační teorii*. Pokud je však výzkum věnován úzce specifikovanému jevu, je možné a přínosné pro jeho zkoumání a vysvětlení použít některou z *integračních teorií* samostatně.⁹

Model *multi-level governance* znázorňuje celkovou provázanost všech aktérů v různých rovinách vládnutí, kteří se navzájem ovlivňují a doplňují. Obecně *teorie* tvrdí, že systém vládnutí neprobíhá ani výlučně na úrovni integračních institucí, ani členských států, ale

⁴ Ibidem.

⁵ Martin Holland, ředitel Národního centra evropského výzkumu na Novém Zélandu. Vedle Maurizia Carboneho je Martin Holland považován za nejpřínosnějšího autora, který se rozvojové politice EU kontinuálně a komplexně věnuje. UNIVERSITY OF CANTERBURY. *Professor Martin Holland*. National Centre for Research on Europe. Ověřeno dne 7. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.europe.canterbury.ac.nz/people/mholland/>.

⁶ HOLLAND MARTIN. *European Union and the Third World*. Palgrave. Houndmills. Basingstoke. Hampshire. 2002. Pdf. S. 242.

⁷ Ibidem, s. 1.

⁸ HOLLAND Martin, DOIDGE Mathew. *Development Policy of the European Union*. Palgrave Macmillan. Houndmills. 2012. S. 23.

⁹ Ibidem, s. 28.

vládnutí se odehrává na několika rovinách (nadstátní, státní a sub-státní) paralelně.¹⁰ Roli hraje mnoho aktérů na různých úrovních, mezi které je různě rozdělena moc.

Stát funguje v systému jako reprezentant sociálně a teritoriálně definovaných skupin. Aktéři mohou být regionální nebo místní. V kontextu Evropské unie to mohou být například Spolkové země a další regionální celky. Jedná se o takzvanou sub-státní rovinu. V našem případě nahlížíme na skupinu zemí ACP jako na regionální skupinu, která se stává z národních i lokálních hráčů. Koncept bere v potaz také nadstátní rovinu, kterou je Evropská unie jako taková. Evropská unie s regionálním partnerem i místními aktéry interaguje a navzájem se ovlivňují. Teorie poukazuje na komplexnost vztahů mezi jednotlivými aktéry.

Důležitou součástí teorie *multi-level governance* je nutnost rovnoměrného rozdělení kompetencí mezi instituce, ne pouze národní uskupení. Aktuální stav rozvojové spolupráce spočívá v součinnosti států, jakožto základních a původních jednotek evropské integrace, dále institucí, které se v rámci dynamického prohlubování EU stávají samostatnějšími aktéry, než tomu bylo dříve, následně regionálních uskupení a v neposlední řadě národních a lokálních orgánů, které v rámci procesu europeizace mohou lépe vstupovat do integračního procesu.

Státy vyjednávají a podepisují dokumenty prostřednictvím Rady a instituce souběžně dynamicky odpovídají na potřeby rozvojové agendy. Současné oficiální úmluvy o rozvojové spolupráci odrážejí celosvětové tendence motivovat nižší správní celky, aby se zapojily do tvorby a realizace rozvojové agendy. Na principu tohoto celosvětového trendu, tzv. *go-local*, fungují i globální neziskové organizace. Nejnovější dokumenty EU apelují právě na význam zapojení se všech správních celků rozvojových zemí při implementaci potřebných úkonů.

Současné vývojové tendence *multi-level governance* v dynamice evropské integrace, jejichž projev očekáváme i v rozvojové spolupráci EU se zeměmi ACP, jsou jednak:

1) podpora posilování zapojování se zemí do nadnárodní spolupráce¹¹,

¹⁰ KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. Vyd. 1. Portál. Praha. 2008. S. 147.

2) podpora regionalizace, kterou chápe jednak ve smyslu spolupráce regionů, dále jako přesunutí autority z národní roviny na regionální úroveň.¹²

Při pozorování prvního trendu se předpokládá podpora prohlubování integrace skupiny ACP ze strany Evropské unie. Členské státy by v takovémto případě měly odevzdat část svým kompetencí vyšším, nadnárodním organizacím, které by tím získaly možnost za ně alespoň částečně jednat. V našem případě se setkáme se zaměřením na integraci obchodní, která je prvním stavebním kamenem pro vazby zemí Třetího světa a jiných států.

Tendenci regionalizace můžeme chápat jako dva děje. První případ se projevuje podporou vzniku regionálních uskupení. Při analýze vztahu mezi EU a regionálními celky nám půjde o projekty EU, které podporují regionální sdružování se zkoumaných zemí.

Druhá varianta je regionalizace ve smyslu většího zapojení se nižších správních jednotek do rozhodovacího procesu. Co se týče druhé možnosti zkoumání regionalizace, zaměříme se na projekty, které se snaží vytvořit základ občanské společnosti a podporují lokální iniciativy.

Rozvojová politika je stejně jako evropská integrace organismem, který se aktivně vyvíjí a vstupuje do něj množství aktérů z různě položených vrstev. Ben Rosamond popisuje *multi-level governance* jako systém, ve kterém je autorita rozptýlena spíše než koncentrována a politické děje se odehrávají mezi různými úrovněmi vládnutí. Myšlenka také naznačuje, že se znásobuje počet významných aktérů.¹³ Práce předpokládá, že Evropská unie je dynamickým tělesem, který je *multi-level governed* a který zároveň exportuje své vnitřní uspořádání. Proto by měl být projev podpory *multi-level governance* také dobře pozorovatelný při analýze realizované agendy v jednotlivých zemích skupiny ACP, kde je spolupráce mezi EU a zeměmi ACP rovněž založena na intenzivní kooperaci mezi nejrůznějšími aktéry. V tomto případě budou podrobeny výzkumu státy Rwanda, Haiti a Východní Timor. Sledována bude vzájemná

¹¹ Chápeme jako proces přesunutí části autority na nadnárodní instituce.

¹² Ibidem, s. 151.

interakce mezi všemi aktéry (mezinárodní organizace, Evropská unie, členské státy EU, místní orgány a další) probíhající na všech úrovních (globální, národní i lokální).

Výzkumná otázka

Do jaké míry se projevuje koncept multi-level governance v rozvojové politice EU vůči zemím ACP.

Metodologický přístup

Práce se záměrně nevěnuje rozvojové agendě jednotlivých členských států Evropské unie. Jednalo by se o výzkum rozsáhlého komplexu vztahů, které mají mnohdy i koloniální rozměr, proto se analýza zcela soustředí na EU jako celek a její unitární vztah k rozvojové spolupráci.

Výzkum je tří-případovou studií s komparativními prvky. Vybrané země se nachází každá v jedné ze tří oblastí uskupení ACP, tedy v africkém regionu, karibském a tichomořském. Selektce byla založena na podobnosti zemí. Vybrané státy mají za sebou tragickou minulost co do tíživé humanitární situace. Rwanda zažila genocidu v devadesátých letech, Haiti sužují časté přírodní katastrofy a do nedávné doby velice nestabilní politická situace a Východní Timor prochází aktuálně teprve procesem konsolidace politických poměrů. Všechny země jsou pro Evropskou unii vzhledem k nedávným humanitárním krizím důležitými recipienty rozvojové asistence.

Země mají srovnatelné hrubé domácí produkty v daném regionu (podle dat Organizace spojených národů obsadila Rwanda na světovém žebříčku 141. místo, Haiti 139. místo a Východní Timor 177. místo).

Rwanda, Haiti i Východní Timor jsou co možná nejpodobněji lidnaté (myšleno v globálním měřítku; Rwanda má deset milionů obyvatel, Haiti osm a půl milionu obyvatel a Východní Timor necelý milion. Poslední jmenovaná země je tedy značně méně lidnatá, v dané oblasti však neexistují srovnatelně velké státní útvary).

¹³ ROSAMOND, Ben. *Theories of European Integration*. 1st ed. Palgrave. Houndmills. 2000. S. 201.

Blízké jsou si tyto státy i průměrným věkem obyvatel, kterého se dožívají, vyšší úmrtnosti při porodech a také většinovým vyznáním (ve všech zemích se jedná podle CIA Fact Book o křesťanství; ve Rwandě se hlásí k římskokatolickému vyznání 56 % populace a 26 % k protestantství, na Haiti žijí z 80 % římský katolíci a z 19 % protestanti a pro Východní Timor je uvedeno, že 98 % obyvatelstva tvoří římský katolíci).¹⁴

Výzkumným postupem práce je dedukce. Pro metodologickou konstrukci byla zvolena koncepce interpretativního přístupu k případovým studiím. Průvodcem metodologickým postupem je kniha Brithy Mikkelsen *Methods for Development Work and Research*.

Studie je rozčleněna do čtyř základních částí. Úvod se věnuje zdůvodnění výběru Hollandova přístupu k rozvojové politice EU a představení *integračních teorií*. První kapitola je zasvěcena popsání vývoje vztahu mezi Evropským společenstvím, nyní Evropskou unií, a rozvojovými zeměmi, blíže zeměmi ACP. Druhá kapitola představuje aktéry spolupráce. Třetí kapitola se věnuje analýze projevu konceptu *multi-level governance* v oficiálních dokumentech na úrovni vztahu Evropské unie a zemí ACP a realizované agendě ve vybraných zemích. Závěr bude mít za úkol zhodnotit výsledky konfrontace a odpovědět na výzkumnou otázku.

Výzkum si klade za úkol prozkoumat vazby vznikající mezi Evropskou unií a Rwandou, Haiti a Východním Timorem, které by dle konceptu *normativní síly* měly být ovlivněny hodnotami Evropské unie. Náhled do vztahu mezi partnery v práci proběhne skrze optiku teorie *multi-level governance*. Předpokládaným cílem práce je vytvoření závěrů o vztahu zkoumaných zemí s EU co do podpory přístupu *multi-level governance* ze strany Evropské unie.

Pro zhodnocení rozdílu mezi podporou *multi-level governance* v oficiální a v realizované rozvojové agendě EU budou použity oficiální smlouvy mezi zeměmi ACP a

¹⁴ CIA THE WORLD FACTBOOK. *Haiti*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ha.html>.
CIA THE WORLD FACTBOOK. *Rwanda*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rw.html>.
CIA THE WORLD FACTBOOK. *Timor-Leste*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tt.html>.

Evropskou unií od roku 2000¹⁵, které jsou deklarací společných vizí, a hodnotící *Strategické dokumenty* daných zemí vydané mezi lety 2006–2008. Jelikož se plánování rozvojové spolupráce odehrává ve víceletých rámcích a onen poslední má rozsah od roku 2008–2013, data o posledním období nejsou při dokončování této práce ještě uzavřena. *Strategické dokumenty* však poskytují komplexní informace o dosavadních realizovaných agendách do roku 2008, proto bude pozorován projev *multi-level governance* v rámci devátého EDF. Konfrontace s realizovanou agendou proběhne díky rozsáhlé databázi EU a jejích partnerů věnované rozvojovým iniciativám a projektům, které EU iniciuje a na kterých se podílí. Hlavním cílem srovnání bude vytvoření závěru o aktivní podpoře EU pro koncept *multi-level governance* na základě vyhledání jeho paramentů v uskutečněné agendě či shledání jeho absence v projektech.

Rešerše zdrojů

Pro teoretický základ práce jsou použity publikace Martina Hollanda, které se věnují rozvojové politice EU. Jedná se o knihy *European Union and the Third World* z roku 2002¹⁶ a *Development Policy of the European Union* z roku 2012¹⁷. Kniha z roku 2002 představuje rozvojový svět a vysvětluje výzvy pro spolupráci Evropy s ním. Autor se v knize věnuje nejprve seznámení čtenáře s historickým kontextem vztahu mezi Společenstvím a zeměmi Třetího světa. Dále se zaměřuje na reformy agendy, rozhodovací proces a konkrétní dopady vybraných iniciativ. Celou kapitolu věnuje *Dohodě z Cotonou* a ukotvuje své vnímání rozvojové spolupráce mezi EU a zeměmi Třetího světa i vysvětlením vazby mezi *integračními teoriemi* a ději v rozvojové spolupráci. Jeho druhá kniha z roku 2012 částečně navazuje na onu předchozí. Desetileté období rozestupu mezi knihami dává Hollandovi možnost zhodnotit některé jeho predikce vyjádřené ve starší publikaci. Zároveň se rozvojová spolupráce posunula ve smyslu intenzivnější komunikace mezi více aktéry. K vedení dialogu jsou aktivně přizívány neziskové organizace, ale také občanská společnost a místní správní celky. Od roku 2002 vznikly nové iniciativy, které by měli partneři rozvojové spolupráce podpořit a implementovat, ale současně také nástroje pro zvýšení efektivity pomoci, které je potřeba aktivně využít. Proběhly další revize stávajících smluv, na které autor

¹⁵ *Dohoda z Cotonou* (2000), *Evropský konsensus o rozvoji* (2005) a revize *Dohody z Cotonou* (2005).

¹⁶ HOLLAND MARTIN. *European Union and the Third World*. Palgrave. Houndmills. Basingstoke. Hampshire. 2002. Pdf, S. 258.

reaguje, a z aktuálních analýz vzešly také nové informace, které by měla spolupráce obsáhnout. Vztah mezi EU a rozvojovým světem tak bude čelit dalším výzvám.

Metodologický přístup definovala kniha Brithy Mikkelsen *Methods for Development Work and Research*. A kniha Bruce L. Berga *Qualitative Research Methods for Social Sciences* z roku 1989.

Práce čerpá převážně z primárních zdrojů. Stěžejní materiály pro analýzu poskytuje Evropská unie ve spolupráci s ostatními mezinárodními partnery. Hlavními přispěvateli do hodnotících *Strategických dokumentů* EU jsou Mezinárodní obchodní organizace, Mezinárodní zdravotnická organizace, Světová banka a Mezinárodní měnový fond, neziskové organizace a jiní.

Oficiální dokumenty Evropské unie slouží jako základ výzkumu. Pozorování projevu *multi-level governance* v rozvojové politice EU je prvotně zkoumáno na úrovni oficiálních smluv, dále je konfrontováno s agendou realizovanou ve vybraných zemích díky *Strategickým dokumentům*. Ze smluv mezi skupinou ACP a Evropskou unií byla vybrána smlouva o *Partnerství z Cotonou* z roku 2000.

Z analytických dokumentů Evropské unie se tématu nejpodrobněji věnují dokumenty Generálního ředitelství Evropské komise pro rozvoj a spolupráci – EuropeAid. EuropeAid spravuje obsažné elektronické zdroje, ve kterých je rozvojová spolupráce detailně mapována. Úřad pro rozvoj a spolupráci analyzuje míru rozvojové pomoci jednotlivým státům dle regionálních i tematických celků. V rámci Evropské komise se rozvojovým zemím věnuje do hloubky také Generální ředitelství pro Mezinárodní spolupráci, humanitární pomoc a řešení krizí – ECHO. Aktuálně probíhající humanitární programy ECHO se týkají pouze Haiti a Východního Timoru. Rwanda v současnosti není zemí, kde by byl realizován některý z humanitárních programů ECHO, přesto zde probíhají dílčí projekty, například vzdělávací. I přesto má Rwanda s plným rozsahem pomoci ECHO zkušenosti z období devadesátých let.

¹⁷ HOLLAND Martin, DOIDGE Mathew. *Development Policy of the European Union*. Palgrave Macmillan. Houndmills. 2012. S. 277.

Pro doplnění pohledu na rozvojovou politiku EU v zemích ACP z jiných než unijních zdrojů slouží materiály Organizace spojených národů a neziskových organizací. OSN intenzivně sleduje situaci v rozvojových zemích skrze své odborné organizace. Ty mají mezi sebou rozděleny cílové skupiny. Patří mezi ně Světová zdravotnická organizace, UNICEF, Světová banka, Mezinárodní měnový fond, Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj, Mezinárodní asociace pro rozvoj. UNICEF se zaměřuje na sledování životních podmínek dětí v rozvojových zemích, což zahrnuje přístup k pitné vodě a potravinám, ke vzdělání a k hygienickým potřebám či dostupnost lékařské péče. UNICEF sleduje nejenom čísla týkající se konkrétně situace dětí, ale také celkový ekonomický i sociální kontext v zemích. Světová banka připravuje každoročně analýzy nejrůznějších statistik a zpracovaná data vydává v souhrnných zprávách. Jejím hlavním cílem je snížení chudoby v rozvojových zemích. Primárně se řídí *Rozvojovými cíli tisíciletí*. Data zpracovává jednotlivě pro konkrétní země, zároveň je analyzuje tematicky. Její publikace se věnují také evaluaci časově vymezených období. Tyto dokumenty poskytují možnosti zhodnocení vývoje situace z hlediska dlouhodobých perspektiv.

Situaci ve zkoumaných rozvojových zemích monitorují také různé nevládní organizace. Mezi nimi například Lékaři bez hranic¹⁸, působící po celém světě, nebo Amnesty International, jehož hlavním zájmem je kontrola dodržování lidských práv. Ačkoli Amnesty International nemá ani v jedné ze zkoumaných zemí vlastní pobočku, věnuje se ve svých zprávách tématům, která se zemí dotýkají. Organizace Lékaři bez hranic provádí rozsáhlý monitoring potřeb v nejchudších zemích a snaží se poskytovat medicínskou pomoc ve všech potřebných oblastech. Díky globálnímu působení této organizace je detailně informovaným zdrojem, který má přehled o potřebách rozvojového světa a disponuje rozsáhlou databází analýz.

¹⁸ Z francouzského názvu: *Medicins sans frontières*. Často se setkáme s anglickým názvem: *Doctors without Borders*.

1. Kontext vazby EU se zeměmi ACP

Milníky evropské rozvojové spolupráce

Poválečné dění podnítilo evropské státy společně se Spojenými státy americkými zasáhnout i do dění v zemích Třetího světa. Přístup k ostatním státům se inspiroval *Marshallovým plánem*. Snaha ovlivnit formování rozvojových zemí pramenila také z obavy, že by to mohl zkusit Sovětský svaz jako první. Principem *modernizační teorie*¹⁹, která toto období vystihuje, byl tzv. *top-down* přístup, modernizace byla tedy řízena a navrhována tzv. *shora-dolů*. V tomto případě ze zahraničních politických elit směrem k obyvatelům rozvojových zemí skrze jejich politické elity, jiné řídicí orgány a struktury.²⁰

Evropské společenství se vztahem se zeměmi patřícími do skupiny ACP zaobíralo hned od počátku svého vzniku. Čtyři zakládající státy ze šesti oplývaly v padesátých letech rozsáhlým koloniálním panstvím²¹. Dořešení vztahů mezi státy s koloniemi a bez kolonií bylo nutné legislativně ošetřit. Německo a Lucembursko nechtělo doplácet na nerozvinuté oblasti, které Francie, Belgie, Nizozemí a Itálie ovládaly. První dokument, který vztah mezi koloniemi a Evropským společenstvím definoval, byly *Římské smlouvy* podepsané roku 1957. Zabývaly se hospodářskou pomocí nerozvinutým zemím ve formě přístupu na evropský trh. V počátcích neměly *Římské smlouvy* ambice nahradit politiku jednotlivých zemí vůči koloniím, činnosti členských států pouze doplňovaly.

¹⁹ Poválečná rozvojová politika byla stavěna na základech *modernizační teorie*. Teorie zastává názor, že se vyspělejší země snaží podpořit rozvoj v chudých zemích stejnou cestou, jakou dosáhly úspěchu ony. První smluvní vztah mezi poválečnou Evropou a zeměmi Třetího světa tomuto konceptu odpovídal. *Teorie modernizace* se snaží popsat a obsáhnout společenské proměny a tvrdí, že vyspělejší státy mají za cíl přispět k sociálnímu rozvoji v zemích ještě nerozvinutých. Stěžejní publikací, která nejvíce přispěla k vysvětlení této teorie, je článek *The Stages of Economic Growth* od autora W. W. Rostowa. Poprvé byl článek uveřejněn v roce 1959 v časopise *The Economic History Review*. Popisuje vzestupné stupně ekonomického rozvoje, kterými státy prochází. Modernizační tendence vyspělejších států vedou k tomu, že státy rozvíjející se mohou za určitých okolností přeskočit některou z fází vývoje. W. W. Rostow rozděluje vývojové fáze společnosti na pět stádií: *Primitivní společnost, Příprava ke startu, Start, Cesta ke zralosti a Období masové spotřeby*. Citováno z ROSTOW, W. W. *The Stages of Economic Growth. The Economic History Review. New Series, Vol. 12, No. 1 (1959). S. 1–16.* Evropskému společenství se díky takovému přístupu podařilo přiblížit zaostalejší země těm rozvinutým. HOLLAND Martin, DOIDGE Mathew. *Development Policy of the European Union*. Palgrave Macmillan. Houndmills. 2012. S. 24.

²⁰ GUILHOT, Nicolas. *The Democracy Makers. Human Rights and the Politics of the Global Order*. Columbia University Press. New York. 2005. S. 103.

²¹ Sem patřily i africké, karibské a tichomořské oblasti oficiálně nazývané *Zámořské země a území*, z anglického originálu *Overseas Countries and Territories*.

Roku 1958 byl založen první *Evropský rozvojový fond*, který stál mimo rozpočet Evropského společenství.

Roku 1960 nastal zlomový okamžik, kdy se z mnoha dříve kolonizovaných zemí staly země svobodné. V takzvaném *Roce Afriky*, se v kontextu dekolonizace posouvaly vazby mezi evropskými zeměmi a jejich bývalými koloniemi do nových rovin. Vlády musely čelit přílivu imigrantů do svých domovin a poradit si s etnickou rozmanitostí ve smyslu jejich úspěšné integrace do společnosti. V návaznosti na vzniklé obtíže s jejich začleněním se evropské státy začaly zaobírat i variantou řešení situace zvýšením pomoci přímo v chudých bývalých koloniích. Redefinování rozvojové politiky evropského společenství potřebovalo hlubší legislativní základy.

Přistoupení Velké Británie do Společenství roku 1973 znamenalo zároveň přistoupení země s rozsáhlým koloniálním pozůstatkem, který si pod názvem Commonwealth udržela jako celek dodnes. Vzhledem ke vstupu země, která disponuje tak hlubokými konexemi s mnoha zeměmi mimo Evropu, vyžadoval její vstup další revizi vztahu se zeměmi mimo evropský kontinent. Existence dlouholetých vazeb mezi Velkou Británií s dalšími ne-evropskými zeměmi v rámci volného sdružení s názvem Commonwealth of Nations²² bylo potřeba smluvně zapracovat.

V období mezi lety 1963 a 1974 vznikly *Úmluvy z Yaoundé I a II*. *Úmluva z Yaoundé I*, které podepsalo osmnáct afrických států. Finanční podporu zajišťoval druhý *Evropský rozvojový fond*.²³ Smlouvy definovaly obě smluvní strany jako rovnocenné partnery. Dle Martina Hollanda *Úmluva z Yaoundé* naplnila mnohá očekávání, která odpovídala předpokladům modernizační teorie. Rozvíjející se země se podařilo přiblížit zemím rozvinutým.²⁴ To se stává významným milníkem vztahu Evropského společenství a zemí ACP. *Úmluva z Yaoundé II* ustanovila samostatnost *Evropských rozvojových*

²² Český překlad pojmu zní *Společenství národů*. Jedná se však o termín používaný v historii také pro mezinárodní organizaci založenou po skončení první světové války.

²³ ACP EUCOURIER. African, Caribbean & Pacific. Ověřeno dne 13. října 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <<http://www.acp-eucourier.info/Unico-no-mundo-50-a.199.0.html%3F%2526L%3D0>>.

²⁴ HOLLAND Martin, DOIDGE Mathew. *Development Policy of the European Union*. Palgrave Macmillan. Houndmills. 2012. S. 23–24.

fondů, které na sebe měly navazovat ve víceletých rámcích a hlavně měly stát mimo společný rozpočet Společenství.²⁵

V reakci na další očekávané rozšíření Evropského společenství byla roku 1975 podepsána *Úmluva z Lomé I*²⁶ upravující zejména vztahy se zeměmi ACP. *Úmluvu* podepsalo 46 zemí ze skupiny států ACP a 9 evropských zemí. *Lomé I* se vyjádřila i k ožehavému tématu Společenství – zemědělské politice. Zavedla takzvané nerekiproční zacházení se skupinou zemí Afriky, Karibiku a Pacifiku. Financování rozvojové politiky probíhalo touto dobou již ze čtvrtého *Evropského rozvojového fondu*.

Roku 1975 byla v guyanském Georgetownu podepsána také *Dohoda o vzájemném partnerství mezi Evropským společenstvím a zeměmi skupiny ACP*²⁷. Od podpisu *Dohody* oficiálně hovoříme o založení skupiny zemí ACP. Následovaly revize *Úmluvy z Lomé* v podobě podpisu *Lomé II–IV*. Roku 1980 byl vyjednáán podpis *Lomé II*, dále roku 1986 *Lomé III* a roku 1990 byla schválena a podepsána *Lomé IV*. Během vývoje *Úmluv z Lomé* se dostala do popředí i otázka lidských práv.²⁸

Konec studené války vyžadoval globální úpravu mezinárodních smluv a vztahů obecně, ani rozvojové dohody se neobešly bez revize. Roku 1992 byla podepsána *Maastrichtská smlouva*, která upravovala mnohé institucionální mechanismy uvnitř integrace a ustanovila nový název ze Společenství na Evropskou unii. Pro podporu rozvojové spolupráce definovala *Smlouva* princip *3C*²⁹ je anglickou zkratkou pro tři cíle rozvojové politiky Evropské unie – *koherence*, *komplementarita* a *koordinace*. *Koherence* měla Unie dosáhnout vzájemným sladěním svých ostatních politik a jejich přizpůsobením rozvojovým cílům. *Komplementarita* je pojem, který apeloval na neduplicitu rozvojových aktivit Unie jako celku a jednotlivých členských států

²⁵ THE INDEPENDENT EUROPEAN DEVELOPMENT PORTAL. Ověřeno dne 1. prosince 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.developmentportal.eu/wcm/information/guide-on-eu-development-co-operation/brief-history-of-eu-development-co-operation/eu-co-operation-with-acp-countries/from-the-yaoundac-to-lomac-conventions.html>.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Anglický název je ACP-EC Partnership.

²⁸ THE INDEPENDENT EUROPEAN DEVELOPMENT PORTAL. Ověřeno dne 1. prosince 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.developmentportal.eu/wcm/information/guide-on-eu-development-co-operation/brief-history-of-eu-development-co-operation/eu-co-operation-with-acp-countries/from-the-yaoundac-to-lomac-conventions.html>.

²⁹ Z anglického originálu Cohesion, Complementarity and Coordination.

odděleně. Cíl *koordinace* zajišťoval spolupráci všech aktérů podílejících se na rozvojové politice.³⁰

Roku 1997 se uskutečnil v Libreville v Gabonu první summit zemí ACP, který měl stanovit cíle skupiny a posílit její postavení. Důležité bylo také ustanovení, že skupina bude konzultovat svá rozhodnutí s třetími stranami, například OSN. Roku 1999 se uskutečnil v Dominikánské republice další summit zemí ACP s názvem *Cesta k třetímu miléniu*.³¹

Nejvýznamnějším pilířem soudobé rozvojové politiky jsou tzv. *Rozvojové cíle tisíciletí* stanovené roku 2000 Organizací spojených národů. *Rozvojové cíle tisíciletí* se zaměřují na udržení míru, demokracie a stability v regionech. Osm oblastí, které OSN vytyčila jako hlavní rozvojové cíle, jsou vymýcení chudoby a hladu, dosažení všeobecného základního vzdělání, prosazení rovnosti mužů a žen, snížení dětské úmrtnosti, zlepšení zdravotních podmínek matek, boj proti HIV/AIDS, malárii a dalším nemocem, zajištění udržitelnosti životního prostředí a vytvoření globálního partnerství. V některých publikacích je uváděn devátý cíl, na který je často kladen důraz, a to je snaha o demilitarizaci oblastí postižených válkou. Jedná se zejména o země, ve kterých probíhal ozbrojený konflikt a ve kterých do současnosti nejsou obyvatelé této země v bezpečí před nevybuchlou municí.

Roku 2000 zároveň vypršela platnost *Úmluvy z Lomé IV*. Nahradila ji nově vytvořená *Dohoda o Partnerství* podepsaná 23. června 2000 v Cotonou³². Po dvaceti pěti letech rozvojové spolupráce představuje *Cotonou* ambiciózní cíle. Podepsalo ji 77 zemí ACP³³. Délka trvání *Dohody* byla stanovena na dvacet let s revizemi po pěti letech. Oproti předešlým smlouvám představuje *Cotonou* hlubší pokrok v mnoha ohledech. Smlouva je navržena tak, aby ukotvila rozsáhlé partnerství založené na třech komplementárních pilířích. Těmi jsou rozvojová spolupráce, ekonomická a obchodní

³⁰ EUROSKOP. *Rozvojová politika*. Ověřeno dne 30. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>.

³¹ ACP EUCOURIER. African, Caribbean & Pacific. Ověřeno dne 13. října 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <<http://www.acp-eucourier.info/Unico-no-mundo-50-a.199.0.html%3F%2526L%3D0>>.

³² Odtud pochází zažitý pojem *Dohoda z Cotonou* či pouze *Cotonou*.

spolupráce a politický rozměr. *Smlouva* zavádí preferenční zacházení se zeměmi ACP a klade důraz na princip kondicionality při provádění rozvojové politiky. Jako aktéry smlouva definuje jak státní, tak nestátní subjekty. Mezi první skupinu zařazuje státní autority či organizace definované na místní, národní a regionální úrovni. Druhá skupina se skládá z nestátních hráčů, mezi které je zahrnut soukromý sektor, ekonomičtí a sociální partneři, včetně odborových organizací, občanská společnost ve všech jejích formách v souladu s národními charakteristikami. Základní principy spolupráce pak smlouva popisuje jako rovnost mezi partnery a vlastnictvím rozvojových strategií. Podtrhuje také paralelní účast centrálních vlád jako hlavních partnerů, dále však zdůrazňuje nutnost otevření partnerství různým druhům jiných aktérů. Význam přisuzuje i stěžejní roli dialogu a naplnění vzájemných závazků, diferenciaci a regionalizaci.³⁴

Mezi lety 2002 a 2007 bylo jednáno o *Dohodě o ekonomickém partnerství*, dále jen *EPA*. Vyjednávání o *EPA* započalo roku 2002 na třetím summitu zemí ACP s názvem *Solidarita v globalizovaném světě* konaném na Fidži.³⁵

Rok 2005 se stal jedním z nejdůležitějších milníků evropské rozvojové politiky. V tomto roce byla poprvé revidována *Smlouva z Cotonou* a byl podepsán *Evropský konsensus o rozvoji*³⁶. Pozornost se tedy soustředila na dva stěžejní dokumenty dnešní rozvojové spolupráce Evropské unie.

Evropský konsensus o rozvoji stanovuje společný rámec rozvojové pomoci a označuje *rozvoj za cíl sám o sobě*.³⁷ Za společné cíle dále *Konsensus* označuje vymýcení chudoby v kontextu udržitelného rozvoje, dosažení *Rozvojových cílů tisíciletí*, dále se zaměřuje

³³ ACP EUCOURIER. African, Caribbean & Pacific. Ověřeno dne 13. října 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <<http://www.acp-eucourier.info/Unico-no-mundo-50-a.199.0.html%3F%2526L%3D0>>.

³⁴ EUROPEAN COMMISSION. *Development and cooperation. EuropeAid*. Ověřeno dne 31. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/>.

³⁵ ACP EUCOURIER. African, Caribbean & Pacific. Ověřeno dne 13. října 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <<http://www.acp-eucourier.info/Unico-no-mundo-50-a.199.0.html%3F%2526L%3D0>>.

³⁶ ROZVOJOVKA. *Abeceida rozvoje*. Ověřeno dne 13. října 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <<http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=206&onlyLetter=E>>.

³⁷ EUROPEAN PARLAMENT, COUNCIL, COMMISSION. *The European Consensus on Development*. European Union. 2006. S. 19.

na propagaci dobrého vládnutí, lidská práva a politické, ekonomické, sociální a environmentální aspekty.³⁸ EU se také zavázala k rozšíření povědomí o rozvojové spolupráci v chudých zemích tak, aby se zapojily všechny součásti její občanské společnosti. Podtrhuje její význam a neodmyslitelnou roli v oblasti podpory demokracie, sociální spravedlnosti a lidských práv v partnerských zemích. Do občanské společnosti zařazuje i nestátní subjekty, které chápe jako hospodářské a sociální partnery, jakými jsou odbory, organizace zaměstnavatelů a soukromý sektor. EU zvyšuje svou podporu budování kapacit nestátních subjektů s cílem posílit jejich hlas v procesu rozvoje a prosadit politický, sociální a ekonomický dialog. Paralelně cítí signatáři smlouvy potřebu zlepšit povědomí o rozvojové spolupráci i mezi evropskými obyvateli. Pozornost je věnována zvýšení informovanosti evropské občanské společnosti a rozšíření jejího rozvojového vzdělávání.³⁹

Revidovaná verze *Dohody o partnerství mezi EU a zeměmi ACP* byla podepsána dne 25. června 2005 v Lucemburku. Cílem revize bylo zvýšení kvality partnerství mezi EU a zeměmi ACP. Revize měla posílit politický rozměr kladením většího důrazu na efektivní dialog a výsledky (články 8, 9, 96, 97 a příloha VII). Toho by mělo být dosaženo skrze implementaci řídicích postupů. To v první řadě bude znamenat připravit se na přijetí revize jako takové. Dále bude nutné dosáhnout větší flexibility v alokaci zdrojů a možnosti využít ony zdroje k podpoře míru, řešení konfliktů, včetně podpory mírových mechanismů po skončení konfliktu. S tím jsou spojena také nová opatření o Mezinárodním trestním soudu, která revize obsazuje a dále apel na spolupráci v boji proti šíření zbraní hromadného ničení či potvrzení partnerství při mezinárodní spolupráci v boji proti terorismu a ustanovení týkající se předcházení žoldněřských činností. Dále se revize věnuje změnám strategií v různých jiných odvětvích. Mezi nimi například podpoře boje proti chorobám souvisejícím s chudobou, ochraně sexuálního a reprodukčního zdraví a právům žen. Či podpoře tradičních řemesel v rámci ekonomického rozvoje různých odvětví. V neposlední řadě si revize klade za cíl usnadnění přístup k orientačním plánovacím programovým zdrojům nestátním aktérům a také podporu spolupráce států ACP a ostatních rozvojových zemí ve smyslu regionální spolupráce a posílení stávajících ustanovení týkajících se ostrovních států ACP.

³⁸ EUROPEAN PARLAMENT, COUNCIL, COMMISSION. *The European Consensus on Development*. European Union. 2006. S. 2.

³⁹ *Ibidem*, s. 4.

Revidovaná verze také myslí na podporu pružnějšího a efektivnějšího využití investičních nástrojů, které jsou spravovány Evropskou investiční bankou.⁴⁰

Nejnovější smlouva, která prohloubila integraci Evropské unie a také se věnuje rozvojové spolupráci, je *Lisabonská smlouva*, která vstoupila v platnost dne 1. prosince 2009. *Smlouva* posiluje soudržnost Evropské unie v otázkách vnějších vztahů a v oblasti rozvojové spolupráce si přivlastňuje nové kompetence při koordinaci politik. Před vznikem *Lisabonské smlouvy* nebylo jednání jednotlivých členských států vůči dalším zemím příliš jednotné. Častým bodem kritiky rozvojové pomoci Evropy bylo překrývání se agend jednotlivých členských států s agendou jednotnou. Poslední kroky vedly zejména ke sjednocení rozvojových aktivit EU jako celku. V tomto smyslu *Lisabonská smlouva* slučuje cíle a způsoby rozvojové spolupráce evropských států s unitární politikou Unie jako celku. Výsledkem koordinace by mělo být efektivní doplňování se rozvojových aktivit jednotlivých členských států a EU samotné tak, aby se zbytečně nepřekrývaly a nemíjely se některé iniciativy. *Lisabonská smlouva* se dále věnuje definici cílů rozvojové spolupráce. Těmi jsou postupná integrace rozvojových zemí do světové ekonomiky, udržitelný ekonomický a společenský rozvoj a boj proti chudobě. Dosažení koherence je náročné zejména při sladování rozvojové agendy a Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Bude nutné tento cíl zohledňovat do budoucna v ostatních politikách EU, což bude vyžadovat úsilí a vůli členských států EU. *Lisabonská smlouva* posunula také vnímání pojmu *rozvojového státu* do srozumitelnější roviny. Nahradila ho známým pojmem *země Třetího světa*. Původní pojem *rozvojový stát* svazoval Unii ve chvíli, kdy se přijímajícimu státu podařilo dostat se během spolupráce na vyšší vývojovou úroveň a definici tak již nesplňoval. Tento nežádoucí účinek pro rozvojové státy, které stále ještě některou z forem pomoci potřebovaly, byl úpravou názvosloví odstraněn. Nejvíce opatření je obsaženo ve SFEU, Smlouvě o fungování Evropské unie. Rozvoj není zařazen mezi výlučné pravomoci EU, ani mezi sdílené. To v praxi znamená, že přes existenci předpisu EU může členský stát přistoupit k vlastní iniciativě.⁴¹

⁴⁰ EUROPEAN COMMISSION. *Development and cooperation. EuropeAid*. Ověřeno dne 31. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/>.

⁴¹ *Ibidem*.

Roku 2010 proběhla také poslední revize *Dohody o partnerství z Cotonou*. Podepsána byla 22. června 2010 v Ouagadougou.⁴² Revize se soustředila na regionální integraci v zemích ACP a na partnerství s Africkou unií, která se má stát součástí vztahu EU a zemí ACP. Dále podtrhuje nutnost zapojení národních parlamentů, místních autorit, občanské společnosti a soukromého sektoru.

Aktuální stav rozvojové politiky EU vůči zemím ACP

Evropská unie je největším globálním poskytovatelem rozvojové pomoci. Více než polovina světové rozvojové pomoci je poskytována Evropskou unií jako celkem a dále samostatně jednotlivými členskými státy⁴³. Roku 2010 vynaložila Evropská unie na rozvojovou spolupráci 53,8 miliard eur.⁴⁴

Evropská unie se v rozvojové agendě zaměřuje na dvě hlavní skupiny států. První skupinu tvoří země ACP, druhou země Středomoří, Latinské Ameriky a Asie. Rozdělení svých partnerů je důležité zejména kvůli financování obou skupin států. Zatímco země patřící do skupiny ACP získávají pomoc z EDF, do druhé skupiny států jsou finance poskytovány přímo z rozpočtu EU.

Úskalí aplikace rozvojové politiky EU

Využití surovinového a lidského potenciálu rozvojových zemí může být hlavním terčem kritiky rozvojové spolupráce jako takové. Investice rozvinutých států do zemí Třetího světa může připomínat rekolonizaci těchto zemí, jejímž účinným nástrojem je globalizace. Investice bohatších států do chudších může být vnímána jako investice do budoucnosti mocností. Obchodní aktivity EU jsou prioritou dominující nad činnostmi ostatními. Často zmiňovaným příkladem je rybolovná politika. Ve chvíli, kdy nebude obchod EU dávat prostor i rozvojové agendě Unie, hrozí při střetu zájmů ohrožení

⁴² EUROPEAN COMMISSION. *Development and cooperation. EuropeAid*. Ověřeno dne 31. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/>.

⁴³ Nejvyšší stanovené *Indexy závazků vůči rozvoji*, z anglického *Commitment to Development Index*, zkráceně CDI mají vůči svým ekonomikám dlouhodobě tyto země: Holandsko, Dánsko a Švédsko.

⁴⁴ EVROPSKÁ UNIE. *Rozvoj a spolupráce*. Ověřeno dne 4. prosince 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: http://europa.eu/pol/dev/index_cs.htm.

primárního cíle rozvojové spolupráce, a to rozvoje zemí jako takového. Díky *Lisabonské smlouvě* je také lépe ošetřena koherence rozvojové agendy se SZBP.

Evropská unie se snaží o vedoucí globální postavení také v oblasti klimatických změn. Při realizaci rozvojové agendy má však rezervy. Tato role by se měla zejména projevit při prevenci krizí spojených s přírodními katastrofami. Stovky milionů lidí žijí v oblastech častého výskytu zemětřesení, v záplavových zónách nebo naopak v extrémně suchých končinách. Existuje odhad, že v roce 2020 bude více než polovina obyvatel rozvojových zemí žít v oblastech s vysokou pravděpodobností výskytu bouří a záplav.⁴⁵ Je nutné předejít následkům přírodních pohrom dříve, než nastanou, a zahrnout předběžná opatření do rozvojové agendy. Prevence při rozvojové spolupráci má vyšší efektivitu než humanitární zásah ve chvíli, kdy přírodní živel napáchal nevratné škody.

Předejít krizím se snaží také víceleté finanční rámce, ve kterých momentálně evropská rozvojová spolupráce probíhá. Jsou výraznou úlevou chudých zemí od obav z budoucí výše pomoci. Jednoletá pomoc má potenciál stát se více škodlivou než nápomocnou. Ve chvíli, kdy si přijímající stát nemůže čerpání rozvrhnout do delšího časového horizontu, vzniká riziko, že budou finance vyčerpány příliš rychle při jednorázových projektech, které nemají potenciál udržet zemi dlouhodobě na vyšší úrovni. Je také potřeba eliminovat závislost příjemce pomoci na dárci. Pocit neodpovědnosti za řízení vlastního státu nevytváří do budoucna podloží pro vznik vlastní iniciativy.

Jednotnost rozvojové agendy EU má oproti agendě vedené samostatně jednotlivými státy tu výhodu, že disponuje možností být plánována v dlouholetých finančních i programových rámcích. Díky provázanosti fungování orgánů Evropské unie nenastane to riziko, které existuje u státních celků, tedy že by například nová vláda chtěla výši rozvojové pomoci snížit a tím opět zvýšila zranitelnost podporovaného státu. Dlouholeté rámce umožňují podporovaným státům lépe zvládat hospodářské krize. *Zřízení Nástroje pro garanci rozvoje*⁴⁶ by garantovalo výši investic do jednotlivých států.

⁴⁵ WIJKMAN, Anders. The EU's development aid shortcomings have given birth to a new "Brussels consensus". *Europe's World*. 2007.

⁴⁶ Přeloženo z anglického originálu: Aid Guarantee Facility.

2. Představení aktérů vztahu EU a zemí ACP

Skupina zemí ACP

Do skupiny *Afrických, karibských a tichomořských zemí* patří 79 států. To zahrnuje 48 zemí sub-saharské afriky, 16 karibských zemí a 15 územních celků, které spadají do tichomořské oblasti.⁴⁷ Skupina ACP je regionálním uskupením, které spravuje její vlastní Sekretariát. Generálním tajemníkem skupiny je v současnosti Alhaji Muhammad Mumuni z Ghany. Oficiálními cíli skupiny jsou udržitelný rozvoj členských států a jejich postupná integrace do globální ekonomiky. To s sebou nese snahu o snížení chudoby s prioritou nastavení nového, spravedlivějšího a více rovného světového pořádku. Dále je v rámci implementace *Dohody o partnerství mezi ACP a EU* potřeba zohlednit nutnost koordinace aktivit skupiny ACP. Skupina se dále zavazuje podpořit proces konsolidace jednoty a solidarity mezi státy ACP, stejně jako porozumění mezi jejich občany. S tím souvisí i nutnost založení míru. Následná konsolidace míru a stability bude základem svobodné a demokratické společnosti.⁴⁸

Další institucí ACP je *Rada ministrů*. Jedná se o vrcholný orgán s rozhodovacími pravomocemi, který je zodpovědný za implementaci pokynů stanovených summitu. Pravidelně se konají setkání ministrů obchodu a zasedání ministrů kultury. *Rada* se skládá z členů vlády z každého státu ACP nebo určeného zástupce vlády.⁴⁹

⁴⁷ Seznam členských států ACP: Angola, Antigua and Barbuda, Belize, Cape Verde, Comoros, Bahamas, Barbados, Benin, Botswana, Burkina Faso, Burundi, Cameroon, Central African Republic, Chad, Congo, Cook Islands, Cte d'Ivoire, Cuba, Democratic Republic of Congo, Djibouti, Dominica, Dominican Republic, Eritrea, Ethiopia, Fiji, Gabon, Gambia, Ghana, Grenada, Republic of Guinea, Guinea-Bissau, Equatorial Guinea, Guyana, Haiti, Jamaica, Kenya, Kiribati, Lesotho, Liberia, Madagascar, Malawi, Mali, Marshall Islands, Mauritania, Mauritius, Micronesia, Mozambique, Namibia, Nauru, Niger, Nigeria, Niue, Palau, Papua New Guinea, Rwanda, St. Kitts and Nevis, St. Lucia, St. Vincent and the Grenadines, Solomon Islands, Samoa, Sao Tome and Principe, Senegal, Seychelles, Sierra Leone, Somalia, South Africa, Sudan, Suriname, Swaziland, Tanzania, Timor Leste, Togo, Tonga, Trinidad and Tobago, Tuvalu, Uganda, Vanuatu, Zambia, Zimbabwe. „Kuba, jakožto kandidátský stát, nemohla dohodu podepsat. Ostatní země se přesto rozhodly ji přijmout s tím, že doufaly, že se problémy v zemi vyřeší v blízké budoucnosti.“ ... „Poslední zemí, která do skupiny přistoupila, byl v roce 2003 Východní Timor z pacifické oblasti, krátce poté, co získal nezávislost.“ AFRICAN, CARIBBEAN AND PACIFIC GROUP OF STATES. *Secretariat ACP*. Ověřeno dne 13. října 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.acp.int/content/secretariat-acp>.

⁴⁸ SECRETARIAT OF ACP. *Secretariat of ACP*. Ověřeno dne 4. prosince 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.acp.int/content/secretariat-acp>.

⁴⁹ SECRETARIAT OF ACP. *Council of Ministers*. Ověřeno dne 31. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.acp.int/content/council-ministers>.

Všechny státy ACP kromě Kuby podepsaly v Cotonou roku 2000 *Dohodu o partnerství*. Společné orgány, které se na *Dohodě* podílely, byly *Rada ministrů*, *Výbor velvyslanců* a *Společné parlamentní shromáždění*. *Rada ministrů* se schází jednou ročně. *Výbor velvyslanců* tvoří stálí zástupci každého členského státu při Evropské unii a zástupce Komise na jedné straně a vedoucí mise každého státu ACP při Evropské unii na straně druhé. *Společné parlamentní shromáždění* se skládá ze stejného počtu zástupců EU a ACP.⁵⁰

Politika EU vůči ACP skupině je na úrovni oficiálních dokumentů koherentní s osmi *Rozvojovými cíli tisíciletí*. Apeluje na udržitelný rozvoj zemí a postupnou integraci do světové ekonomiky.

Existuje několik nástrojů rozvojové pomoci, které Evropská unie aplikuje spolu s ostatními mezinárodními organizacemi na své partnery. Podle pravidel WTO a na základě výjimky k tzv. *doložce nejvyšších východ* GATT/WTO mohou její jednotliví členové vytvořit pro rozvojové země systém preferenčního přístupu na svůj trh. *Všeobecný systém preferencí (GSP)*⁵¹ musí být všeobecný, nerekiproční a nediskriminační. Zahrnuje režim obecný, *Vše kromě zbraní* a speciální režim pro udržitelný rozvoj a dobrou vládu s názvem *Všeobecný systém preferencí + (GSP +)*.⁵²

Iniciativa *Vše kromě zbraní (EBA)* vyměřuje nulová cla a žádné kvóty na produkty pro nejméně rozvinuté země. Jedinou výjimkou je obchod se zbraněmi a municí.⁵³

Dohoda o ekonomickém partnerství (EPA), obsahuje řadu smluv mezi Evropskou unií s regionálními uskupeními. *Dohoda* pomoci rozvojovým státům lépe čelit globalizaci. Podmínkou *Dohody o ekonomickém partnerství* při spolupráci zemí je soulad s pravidly WTO.

⁵⁰ EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ. *Dohoda 2000/483/ES o partnerství mezi africkými, karibskými a tichomořskými státy na jedné straně a Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně druhé, podepsaná v Cotonou dne 23. června 2000*. Cotonou. S. 11.

⁵¹ Z anglického originálu *Generalised System of Preferences*. EUROSOP. *Vnější ekonomické vztahy*. Ověřeno dne 2. ledna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.euroskop.cz/8894/sekce/vnejsi-ekonomicke-vztahy/>.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický a právní rámec evropské integrace*. Wolters Kluwer ČR, a. s. Praha. 2010. S. 419.

V souvislosti s *EPA* se vzedmula vlna emocí v roce 2012, kdy bývalý prezident Tanzanie Benjamin William Mkapa kritizoval *Narižení 1528* s tím, že brání snahám rozvíjejících se zemí o úspěšnou integraci do světového obchodního systému.

Narižení 1528 vydala Evropská komise roku 2011 a týkalo se preferenčního zacházení se zeměmi ACP, které na ně neuvádějí cla a kvóty pro volný obchod. Nový návrh žádal odstranění zemí ACP z *preferenčního režimu* EU, pokud by země neratifikovaly *EPA* k 1. lednu 2014. To by reálně znamenalo, že by země musely ratifikovat či podepsat *EPA* již během června roku 2012. Pokud by se tak nestalo, Evropská komise by odstranila ze seznamu k 1. lednu 2014 početnou skupinu zemí⁵⁴ poskytujících Evropě například banány, kakao, květiny, hovězí a cukr. *Výbor pro rozvoj* trval na tom, aby byly závěry vyjednávání činěny v kontextu, který měl zohlednit zájmy obou skupin. Evropská unie musela prokázat značnou flexibilitu v jednacích procedurách, respektujících rozdílnou úroveň vývoje států ACP.⁵⁵

Vytvoření skupiny zemí ACP mělo přispět ke zlepšení koordinace spolupráce mezi státy evropské integrace a chudými zeměmi z těchto oblastí. Po jisté době se spolupráce rozšířila i do oblastí, jakými jsou obchod, kultura a životní prostředí. Do procesu rozvoje se zapojily i další velké mezinárodní organizace, jako Světová obchodní organizace.

Vícerychlostní rozvoj

Vícerychlostní rozvoj je jevem, který vzniká v nadnárodních uskupeních, jakým je i Evropská unie. Jedná se o stav, kdy některé členské státy organizace více prosperují a lépe zvládají implementaci potřebných iniciativ, čímž vzniká disparita mezi státy skupiny. Evropská unie je již delší dobu považována za vícerychlostní seskupení států.

Skupina ACP má také tendence k vícerychlostnímu vývoji. Jedná se o poměrně početnou skupinu států, mezi nimiž se nacházejí státy více i méně ekonomicky

⁵⁴ Mezi dotyčné země by patřila: Keňa, Namibie, Botswana, Swazijsko, Ghana, Pobřeží slonoviny a Kamerun. Ibidem.

⁵⁵ AFRICAN, CARIBBEAN AND PACIFIC GROUP OF STATES. Why the EU should maintain Regulation 1528 on ACP-EU free trade. Ověřeno dne 13. října 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.acpsec.org/pt-pt/node/1171>.

prosperující. I v tomto případě je možné hovořit o odrazu přístupu uvnitř evropské integrace i v jejích vnějších vztazích.

Příkladem vícerychlostního přístupu k zemím skupiny ACP je existence skupiny *LDC's*. Mezi *Nejméně rozvinuté země* nepatří všechny státy, které jsou členy ACP seskupení.⁵⁶ EU tak spolupracuje se dvěma podskupinami v rámci zemí ACP. Jedna část států patří mezi *Nejméně rozvinuté země*, druhá je považována za relativně rozvinutější, na kterou je aplikován liberálnější ekonomický přístup.⁵⁷ Rozvinutější země mohou ohrožovat ty *Nejméně rozvinuté* tím, že postoupí ve vývoji natolik daleko, že nebude již možné spolupracovat se skupinou ACP jako s funkčním celkem. Tímto rozdělením skupiny se možnosti jejich členských států liší i při uzavírání partnerství s mezinárodními aktéry. Iniciativy Evropské unie jsou nakloněny možností rozvoje každého státu ze skupiny ACP, proto podporují i vícerychlostní vývoj ve skupině. Ten sice má potenciál skupinu rozdělit, ale při respektování *Konsensu o rozvoji* s vědomím snahy o dosažení cíle jako takového je takto zohledněn prioritní úkol.

Kritika rozvojové spolupráce se soustřeďuje hlavně na efektivnost iniciativ. Neudržitelná pomoc není skutečnou zásluhou, pokud neprodukuje rozvoj jako takový. Pouze dlouhodobě udržitelná opatření mohou zemím přinést změnu v jejich možnostech se rozvinout.

Klíčovým faktorem pro udržitelný rozvoj je obchod. *Dohoda z Cotonou* podporuje posílení reálného ekonomického partnerství skrze nové obchodní dohody. Potenciál pracovní síly zemí ACP je obrovský. Zhruba 60 % Afričanů spadá do věkové skupiny pod 24 let, která v sobě zahrnuje také děti pod 15 let, ale také vysoké procento práceschopných mladých lidí, kteří práci nemají.⁵⁸ Při mezinárodních obchodních jednáních se země ACP lépe orientují v mechanismech a vyvíjené úsilí o získání

⁵⁶ Naše zkoumané země patří všechny tři do skupiny LDC's.

⁵⁷ HOLLAND MARTIN. *European Union and the Third World*. Palgrave. Houndmills. Basingstoke. Hampshire. 2002. Pdf. S 209.

⁵⁸ SECRETARIAT OF ACP. *OPINION: Why the EU should maintain Regulation 1528 on ACP-EU free trade*. Ověřeno dne 19. října 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.acpsec.org/pt-node/1171>.

zahraničních investic se setkává s pozitivními výsledky. V zemích se také daří postupně zakládat legální, ekonomické a politické prostředí pro dosažení svých cílů.⁵⁹

Rwanda

2.1.1 Představení země

Rwanda je vnitrozemský stát, který se nachází v centrální Africe. Sousedí s Demokratickou republikou Kongo, Ugandou, Tanzanií a Burundi⁶⁰. Jeho přírodním bohatstvím je například zlato nebo metan, který se těží v jezeře Kivu.

Hlavním městem je Kigali. Země je rozčleněna do čtyř provincií (Západní, Východní, Severní a Jižní) a na hlavní město Kigali. Státní zřízení je prezidentská republika s pluralitním volebním systémem. Prezidentem země je od roku 2000 Paul Kagame. Země funguje v režimu smíšeného právního systému, který je založen na obou právních modelech bývalých kolonizátorů Rwandy – Německa a Belgie.

Gramotnost obyvatelstva je u celkové populace 71,1 %. Statistiky o procentu obyvatel, kteří jsou z kmene Hutuů nebo Tutsiů, již není možné nalézt. Státem bylo oficiální rozdělení obyvatel na Hutuy a Tutsie zakázáno, vzhledem k tomu, že kmenová příslušnost byla hlavním důvodem genocidy v zemi v devadesátých letech.

Devadesát procent obyvatel Rwandy se živí zemědělstvím. V zemi se pěstuje káva a čaj, které jsou hlavním zdrojem vývozu.⁶¹

2.1.2 Historické vazby

Rwanda existovala několik století jako centralizovaná monarchie. Dynastie, která v zemi vládla, byla příslušna kmenu Tutsiů. Ti zemi řídili skrze své předáky, náčelníky a velitele. Král byl svrchovaným panovníkem.

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ Viz. příloha č. 1.

⁶¹ CIA THE WORLD FACTBOOK. *Rwanda*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rw.html>.

Populace se skládala z etnických kmenů Bahutu⁶², Batutsi⁶³ a Batwa. V té době žily kmeny vedle sebe ve vzájemné symbolické harmonii. Roku 1899 se stala Rwanda německou kolonií, avšak v roce 1919 přešla země, jakožto mandatorní teritorium Společnosti národů, pod vládu Belgie.⁶⁴

Na území spravovaném Belgií žila dvě hlavní etnika, kmen Tutsiů a Hutuů. Kmen Tutsiů byl vždy méně početným, zato po dlouhou dobu nadvlády Belgičany protežovaným etnikem. Belgickým kolonizátorům se etnikum lépe vnímalo jako důvěryhodné pro spolupráci, protože Tutsiové měli o něco světlejší pleť než druhý kmen Hutuů, užší kořeny nosu, byli štíhlejších a vyšších postav. Pro snazší identifikaci občanů zavedla dokonce belgická koloniální správa razítkování osobních dokladů obou kmenů velkými písmeny „T“ či „H“.

Nerovnost mezi kmeny zasela hluboko zárodek nevraživosti a dala vzniknout etnické nesnášenlivosti v radikálnější části populace utlačovaných Hutuů, kteří založili stranu *Parmehutu* usilující o přesun moci do jejich rukou. Vládnoucí kmen Tutsiů byl paralelně zformován pod politickou organizací *Národní svaz Rwandy*. Roku 1961 vyhlásila strana *Parmehutu* Republiku Rwanda a vyhnala nad sto tisíc Tutsiů do Burundi a ostatních sousedních zemí.⁶⁵

Nezávislost na Belgickém království získala Rwanda ještě jako jeden státní útvar ve spojení se sousední zemí Burundi v roce 1962. Mezinárodní společenství tlačilo tyto drobné státy k setrvání v tomto politickém spojení, obě země však chtěly oddělení. Získání nezávislosti předcházelo etnické krveprolití.⁶⁶

OSN ukončila k červenci roku 1962 poručenskou správu v obou zemích a vznikly oficiálně dva nezávislé státní celky – Rwanda a Burundi. Ačkoli si mezinárodní

⁶² Bahutu je jazyková variace názvu pro etnikum Hutuů.

⁶³ Batutsi je rovněž jazyková variace názvu pro etnikum Tutsiů.

⁶⁴ REPUBLIC OF RWANDA. *History*. Ověřeno dne 7. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.gov.rw/History?!lang=en>.

⁶⁵ HARGREAVES, John D. *Decolonization in Africa*. Longan. London and New York. 1988. S. 182.

⁶⁶ *Ibidem*.

společenství od tohoto kroku mnoho slibovalo, stejně jako v jiných koloniích se nezávislost nesešla automaticky se stabilitou země.⁶⁷

Do devadesátých let trvající boj obou kmenů o moc přesahoval vždy hranice těchto drobných států. Po sérii převratů v zemi přinesl i počátek devadesátých let 20. století jeden z nejkrvavějších konfliktů dnešní doby. Pod stranou s názvem *Národní svaz Rwandy* se zformovala skupina rebelů, kterou vytvořili potomci dříve vysídlených Tutsiů. Roku 1990 rozpoutali občanskou válku.

Válka spolu s několika politickými a ekonomickými změnami zhoršila etnické napětí a vyústila v dubnu 1994 ve státě řízenou genocidu. Rwandané zabili až milion svých spoluobčanů, včetně přibližně tří čtvrtin tutsijské populace.⁶⁸

„Tragickým výsledkem vzájemné vyhlazovací války Hutuů a Tutsiů byl více než jeden milion mrtvých a dva miliony běženců, kteří našli dočasné útočiště v sousedních zemích.“⁶⁹ Právě mezi Tutsii, kteří operovali ze sousední Ugandy, byl i současný prezident Paul Kagame⁷⁰. Mezinárodní společenství se přes četné výzvy místních jednotek OSN a reportérů zachovalo zdrženlivě a nečinně.

2.1.3 Současná spolupráce s EU

Dvacet let po genocidě je Rwanda zemí podporovanou nejen Evropskou unií. Současný rámec rozvojové agendy EU ve Rwandě je plánovaný pro období let 2008–2013. Objem financí, který byl pro tuto dobu vyčleněn, je 290 milionů eur a jsou čerpány z desátého

⁶⁷ BELL-FIALKOFF, Andrew. *Ethnické čistky: Bosna, Kypr, Karabach, Kosovo, Palestina, bývalý Sovětský svaz, Rwanda a Burundi, Srí Lanka, Transylvánie, Ulster*. Práh. Praha. 2003. S. 197.

⁶⁸ CIA THE WORLD FACTBOOK. *Rwanda*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rw.html>.

⁶⁹ NÁLEVKA, V. *Čas soumraku*. Triton. Praha. 2004. S. 152.

⁷⁰ Existují nepotvrzené obavy, že prezident tajně podporuje povstalce v sousední Demokratické republice Kongo. Mezinárodní prostředí by se mělo v případě rozvoje Rwandy proto soustředit na posílení kontroly principů demokratického řízení státu. Kagameho vláda nese nedemokratické prvky, těžko se však hodnotí z evropského prostředí způsob řízení státu, který zažil před dvaceti lety jeden z nejkrvavějších konfliktů současnosti. A navíc při něm páchali zločiny Rwandané proti Rwandánům.

Evropského rozvojového fondu.⁷¹ Hlavním cílem je snížení chudoby spolu s udržitelným rozvojem. Další prioritou jsou i lidská práva a řádná správa státu.⁷²

Ambiciózní smlouvy mezi Evropskou unií a zeměmi ACP, kam Rwanda patří, obsahují řadu dlouhodobých cílů. Mezi nimi například i hlavní cíl vymýcení chudoby, kterého bude obtížné v dohledné době dosáhnout. Implementace iniciativ, které jsou plánované ve střednědobém a krátkodobém horizontu, bude také úspěchem. Přes aplikaci finančních nástrojů evropské agendy, které mají za cíl ekonomický rozvoj, je však stále nízká pravděpodobnost udržitelnosti těchto cílů. V závěru posledního *Strategického dokumentu* o Rwandě se uvádí, že je potřeba, aby se strukturální reformy zaměřily na ochranu před šoky⁷³. Myslí se tím zejména šoky ekonomického charakteru. Rwanda, na rozdíl od Haiti a Východního Timoru, neleží v pásmu častého výskytu přírodních katastrof a politická situace v zemi je také poměrně dlouhou dobu stabilní. Další doporučení klade důraz na rozšíření zemědělské produkce.⁷⁴ Rwanda je nejúspěšnější ze třech zkoumaných zemí při dosahování rozvojových cílů. Důvodem je nesporně značný časový odstup od doby humanitární krize v zemi. V případě Haiti či Východního Timoru se jedná o dobu velice nedávnou.

Zpráva *Concord* zaměřující se na případ Rwandy obecně konstatuje, že rozvojová agenda úspěšně reaguje na *Rozvojové cíle tisíciletí*. V oblasti hlavní rozvojové snahy vymýtit chudobu se Rwandě podařilo oživit základní investice v ekonomickém a lidském rozvoji. Za padesátiprocentního příspěvní mezinárodních organizací do investic Rwandy se v zemi znatelně snížilo procento lidí, kteří žijí pod hranicí chudoby. Pokles nastal z 57 % na 45 %. Vyjádřeno absolutními čísly, jeden milion obyvatel Rwandy se dokázal dostat z pod hranice chudoby.

Co se týče dalšího rozvojového úsilí, dětská úmrtnost klesla na 41 % a mateřská úmrtnost na 35 %. Zahájení základní školní docházky se zvýšilo na 90 % a počet dětí

⁷¹ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Republic of Rwanda – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013*. Port-au-Prince. 2008. S. 87.

⁷² Ibidem.

⁷³ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Republic of Rwanda – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013*. Port-au-Prince. 2008. S. 76.

⁷⁴ Ibidem.

navštěvujících střední školy se zdvojnásobil. Na zemi ještě čekají další významné rozvojové výzvy včetně potřeby větší demokratizace země a včetně vlády samotné.⁷⁵

Haiti

2.1.4 Představení země

Haiti je ostrovní stát situovaný v karibské oblasti. O ostrov Hispaniola, na kterém se nachází, se dělí s Dominikánskou republikou. Území je rozpůleno vertikálně.⁷⁶ Západní část patří Haiti, východní Dominikánské republice, přičemž Haiti se rozkládá zhruba na jedné třetině plochy ostrova. Mezi přírodní bohatství Haiti patří bauxit, měď, zlato a mramor.

Hlavním městem je Port-au-Prince. Země je rozdělena na deset departamentů. Těmi jsou Artibonite, Centre, Grand'Anse, Nippes, Nord, Nord-Est, Nord-Ouest, Ouest, Sud a Sud-Est. Oficiálními jazyky Haiti jsou francouzština a haitská kreolština. Státní zřízení je republika. Prezidentem země je od roku 2011 Michel Martelly. Občanský zákoník je silně ovlivněn francouzským *Code Civil* z napoleonské doby.

Gramotnost obyvatelstva je u celkové populace 48,7 %. Problémy země jsou hlavně chudoba, korupce, nízké procento vzdělaných obyvatel a náchylnost k opakování přírodních katastrof. Aktuálně je to nejchudší země západní hemisféry a statistiky odкрývají údaj o 80 % obyvatel Haiti žijících pod hranicí, kterou mezinárodní společenství označuje jako hranici chudoby.

Dvě pětiny Hait'anů jsou závislé na zemědělském sektoru. Problém, který však musí Haiti akutně řešit, je migrace obyvatel do měst, která je však nejsou schopna absorbovat a uživit. Tradiční zemědělská odvětví se věnují pěstování kávy, mang, kakaa, cukrové třtiny, rýže a kukuřice.⁷⁷

⁷⁵ CONCORD. European Aid Watch Initiative. Aid we can – Invest more in global development. Report from 2012. Pdf. S. 9.

⁷⁶ Viz. příloha č. 2.

⁷⁷ CIA THE WORLD FACTBOOK. *Haiti*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ha.html>.

2.1.5 Historické vazby

Haiti má za sebou neklidnou historii podobně jako další dva zkoumané státy, Rwanda a Východní Timor. Je bývalou francouzskou kolonií, přičemž hlavním surovinovým přínosem země pro kolonizátory byla cukrová třtina, lesnický průmysl a lidský potenciál. Za cenu dovozu otroků a devastace životního prostředí se Haiti stalo jednou z nejcennějších zemí v Karibiku. Dovezení otroci se v osmnáctém století mocně bouřili proti kolonizátorům, což mělo za následek krvavá povstání. Po dlouhém období útlaku se Haiti stalo první post-koloniální zemí na světě, jejíž vůdce byl tmavé pleti, a podařilo se jí získat nezávislost v roce 1804^{78, 79}.

Roku 1914 britské, německé a americké jednotky vstoupily na území Haiti. Americké ozbrojené síly zůstaly na ostrově až do roku 1934. Po období politické nestability byl roku 1957 zvolen prezidentem François Duvalier. Prezidentovi se přezdívalo „Papa Doc“⁸⁰ a byl zpočátku oblíbenou postavou. Funkci zastával až do své smrti roku 1971. Poté byl nahrazen svým synem Jean-Claude Duvalierem. Ten získal od Haitianů také domácí přezdívku, jako variaci k otcově – „Bébé Doc“⁸¹. Zemi vedl Jean-Claude Duvalier až do roku 1986, kdy ho protesty proti jeho osobě vyhnaly do exilu ve Francii.⁸²

Po dalším krveprolití byl při nových prezidentských volbách zvolen Leslie Manigat, který byl však záhy roku 1988 svržen při převratu. Po zmíněném puči se odehrál tzv. masakr v kostele Saint Jean Bosco v Port-au-Prince, hlavním městě země. Následovala vlna vojenských převratů, to vše ve snaze o získání moci v zemi.

Nestálá situace na Haiti v devadesátých letech se dá shrnout slovy, že žádný z mnoha násilných převratů nepřinesl zemi ani mír, ani stabilitu. Stavěli se proti sobě rebelové různých přesvědčení, často však šlo pouze o snahu o dosažení moci, nikoli o změnu politické situace. Po svržení Duvaliera roku 1986 následovala na Haiti série

⁷⁸ Ibidem.

⁷⁹ Ibidem.

⁸⁰ Francouzské domácí oslovení *tatínka* = *papa* ze spisovného slova *père* = *otec*. Druhá část přezdívky *Doc* vznikla jako zkrácenina prezidentova příjmení.

⁸¹ *Bébé* znamená ve francouzštině *miminko*.

institucionálních a politických krizí, které vyústily v odchod prezidenta Aristida v únoru roku 2004.⁸³ Současným prezidentem Haiti je Michel Martelly, který zastává tuto funkci od roku 2011.⁸⁴

Tragickou součástí nedávné historie Haiti jsou i drastické údery přírodních živlů. Roku 2004 se přehnala přes zemi tropická bouře pojmenovaná Jeanne. Roku 2008 země zažila další sérii bouří. Než mělo Haiti šanci na nastartování rekonstrukčních iniciativ, postihlo zemi roku 2010 zdrcující zemětřesení o síle sedmi stupňů RichtEROVY škály.⁸⁵ Bylo to nejsilnější zemětřesení na Haiti za posledních dvě stě let. Zanechalo za sebou 316 tisíc mrtvých osob a bezmála jeden a půl milionu lidí bez domova.⁸⁶ Mezinárodní společenství se okamžitě mobilizovalo a poslalo na Haiti své další mise a potřebné suroviny. Země byla však v natolik dezolátním stavu, že se téměř okamžitě začaly po ostrově šířit nemoci a neutěšená byla situace také z hlediska nedostatku pitné vody.

2.1.6 Současná spolupráce

Momentálně je pomoc EU Haiti financována z desátého rozvojového fondu a spadá pod strategický plán pro období 2008–2013. Částka, která byla z fondu přidělena, dosahuje 291 milionů eur.⁸⁷ Po devastujícím zemětřesení roku 2010 zažívá Haiti vleklou humanitární krizi. Rozvojová pomoc čelí dezolátnímu stavu, ve kterém se země nachází, a dlouhotrvající politické nestabilitě. V těžkých podmínkách se zatím nedaří dosáhnout hlavních cílů, jakými jsou boj s chudobou a hladem. Haiti je jednou z nejchudších zemí na americkém kontinentu.

⁸² NATIONS ONLINE. *History of Haiti*. Ověřeno dne 31. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.nationsonline.org/oneworld/History/Haiti-history.htm>.

⁸³ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *République d'Haïti – Communauté européenne. Document de la stratégie pays et program indicatif national pour la période 2008-2013*. Port-au-Prince. 2008. s. 132.

⁸³ Ibidem, s. 5.

⁸⁴ CIA THE WORLD FACTBOOK. *Haiti*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ha.html>.

⁸⁵ USGS SCIENCE FOR A CHANGING WORLD. *Magnitude 7.0 Haiti*. Ověřeno dne 31. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://earthquake.usgs.gov/earthquakes/eqinthenews/2010/us2010rja6/>.

⁸⁶ THE NEW YORK TIMES. *Haiti: Quake's Toll Rises to 316,000*. Ověřeno dne 31. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: http://www.nytimes.com/2011/01/14/world/americas/14briefs-Haiti.html?_r=0.

⁸⁷ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *République d'Haïti – Communauté européenne. Document de la stratégie pays et program indicatif national pour la période 2008-2013*. Port-au-Prince. 2008. S. 132.

V současnosti přijímá Haiti pomoc i ze sektoru určeného pro humanitární pomoc, nikoli pouze pro dlouhodobou rozvojovou pomoc. Těživější situace pro zemi nastane ve chvíli, kdy se jí opět bude věnovat pouze rozvojová agenda. Udržitelný rozvoj bude v zemi jedním z nejkomplicovanějších úkolů i vzhledem ke geografické poloze Haiti, které leží v epicentru opakovaného výskytu přírodních katastrof.

Série tropických bouří posledních let a ničivé zemětřesení z roku 2010 přerušilo rekonstrukci Haiti a ochromilo rozvoj země. O to složitější je dosažení *Rozvojových cílů tisíciletí*. Priority rozvojové agendy se znovu upínají na nejzákladnější potřeby lidí.

Hlad je prvotní problém, který je na ostrově potřeba vyřešit. Investice do zemědělství jsou prioritou. Zvýšení produkce a následný vývoz je do budoucna klíčem ke zlepšení situace v zemi. Haiti skýtá možnosti pro pěstování kávy, kaka, rýže, banánů či lov ryb. V současných podmínkách není možné pokračovat v tradičních způsobech obživy, jakými jsou pěstování drůbeže či luštěnin, jako před zemětřesením, proto je země odkázána na pomoc ostatních.⁸⁸

Podle hodnotící zprávy OSN z roku 2012 je možné v roce 2013 očekávat pokles celkové výše pomoci pro Haiti a Afghánistán.⁸⁹ To nezbytně nemusí znamenat nižší intenzitu spolupráce s těmito zeměmi, ale například zvýšení důrazu na samostatnější rozvoj zemí.

Kvůli katastrofickému stavu země, ve které stále nejsou zajištěny základní potřeby obyvatel, je Haiti v současnosti jedinou zemí, kde neprobíhá válečný konflikt, přesto je v zemi přítomna vojenská mise OSN s názvem MINUSTAH. Mise kontinuálně pomáhá při rekonstrukci země a dohlíží aktivně na dodržování bezpečnosti.

⁸⁸ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *République d'Haïti – Communauté européenne. Document de la stratégie pays et program indicatif national pour la période 2008-2013*. Port-au-Prince. 2008. S. 132.

⁸⁹ UNITED NATIONS. *The Millennium Development Goals Report 2011*. United Nations. New York. 2011. Pdf. S. 72.

Východní Timor

2.1.7 Představení země

Východní Timor leží v oblasti jihovýchodní Asie, severozápadně od Austrálie. Západní část ostrova, na kterém se Východní Timor nachází, patří Indonésii, východní část, jak napovídá název, Východnímu Timoru.⁹⁰ Přírodním bohatstvím Východního Timoru jsou zlato, ropa, zemní plyn, mangan a mramor.

Hlavním městem je Dili. Země je rozčleněna na třináct administrativních oblastí: Aileu, Ainaro, Baucau, Bobonaro (Maliana), Cova-Lima (Suai), Dili, Ermera (Gleno), Lautem (Los Palos), Liquica, Manatuto, Manufahi (Same), Oecussi (Ambeno) a Viqueque. Státní zřízení je prezidentská republika. Prezidentem země je od roku 2012 Jose Maria de Vasconcelos, známý pod tetumským názvem Taur Matan Ruak, což znamená v překladu „Dvě bystré oči“. Od roku 2007 je premiérem země Xanana Gusmão, jeho bývalý prezident.

Oficiálními jazyky jsou domorodá řeč tetum, portugalská, indonéština a angličtina. Gramotnost obyvatelstva v zemi dosahuje pouze 58,3 %.

Poloha umístění Východního Timoru je nevýhodná z hlediska častého výskytu zemětřesení a vln tsunami. Timor také pravidelně sužují záplavy.

Problémy má Východní Timor i s rekonstrukcí země. Potřebuje nutně zlepšit infrastrukturu a posílit veřejnou správu. Ta by měla vytvořit dostatek pracovních míst pro mladé lidi v zemi, kteří jsou aktuálně bez práce. Naopak velkým potenciálem země disponuje v oblasti ropného průmyslu. Díky nalezištím ropy a zemního plynu by mohl Východní Timor úspěšně rozvinout toto odvětví. V současnosti však není sektor dostatečně prosperující. Pro rychlejší rozvoj je potřeba vytvořit nová pracovní místa i v tomto sektoru.⁹¹

⁹⁰ Viz. příloha č. 3.

⁹¹ CIA THE WORLD FACTBOOK. *Timor-Leste*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tt.html>.

2.1.8 Historické vazby

Východní Timor je původně portugalskou kolonií, okupovanou mezi lety 1942 a 1945 Japonskem. Východní Timor získal nezávislost na Portugalsku až v roce 1975, jako jedna z posledních kolonií. Deklarace nezávislosti vedla k občanské válce. Na základě prohlášení o ochraně svých obyvatel na timorském území vtrhla Indonésie do východní části ostrova.⁹² Již velice krátce po složitém nabytí nezávislosti byl Východní Timor opět okupován. Východní Timor byl napaden a zabrán indonéskými ozbrojenými silami o devět dní později a byl přičleněn k Indonésii v červnu 1976 jako provincie Timor Timur (Východní Timor). Po následujících dvacet let zemřelo v důsledku nepokojů od 100 tisíc do 250 tisíc lidí.⁹³

V srpnu roku 1999 proběhlo ve Východním Timoru referendum o nabytí nezávislosti na Indonésii. Na průběh referenda dohlížela monitorovací skupina OSN. Výsledek referenda hovořil jasně pro osamostatnění se Východního Timoru. Indonésie však odpověděla rozsáhlou odplatou, než se z území stáhla. Milice zabily přibližně 1400 obyvatel Východního Timoru a násilně zatlačily 300 tisíc lidí na západ Timoru jako uprchlíky.⁹⁴ Tento násilný akt zemi opět drasticky poznamenal. Poničil infrastrukturu, obydlí Timořanů, školy i elektrické rozvody.

Roku 2001 se konaly volby, které vyhrála drtivě *Revoluční fronta za nezávislost Východního Timoru (FRETILIN)*. Roku 2002 byl Východní Timor ustanoven svou ústavou republikou. V dubnu téhož roku si Východní Timor zvolil svého prvního prezidenta Xanana Gusmão.⁹⁵

Až roku 2002 byl Východní Timor mezinárodně uznán nezávislým státem. V únoru roku 2006 se země opět ocitla v nepříjemné situaci. Vojáci, zejména ze západní části

⁹² EAST TIMOR. *Timor-Leste*. Ověřeno dne 18. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://timor-leste.gov.tl/?p=29&lang=en>.

⁹³ CIA THE WORLD FACTBOOK. *Timor-Leste*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tt.html>.

⁹⁴ Ibidem.

⁹⁵ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Timor-Leste – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013*. 2007. S. 8.

země, si stěžovali na regionální diskriminaci a vešli do stávk. OSN na situaci reagovala vysláním *Civilní mise pro Východní Timor* se zkratkou UNMIT.⁹⁶

Klid však v zemi nenastal ani při přítomnosti zmíněné mise OSN. V únoru roku 2008 se pokusila skupina rebelů provést neúspěšný útok na prezidenta a premiéra země. Vůdce povstalců byl zabit při zásahu a většina rebelů se vzdala v dubnu 2008. Od tohoto útoku se dá hovořit o nejdelším časovém úseku stability v post-koloniálním období, což zahrnuje i úspěšné prezidentské a parlamentní volby v roce 2012. Na konci roku 2012 hlasovala Rada bezpečnosti OSN o ukončení mírotvorné mise ve Východním Timoru.⁹⁷ Mise byla ze země stažena k 31. prosinci 2012.⁹⁸

2.1.9 Současná spolupráce

Spolupráce s Východním Timorem je rovněž financována z desátého rozvojového fondu a spadá pod strategický plán pro období 2008–2013. Částka, která byla z fondu přidělena, je 63 milionů eur. Od svého získání nezávislosti roku 2002 země kontinuálně vstřebává nové agendy obsažené ve smlouvách o rozvojové spolupráci.

Ekonomický potenciál země spočívá v naftě, kterou oplývají pobřežní naleziště, a v zásobách zemního plynu. Zároveň se však také jedná o potenciálně nebezpečné odvětví, ve kterém by mohlo dojít ke zneužití a korupci. Z hlavních cílů *Strategického plánu pro Východní Timor* je potřeba zaměřit se na podporu udržitelného růstu venkova, posílit investiční plán timorské vlády pro zemědělství a infrastrukturu venkovských oblastí.⁹⁹

Vzhledem ke vzdálené poloze Východního Timoru od Evropy jako takové je logické, že dlouhodobě vyhledává i jiná partnerství. Hluboce zakořeněným problémem země je však jeho chronická izolace ve vlastním regionu. Na prolomení této izolace se obchodně Východní Timor již delší dobu zaměřuje.

⁹⁶ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Timor-Leste – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013*. 2007. S. 9.

⁹⁷ CIA THE WORLD FACTBOOK. *Timor-Leste*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tt.html>.

⁹⁸ UNITED NATIONS. *UNMIT. United Nations Integrated Mission in Timor-Leste*. Ověřeno dne 1. ledna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unmit/>.

Východní Timor si prozatím například nepřál vstoupit do *Ekonomického partnerství (EPA)*, naopak aktivnější přístup projevuje při jednání o vstupu do *Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN)*. Východní Timor nejprve zažádal o přidělení pozorovatelského statutu a následně se stal roku 2006 členem regionálního fóra *ASEAN*.

⁹⁹ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Timor-Leste – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013*. 2007. S. 6.

3. Multi-level governance v rozvojové agendě EU-ACP

Martin Holland se domnívá, že ve vztazích mezi EU a zeměmi ACP je jeden z nejnovějších teoretických konceptů, konkrétně *multi-level governance*, lépe pozorovatelný než v samotném evropském integračním procesu.¹⁰⁰

Z této hypotézy vychází i následující výzkum vedený na podkladě oficiálních smluv mezi Evropskou unií a skupinou zemí ACP a dále realizované agendy ve vybraných zemích – Rwandě, Haiti a Východním Timoru.

Pozorovaní aktéři spolupráce

Základem teorie *multi-level governance* je připuštění existence více aktérů na různých úrovních. V kontextu evropské rozvojové politiky se soustředíme tedy na to, zda je na aktérech patrný projev posilování nadnárodní úrovně a regionalizace. Zda Evropská unie aktivně podporuje tendence *multi-level governance*, bude pozorováno na níže definovaných aktérech spolupráce, které definuje konkrétně *Dohoda z Cotonou*.

Aktéři jsou dle *Dohody* státní i nestátní. Jako státní aktéry smlouva představuje:

- a) místní;
- b) národní;
- c) regionální hráče.

Při specifikaci nestátních aktérů je rozděluje na:

- 1) soukromý sektor;
- 2) hospodářské a sociální partnery včetně odborových organizací;

3) občanskou společnost ve všech svých podobách podle národních vlastností.¹⁰¹

Multi-level governance uznává různé aktéry na odlišných úrovních jako rovnocenné v kontextu kooperace. *Cotonou* opakovaně vyzdvihuje rovnost mezi všemi partnery spolupráce a zdůrazňuje, že kromě ústřední vlády jako hlavního partnera je partnerství otevřeno různým druhům ostatních aktérů s cílem podpořit integraci všech částí společnosti. To včetně soukromého sektoru a organizací občanské společnosti. Ti se mají aktivně zapojit do hlavního proudu politického, hospodářského a společenského života.¹⁰²

Holland ve své knize *European Union and the Third World* vyzdvihuje přínos *Cotonou* z hlediska integrace výše jmenovaných aktérů do oficiální agendy, vzhledem k tomu, že přístup dobře reaguje na současné potřeby globalizovaného světa. Podle Hollanda klade *Dohoda o partnerství* vhodně důraz nejen na ekonomické aspekty vývoje, ale i na politické, mezi které patří institucionální kapacita, podpora občanské společnosti a uznání role nestátního sektoru, všechno příklady *multi-level governance*. *Cotonou* tak představuje nový kontext rozvojové politiky EU, alespoň do doby jejího vypršení v roce 2020.¹⁰³

Způsobilost pro financování

Kde se projevují všechny trendy *multi-level governance* najednou je určení způsobilosti pro financování určitých aktérů. *Dohoda z Cotonou* je obrovským pokrokem v této kapitole spolupráce. Dřívější přístup založený zvláště na poskytnutí finanční pomoci vládě rozvojové země, která často nepříliš spolehlivě hospodařila s nabytým obnosem, postrádalo do značné míry účelovost a také možnost zpětné kontroly investic. *Cotonou* se v *Článku 58 Způsobilost pro financování* posouvá v přístupu do roviny multi-dimenzionálního charakteru financování. *Dohoda* jednak zachovává princip svrchovanosti rozvojových států, jako partnerů spolupráce, ale klade také důraz na další

¹⁰⁰ HOLLAND Martin, DOIDGE Mathew. *Development Policy of the European Union*. Palgrave Macmillan. Houndmills. 2012. S. 32.

¹⁰¹ EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ. *Dohoda 2000/483/ES o partnerství mezi africkými, karibskými a tichomořskými státy na jedné straně a Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně druhé, podepsaná v Cotonou dne 23. června 2000*. Cotonou. S. 7.

¹⁰² *Ibidem*, s. 6.

roviny potřebné spolupráce. Zaměřuje se na subjekty, které si vytvořily země jako společné instituce. Dále se věnuje regionální úrovni i sub-státní rovině. Ve všech případech nalezneme patrný projev *multi-level governance*, tedy snahy o obsáhnutí všech rovin spolupráce mezi různými aktéry. Integračním trendem EU, který ve vztahu se zeměmi ACP implementuje, je tedy podpora toho multi-dimenzionálního přístupu posilovat nadnárodní iniciativy, regionální sdružování se a decentralizaci moci.

Na základě agendy stanovené *Dohodou z Cotonou* jsou připravovány strategické programy pro jednotlivé země a následně po ukončení jejich plánovacího období jsou dle ní hodnoceny. V tomto případě budou použity k analýze strategické dokumenty vydané mezi lety 2007 až 2008. Bude tak možné pozorovat projev *multi-level governance* do této doby. Rozvojová pomoc je plánována v dlouholetých rámcích. Nejnovější rámec probíhal od roku 2008 do roku 2013 a v době dokončování této diplomové práce se hodnotící dokumenty k tomuto období teprve připravovaly.

Posilování nadnárodní úrovně

Předpokladem posílení spolupráce na nadnárodní úrovni je smluvní vztah partnerů, kteří se dobrovolně rozhodli odevzdat část svých kompetencí na vyšší úroveň, než je státní. Evropská unie je nejuváděnějším příkladem nadnárodní spolupráce států. Je také nejhlubší integrací tohoto typu ze všech.

Po vzoru evropské integrace se ubírají nejrůznější regionální sdružení. Stejně jako Evropské společenství začínají svou spolupráci často na základě územní blízkosti a společné cíle bývají ekonomického, potažmo obchodního charakteru.

Vývoj v evropském případě dospěl až do fáze budování společných institucí, které mohou za státy částečně rozhodovat. Příkladem instituce EU, která vnímá jako prvotní zájem Unie, nikoli jednotlivých členských států, je Evropská komise. Ta ztělesňuje nadnárodní charakter spolupráce nejpatrněji.

¹⁰³HOLLAND MARTIN. *European Union and the Third World*. Palgrave. Houndmills. Basingstoke. Hampshire. 2002. Pdf. S. 198.

Skupina ACP disponuje také společnými institucemi, zatím jsou však spíše podobné Evropské radě či Radě ministrů EU, nikoli Evropské komisi. ACP má svou Radu ministrů, vlastní Sekretariát v čele s Generálním tajemníkem, dále existuje Společné parlamentní shromáždění a Výbor velvyslanců, zatím však státy ACP nejsou v procesu integrace natolik daleko, že by vytvořili i instituci analogickou k Evropské komisi.

Při bližším pohledu na hloubku integrace obou uskupení a zároveň připuštění, že u typu partnerství, jakým je rozvojová spolupráce, se nedá v současnosti očekávat stejná hloubka spolupráce jako u Evropské unie, je s ohledem na tuto skutečnost možné přirovnat skupinu ACP k nadnárodnímu sdružení, ačkoli funguje na mezivládním přístupu členských států.

Otázkou práce zůstává, zda je nadnárodní sdružování na úrovni zemí ACP podporováno a zda je možné jej pozorovat i ve vybraných zemích ACP.

Pokud budou zohledněny výše uvedené faktory ve smyslu, že nebude pozorována stejně rozvinutá forma nadnárodní integrace, jakou představuje Evropská unie, je možné si představit nadnárodní spolupráci ne nezbytně takovou, při které se členské státy vzdaly některých svých pravomocí ve prospěch vyššího organizačního celku. Prozatím zkoumané státy akceptovaly, že za ně některé společné orgány ACP vedou vyjednávání. V takovém případě je samotná existence skupiny ACP důkazem o nadnárodních tendencích sdružování se těchto členských zemí.

Podpora Evropské unie se v tomto ohledu projevuje jako aktivní pomoc skupině ACP při jejím začleňování jako celku do globalizovaného světa mezinárodních vztahů. Vtažením skupiny ACP do vyjednávání s nadnárodními organizacemi poskytuje ACP možnost proměnit takovouto šanci a nechat si od EU otevřít možnosti další spolupráce s jinými hráči.

V tomto ohledu je EU nejméně úspěšná v propojení skupiny ACP se Světovou obchodní organizací a Světovou obchodní bankou. Zaváděním potřebných iniciativ do smluv mezi EU a zeměmi ACP počítá Evropská unie s budoucími možnostmi pro rozvojové státy a snaží se je tak připravovat na přijetí dalších kroků v rámci globálního trhu.

Kromě změn odehrávajících se ve vnitřním kontextu vztahu mezi EU a zeměmi ACP, pomáhá EU svému partnerovi implementovat rozvojové perspektivy, ať už pomocí předání *know-how* nebo finanční cestou. EU se tak snaží, aby země nezůstaly mezinárodně izolovány. Předpoklad, že by se nerozvinutý stát, který se dostal do mezinárodního vakua, měl šanci udržet na cestě k demokratickým principům a prosperovat, je téměř nulová.

V případě rozvojových zemí je nejvýznamnějším stavebním kamenem spolupráce obchod. Evropské společenství nabídlo chudým zemím výhodný tržní vztah. Snížení celních bariér pro vývoz a dovoz mezi sebou. Co dokáže Evropská unie dále zajistit pro rozvíjející se země je pomocná ruka, asistence, při vytváření obchodních vztahů s jinými hráči.

Rwanda

Cílem EU je posílení zemí na mezinárodním poli. Státy by měly v budoucnu vystupovat jako silnější partner v nadnárodních vyjednáváních, při kterých jsou země často spojeny v regionální uskupení, které budují společné instituce a postoje.

Pro Rwandu jsou těmito stěžejními organizacemi Společný trh východní a jižní Afriky, známý pod zkratkou COMESA, a Východoafrické společenství. Protože se jedná o regionální uskupení, dočteme se o nich i v kapitole věnované projevu regionalizace ve smyslu spolupráce na základě územní blízkosti.

COMESA je organizací, ve kterém spolupracují na společném rozvoji přírodní a lidských zdrojů státy Burundi, Komory, Demokratická republika Kongo, Džibuti, Egypt, Eritrea, Etiopie, Keňa, Libye, Madagaskar, Malawi, Mauritius, Rwanda, Seychely, Súdán, Svazijsko, Uganda, Zambie a Zimbabwe.¹⁰⁴ Příkladem podpory EU pro rozvoj tohoto uskupení byla konference pořádaná v roce 2008 v Bruselu. Cílem konference bylo vybudovat silnější vztahy mezi EU a Společným trhem východní a jižní Afriky spolu s představením klíčových evropských investorů v oblastech zemědělství, energetiky, infrastruktury, informačních a komunikačních technologií, turismu a těžby.

Díky této platformě se podařilo do Společného trhu východní a jižní Afriky přilákat obchodníky z celého světa a zvýšit účast investorů na dalších konferencích a jednáních.¹⁰⁵

Druhá pro Rwandu významná organizace, Východoafrické společenství, je seskupením regionální spolupráce Burundi, Keni, Rwandy, Tanzanie a Ugandy. V roce 2007 se EAC dohodlo s Evropskou unií na obchodní spolupráci v rámci EPA, která se zaměřuje na obchod se zbožím a na rybolov. Hlavními body dohody jsou bezcelní kvóty pro dovoz do EU, pozvolné otevírání se EAC dovozu z EU, přijetí pravidel země původu a jiných ustanovení. Obchodní pomoc EU Východoafrickému společenství je motivační. Klade si za cíl standardizaci obchodního jednání a prostředí EAC, která ho snadněji přibližuje globálnímu trhu, a otevírají se mu příležitosti pro rozvoj vazeb s ostatními partnery.¹⁰⁶

Dále je EU partnerem Rwandě například v přípravě právního ukotvení zákonů potřebných pro zlepšení nakládání Rwand'anů s pozemky a to skrze iniciativu EU s názvem Globální aliance pro změnu klimatu¹⁰⁷, kterou spravuje Evropská komise. V hornaté zemi je vysoká poptávka po úrodných pozemcích, proto se rwandská vláda a GCCA společně snaží o zjednodušení přístupu rolníků k bankovním úvěrům. Příspěvek Evropské komise na projekt činil v letech 2010-2012 čtyři a půl milionu eur.¹⁰⁸

Za podpory EU je Rwanda zapojena i do nadnárodní platformy TerrAfrica, kterou podporuje Světová banka i Africká unie. TerrAfrica se věnuje udržitelnému rozvoji půdy a vodohospodářství v afrických regionech.¹⁰⁹ V případě Rwandy je cílem projektů

¹⁰⁴ COMESA. Comesa. Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]:

<http://www.comesa.int/>.

¹⁰⁵ BIZCLIM. BizClim Success Story. COMESA trade and Investing Conference. Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]:

http://www.acpbusinessclimate.org/bizclim/index.php?option=com_content&view=article&id=108%3Abizclim-success-story-comesa-trade-and-investing-conference-&lang=en.

¹⁰⁶ EUROPEAN COMMISSION. Fact sheet on the Economic Partnership Agreements. The Eastern African Community (EAC). Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]:

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2012/march/tradoc_149213.pdf.

¹⁰⁷ Z anglického originálu Global Climate Change Alliance, zkratkou GCCA.

¹⁰⁸ EUROPEAID. Natural resources. Supporting the rural population through a new tenure system in Rwanda. Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]:

http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/rawnda_natural_rural_pop_en.pdf.

¹⁰⁹ TERRAFRICA. *Regional sustainable land & water management*. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.terrafrica.org/>.

změnit trajektorii rozvoje v zemi ve smyslu rehabilitace místního ekosystému.¹¹⁰ Konkrétní projekty, které jsou v zemi realizovány, jsou například tvorba databáze půdy a terénu¹¹¹ či projekt *Rwandská renesance*¹¹², jehož cílem je koncentrace a zintenzivnění produkce plodin prostřednictvím ochrannářských aktivit, jako je zalesňování, zahradnictví, hledání alternativních zdrojů obživy, zmírňování eroze půdy nebo ekonomické a ekologické vodohospodářství.¹¹³

ACP-CD4CDM je název dalšího nadnárodního projektu realizovaného Evropskou komisí ve Rwandě, a to ve čtyřletém horizontu od roku 2010 do roku 2013. Projekt se týká zapojení zemí ACP do globálního trhu s uhlím. Program je navázán na multilaterální úmluvy o životním prostředí zemí ACP. Spolupráce se Světovou bankou na projektu může pro Rwandu znamenat v budoucnu další příliv investic do země.¹¹⁴

Na rozvoj letecké dopravy, která je pro mezinárodní jednání nezbytná, přispěla Evropská komise v letech 2004-2006 částkou jedenáct milionů eur. Projekt se zaměřil zejména na renovaci letiště v hlavním městě, budování nových ranvejí a rekonstrukci přilehlé infrastruktury. Pro Rwandu, která čelí částečné pozemní izolaci ze strany jednoho ze svých sousedů, Demokratické republiky Kongo, je letecká doprava klíčovým sektorem rozvoje.¹¹⁵

Haiti

Od roku 1996 spolupráci Haiti za podpory EU se Světovou obchodní organizací. Avšak teprve čerstvě se Haiti stalo součástí Karibského společenství¹¹⁶, regionálního uskupení patnácti států ležících v karibské oblasti. Po dlouhé době izolace, ve které se země vyskytovala v devadesátých letech kvůli nestabilnímu politickému prostředí, získalo

¹¹⁰ TERRAFRICA. *Ecosystem Rehabilitation and Poverty Eradication Programme*. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.terrafrica.org/projects/rwanda/>.

¹¹¹ TERRAFRICA. *Soil and Terrain Database for Central Africa*. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.terrafrica.org/projects/democratic-republic-of-congo/>.

¹¹² TERRAFRICA. *Ecosystem Rehabilitation and Poverty Eradication Programme*. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.terrafrica.org/projects/rwanda/>.

¹¹³ Ibidem.

¹¹⁴ EUROPEAN COMMISSION. *The ACP-CD4CDM Rwanda*. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://rwanda.acp-cd4cdm.org/about.aspx>.

¹¹⁵ EUROPEAID. *Transport et infrastructure. Aéroport de Kigali*. Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/rwanda_transport_aeroport_fr.pdf.

¹¹⁶ CARICOM.

Haiti členství v CARICOM až v roce 2006. CARICOM sdružuje země Antigua a Barbuda, Bahamské ostrovy, Barbados, Belize, ostrov Dominika, Grenada, Guyana, Haiti, Jamajka, Montserrat, Svatý Kryštof a Nevis, Svatá Lucie, Svatý Vincenc a Grenadiny, Surinam a Trinidad a Tobago.¹¹⁷ CARICOM spolu s Dominikánskou republikou jsou s Evropskou komisí svázáni skrze EPA jako rovnocenní partneři do dalšího uskupení s názvem CARIFORUM.

Mezi patnáct států, které tvoří CARIFORUM, patří Antigua a Barbuda, Bahamské ostrovy, Barbados, Belize, ostrov Dominika, Dominikánská republika, Grenada, Guyana, Haiti, Jamajka, Svatý Kryštof a Nevis, Svatá Lucie, Svatý Vincenc a Grenadiny, Surinam a Trinidad a Tobago. Dohoda mezi CARIFORUM a EU si klade za cíl zlepšit prostředí pro investice a vzájemný obchod. Díky pomoci EU se daří diverzifikovat ekonomiku a směřovat ji k rozvoji sektoru služeb, modernizovat způsob výběru daní v zemích a pomoci podnikům, aby splňovaly mezinárodní kritéria. V rámci vztahu se zeměmi CARIFORUM se EU snaží budovat společné instituce, jakými jsou Společná rada, Výbor pro obchod a rozvoj, Parlamentní výbor, Poradní výbor a Speciální výbor pro celní spolupráci a obchod.¹¹⁸

V rámci programu Erasmus Mundus Evropská komise organizuje i projekt s názvem CaribErasmus, který se zaměřuje přímo akademickou spoluprací a mobilitu mezi studenty z univerzit v karibské oblasti a studenty univerzit v EU. Cílem spolupráce s haitskými univerzitami je internacionalizace jejich potenciálu. EU se snaží o odstranění bariér a zvýšení kapacity výměny studentů. Evropská unie v budoucích letech musí více podpořit zapojení se haitských studentů do projektu, protože ještě v roce 2012 se dala sledovat pouze nízká míra jejich iniciativy. V budoucích letech proto bude potřeba zlepšit komunikaci Evropské unie se sekretariáty karibských univerzit a jejich mezinárodními odděleními. Nedořešenou kapitolou zůstává nadále vzájemné uznávání vysokoškolských diplomů mezi karibskými univerzitami a univerzitami v EU. Například organizace haitských akademických struktur je velice odlišná od standardů univerzit v Evropě. Pro řešení těchto překážek pro prohlubování projektu je potřeba

¹¹⁷ CARICOM. *CARICOM Member States*. Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://www.caricom.org/jsp/community/member_states.jsp?menu=community.

¹¹⁸ EUROPEAN COMMISSION. *The CARIFORUM-EU Economic Partnership Agreement (EPA). A new partnership for trade and development*. Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/factsheet-how-the-eu-is-putting-the-epa-into-practice.pdf>.

vybudovat místní podpůrný orgán, který bude schopen koordinovat s haitským Ministerstvem kultury kroky při implementaci dalších kroků internacionalizace místních univerzit.¹¹⁹

Východní Timor

Východní Timor je zemí, která dlouhodobě bojuje s izolací ve svém nejbližším okolí. Zároveň inklinuje ke sdružování se s jinými partnery, než je Evropská unie. EU proto vyvíjí iniciativy, které by měly zamezit ztrátě kontaktu s Timorem, aby se mohla na rozvoji této země i do budoucna podílet. Významným krokem EU z poslední doby na tomto poli bylo zrušení vízové povinnosti pro 16 ostrovních států¹²⁰, mezi které patřil i Východní Timor. K rozhodnutí z roku 2012 se vyjádřila komisařka pro vnitřní záležitosti EU Cecilia Malmströmová následovně: „Cestování bez víz není jen symbolické gesto - to bude mít přímý dopad na občany těchto států a na občany EU, v podobě „více od lidí pro lidi“, více kontaktů a obchodních příležitostí.“¹²¹ Cílem iniciativy bylo zjednodušení cestování do Schengenského prostoru a zvýšení mobility z a do výše zmiňovaných zemí.¹²²

Na přípravě *Stabilizačního programu*, *Sektorálních programů* a *Sektoru pracovních skupin*, které byly nedávno vládou Východního Timoru založeny, se podíleli všichni aktéři spolupráce, tedy Světová banka, EU i ACP skupina. Propojení Východního Timoru se Světovou bankou se projevilo plně v roce 2004 založením Fondu pro Východní Timor. Evropská komise také podpořila iniciativy Organizace spojených národů tím, že monitoruje průběh implementace a koordinace, tak aby zamezila

¹¹⁹ EUROPEAN COMMISSION. *Erasmus Mundus. CaribErasmus*. Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://files.eurashe.eu/wp-content/uploads/2012/06/CARIB_PAP0420_draft_report.pdf?197db2.

¹²⁰ Jedná se o 5 karibských ostrovů: Dominika, Grenada, Svatá Lucie, Svatý Vincent a Grenadiny a Trinidad a Tobago, a dále o 11 pacifických ostrovů: Kiribati, Marshallovy ostrovy, Mikronésie, Nauru, Palau, Samoa, Solomonovy ostrovy, Tonga, Tuvalu, Vanuatu a Východní Timor. EUROPEAN COMMISSION. *Commission proposes visa-free travel to citizens of 16 Island Nations*. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1179_en.htm?locale=en.

¹²¹ *Ibidem*.

¹²² *Ibidem*.

případné fragmentaci pomoci. Při poskytování pomoci je potřeba podat Timoru pomocnou ruku, vzhledem k tomu, že jeho vlastní administrativa je nová a slabá.¹²³

Díky poloze země v oblasti se v rámci jednání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky dostává Východní Timor do užšího kontaktu s dalšími dárci, jakými jsou Austrálie, Japonsko či Spojené státy americké.¹²⁴

Přestože obchodní vazby EU s Timorem nejsou silné, v oblasti klimatických změn si Timor nechá od Evropské unie pomoci a dovolí jí ho vést. Společně s GCCA se Východní Timor, obdobně jako Rwanda, účastní programů, které jsou nastaveny vzhledem k potřebám v oblasti. Východní Timor byl v nedávné minulosti častokrát postižen živelnými katastrofami, proto se pravidelně zúčastňuje konferencí a různých workshopů vedených GCCA s tematikou prevence živelných pohrom a krizového řízení. Na základě zkušeností s klimatickými katastrofami v Pacifiku je na této platformě budována složka krizového managementu s úkolem snížení jejich dopadu na jednotlivé země, včetně Východního Timoru.¹²⁵

Rovněž v otázce vysokoškolského vzdělávání je Timor nakloněný spolupráci s Evropskou unií. Stejně jako Haiti je Východní Timor součástí programu Erasmus Mundus, v rámci kterého funguje akademická výměna mezi Timorem a členskými státy EU. Právě skrze tato dvě témata by si mohla Evropská unie v budoucnu vybojovat silnější pozici mezi ostatními globálními hráči a seskupeními, jakými je například Austrálie nebo ASEAN, a získat větším vliv na Východní Timor, jeho směřování a jeho integraci do dalších globálních témat.

Regionalizace

Proces regionalizace lze obecně chápat jako dva různé jevy. První variantou je tendence vytvářet integrační uskupení s ostatními regiony sousedních států, druhou decentralizace moci ve státě. Kroky státních správ zkoumaných rozvojových zemí jsou ještě daleko od

¹²³ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Timor-Leste – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013*. 2007. S. 23.

¹²⁴ *Ibidem*, s. 26.

definice slova decentralizační, můžeme však děje popsat jako delegování pravomocí na nižší správní celky a dále zapojování se sub-národních aktérů do politického dialogu. Při přesunu pravomocí směrem *shora dolů*, se jedná o jev známý pod anglickým názvem *top-down*, ve druhém případě se jedná o jev přesunu iniciativy *zespoda nahoru*, anglicky *bottom-up*¹²⁶, který si můžeme v našem případě představit jako zapojení se lokálních entit a komunit do společenského dění. *Dohoda z Cotonou uzavřená mezi ACP a EU*¹²⁷ podporuje obě varianty regionalizace. Klade důraz jak na regionální sdružování se, tak na iniciativy na místní úrovni. Zaměření se na lokální dění bude pro potřeby práce dále popisováno jako trend *go-local*.

Dohoda z Cotonou stanovuje podmínky regionální spolupráce a integrace v *Článku 28*, v části 3 *Strategie spolupráce*, jako účinnou pomoc k dosažení cílů a priorit, jež si státy ACP stanovily v kontextu regionální a sub-regionální spolupráce a integrace, včetně meziregionální spolupráce a spolupráce v rámci skupiny ACP. „V tomto kontextu je společným cílem podpory EU a zemí ACP následující spolupráce:

- a) podporovat postupnou integraci států ACP do světové ekonomiky;
- b) urychlit hospodářskou spolupráci a rozvoj uvnitř regionu států ACP i mezi nimi;
- c) podpořit volný pohyb osob, zboží, služeb, kapitálu, pracovních sil a technologie mezi státy ACP;
- d) urychlit rozšíření ekonomik států ACP; koordinaci a harmonizaci politik regionální a sub-regionální spolupráce;

¹²⁵ GLOBAL CLIMATE CHANGE ALLIANCE. *Pacific workshop*. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.gcca.eu/policy-dialogue-and-experience-sharing/mainstreaming-workshops/pacific-workshop>.

¹²⁶ Viz. příloha č. 4.

¹²⁷ EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ. *Dohoda 2000/483/ES o partnerství mezi africkými, karibskými a tichomořskými státy na jedné straně a Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně druhé, podepsaná v Cotonou dne 23. června 2000*. Cotonou. S. 8.

e) podpořit a rozšířit obchod uvnitř ACP, mezi státy ACP a se třetími zeměmi.¹²⁸

Regionální spolupráce zemí s ostatními aktéry v oblasti

Evropská unie podporuje sdružování se jednotlivých zemí do regionálních uskupení, které pak vystupují jako jednotný partner. Má takto šanci uzavřít najednou partnerství s více státy. Zároveň rozvíjející se země, s nestabilním nebo teprve nově etablovaným politickým prostředím, získají snáz důvěryhodného partnera s platnými garancemi, jakým Evropská unie je. Na rozdíl od předchozí kapitoly se tato část práce zaměří čistě na spolupráci sousedních zemí, tedy územně blízkých regionů, nikoli na transnacionální integraci zemí na nadnárodní úrovni.

Rwanda

Rwanda vstoupila do dvou významných regionálních uskupení. Členství získala jak ve Společném trhu východní a jižní Afriky, tak ve Východoafrickém společenství. Uskupení otevírají Rwandě četné obchodní příležitosti a odstraňují také bariéry pro konkurenceschopnost.¹²⁹

V oblasti regionální spolupráce převzala země vůdčí pozici. Mezi lety 2005 a 2006 předsedala uskupení Společného trhu východní a jižní Afriky. Získala také hlavní slovo v přípravách nadcházejících vyjednávání s globálními partnery. Chystala se rovněž na multilaterální jednání Světové obchodní organizace kola z Doha¹³⁰ a na bilaterální vyjednávání v rámci EPA.

Za podpory EU vyjednává Společný trh východní a jižní Afriky od roku 2006 o volném pohybu osob. Při setkání v roce 2011 mezi zástupci COMESA a EU byla potvrzena relevance partnerství v otázkách migrace, mobility a zaměstnanosti.¹³¹

¹²⁸ EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ. *Dohoda 2000/483/ES o partnerství mezi africkými, karibskými a tichomořskými státy na jedné straně a Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně druhé, podepsaná v Cotonou dne 23. června 2000.* Cotonou. S. 17.

¹²⁹ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Republic of Rwanda – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013.* Lisbon. 2007. S. 20.

¹³⁰ Jedná se o jednání WTO s hlavním cílem snížení obchodních bariér mezi národy.

¹³¹ AFRICA - EU PARTNERSHIP. *COMESA works towards free movement of persons.* Ověřeno dne 4. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.africa-eu-partnership.org/newsroom/all-news/comesa-works-towards-free-movement-persons>.

Východoafrické společenství uzavřelo s EU celní unií v roce 2005 a od roku 2010 platí nulové vnitřní tarify. Na základě Dohody o ekonomickém partnerství a dalších obchodních úmluvách EU přispívá prohloubení ekonomické integrace regionu. Unie pomáhá vést vyjednávání v této ekonomicky a geograficky homogenní oblasti. Produkty, které jsou ze zemí exportovány do EU nejvíce, jsou káva, řezané květiny, čaj, tabák, ryby a zelenina. Z Evropské unie jsou sem naopak dováženy stroje a jejich vybavení a součástky a léky.¹³²

Rwandě jsou také připisovány zásluhy za pomoc při udržování míru v regionu. Země poskytla své jednotky Africké unii a Organizaci spojených národů při operacích v Dárfúru a Chartúmu.¹³³

Problematické je však partnerství Rwandy se sousední zemí Demokratická republika Kongo. Mezi státy panuje vzájemné dlouhodobé podezření z podpory rebelů, kteří terorizují obyvatele zemí na obou stranách společné hranice.

Jedna z iniciativ EU, která se snaží řešit část této problematiky, je propojení zemí lepší dopravní sítí. Pro usnadnění mobility skrze hranice do sousedních zemí Rwandy vynaložila Evropská unie 14,5 milionu eur¹³⁴. Cílem projektu byla regionální a národní integrace skrze vybudování chybějícího severojižního koridoru spojujícího Rwandu a Burundi a dále nezbytnou spojnicí mezi Demokratickou republikou Kongo, Rwandou, Tanzanií, Keňou a Indickým oceánem. Projekt má podpořit také pohyb osob uvnitř státu. Vzhledem k hornaté povaze reliéfu Rwandy je zlepšení infrastruktury jedním ze stěžejních úkolů, které jsou součástí rekonstrukce země.¹³⁵

Situaci mezi Rwandou a Demokratickou republikou Kongo se pokusil zlepšit také projekt zaměřený na podporu míru skrze média. Skupiny rebelů na hranici těchto dvou zemí jsou jedním z nevážnějších důvodů nestability regionu. Části bývalé povstalec

¹³² EUROPEAN COMMISSION. *Trade - East African Community (EAC)*. Ověřeno dne 4. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/eac/>.

¹³³ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Republic of Rwanda – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013*. Lisbon. 2007. S. 16.

¹³⁴ EUROPEAID. *Transport. Réhabilitation de la route Gitarama-Butare-Akanyaru: Comment réduire la pauvreté du Rwanda*. Ověřeno dne 4. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/rwanda_transport_fr.pdf.

¹³⁵ Ibidem.

armády složené z radikálních Hutuů útočí na civilní obyvatelstvo, proto je potřeba rychlá demobilizace a repatriace vojáků. Program běžel od roku 2011 do roku 2012 za přispění 251 tisíce eur¹³⁶ od Evropské komise. Cílem byla demobilizace vojáků a jejich reintegrace do komunit. Programu se podařilo skrze místní média přejít hranice obou zemí a informovat navzájem o problematice, vytvořit komunikační síť mezi médii obou států a přispět k budování místu v oblasti.¹³⁷

Další oblastí, ve které se Rwanda zapojuje do projektů EU cílených na regionální rozvoj, je spolupráce zemí při ochraně potravin a výživa. Iniciativa Europe-Africa Science, Technology and Innovation¹³⁸ má podpořit vznik regionálních partnerství na základě udržitelného rozvoje zemědělství v oblasti. Jednou z dalších platform spolupráce je koncept integrovaného zemědělského výzkumu pro rozvoj, zkratkou IAR4D¹³⁹. Díky programu IAR4D se do Rwandy například dostaly irské brambory. Dále se Rwanda účastní evropského projektu CAAST-NET Plus¹⁴⁰, který se zabývá podporou spolupráce mezi subsaharskou Afrikou a EU na poli výzkumu a inovace ve vztahu ke globálním výzvám.¹⁴¹

Dalším příkladem regionální tematické spolupráce, do které se Rwanda zapojila, je energetické partnerství pro rozvoj, jehož součástí je i strategie BEST¹⁴², která se zaměřuje na udržitelné využití biomasy.¹⁴³

Haiti

¹³⁶ EUROPEAN COMMISSION. *Peace and capacity building*. Ověřeno dne 7. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/rwanda_peace_media_reconciliation_en.pdf.

¹³⁷ Ibidem.

¹³⁸ AFRICAN-EU PARTNERSHIP. *Africa-EU research projects are contributing to food and nutritional security*. Ověřeno dne 4. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.africa-eu-partnership.org/newsroom/all-news/africa-eu-research-projects-are-contributing-food-and-nutritional-security>.

¹³⁹ Z anglického originálu The concept of Integrated Agricultural Research for Development. Zapojeno je těchto 8 afrických zemí: Demokratická republika Kongo, Malawi, Mozambik, Niger, Nigérie, Rwanda, Uganda a Zimbabwe. Ibidem.

¹⁴⁰ Do tohoto konsorcia patří 11 afrických zemí. Jsou jimi Egypt, Ghana, Jihoafrická republika, Keňa, Uganda, Rwanda, Cape Verde, Senegal, Nigérie, Madagaskar a Malawi. Ibidem.

¹⁴¹ Ibidem.

¹⁴² Zkratka z anglického názvu Biomass Energy Strategy. Z AFRICAN-EU PARTNERSHIP. *Energy Partnerships for Development*. Ověřeno dne 5. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.africa-eu-partnership.org/newsroom/all-news/energy-partnerships-development>.

¹⁴³ Ibidem.

EU zahrnuje mezi stěžejní body jednání s CARIFORUM i program podpory regionálního integračního procesu. Důraz je kladen i na posílení vztahu mezi Dominikánskou republikou a Haiti.¹⁴⁴ Prezidentovi Prévalovi se poměrně daří udržovat dobré vztahy se sousední Dominikánskou republikou. Haiti pro svého souseda představovalo až do nedávné doby důležitého obchodního partnera. Citlivé však mezi státy zůstává téma migrace. Chudí obyvatelé Haiti hledají v emigraci do Dominikánské republiky východisko ze své tíživé situace. Proto jsou na místě iniciativy EU směřující k posilování vztahu mezi Haiti s Dominikánskou republikou.

Evropská komise podporuje bilaterální jednání mezi oběma zeměmi a vytváření společných strategií. Dialog mezi Haiti a Dominikánskou republikou považuje Evropská komise za hlavní nástroj regionálního rozvoje Haiti. Pod energetickou iniciativou EU vznikla i společná strategie propojující venkovské příhraniční komunity obou zemí. Projekt se týká rozšíření využití rostlinného oleje a biopaliv.¹⁴⁵

Další podpůrný program je financovaný *Evropským rozvojovým fondem* a týká se budování dopravní infrastruktury, konkrétně osy mezi Port-au-Prince a Le Cap, tedy severojižní spojnice haitské části ostrova¹⁴⁶. Pro severní koridor je pak stěžejní rekonstrukce cesty mezi La Cap a Dajabonem, který náleží Dominikánské republice. Vybudování nových cest a silnic a celková obnova dopravního systému v zemi zlepší mobilitu uvnitř Haiti i mezi oběma státy navzájem. Zvýší se tak pravděpodobně i cestovní potenciál obou zemí, vzhledem k tomu, že turisté budou mít větší šanci zvládnout navštívit obě země zároveň.¹⁴⁷

¹⁴⁴ EUROPEAN COMMISSION. *The CARIFORUM-EU Economic Partnership Agreement (EPA). A new partnership for trade and development*. Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/factsheet-how-the-eu-is-putting-the-epa-into-practice.pdf>.

¹⁴⁵ EUROPEAN COMMISSION. *EUEI. Strategy for the Use of Plant Oil in Rural Areas*. Ověřeno dne 5. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/factsheet-how-the-eu-is-putting-the-epa-into-practice.pdf>. <http://www.euei-pdf.org/country-studies/strategy-for-the-use-of-plant-oil-in-rural-areas>.

¹⁴⁶ Viz. příloha č. 2.

¹⁴⁷ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *République d'Haïti – Communauté européenne. Document de la stratégie pays et program indicatif national pour la période 2008-2013*. Port-au-Prince. 2008. S. 21.

V této oblasti je také velice aktivní soukromý sektor, který správně vyhodnotil potenciál spojení s dominikánskou stranou a díky jeho iniciativám je znatelný pozitivní efekt příhraniční spolupráce, který se projevuje na místní úrovni.

Prezidentovi Haiti se daří udržovat aktivní kontakt i s dalšími velkými hráči v oblasti. Jedná se o Kubu a Jamajku. Stejně jako do jiných rozvojových zemí, také na Haiti vysílá Kuba své lékaře, zdravotní sestry a ošetřovatele. Strategický dokument z roku 2008 uváděl, že na Haiti působilo v té době více než 600 kubánských zdravotníků.¹⁴⁸ Toto partnerství je však pro EU spíše k zamyšlení, zda by nedokázala Kubu nahradit, co se do lékařské asistence na Haiti týká.

Východní Timor

Na rozdíl od Haiti, kde vztah s Kubou logicky vyplývá z geografické blízkosti, Východní Timor spolupracuje s Kubou rovněž, a to navzdory vzdálenosti celého Tichého oceánu. Ve Východním Timoru také působí kubánští lékaři. Ti posilují nedostatečné lékařské kapacity v zemi a zaměřují se na aktuální potřeby na místní úrovni. Druhou uskutečňovanou variantou kubánské pomoci je zaškolování timorských lékařů přímo na Kubě, čímž je výrazně zvyšována jejich profesionalita. Potenciální problém může vystat ve chvíli, kdy budou proškolení timorští lékaři vyhledávat lépe placená zaměstnání, než jim nabídne stát, ať už na úrovni státní či místní, a přejdou do soukromého sektoru, který v současnosti bezpočet takových míst nabízí.¹⁴⁹ V této chvíli lze pozorovat zájem Timoru spolupracovat s EU na poli vzdělávání, jak již bylo zmíněno v části věnované nadnárodní spolupráci, otázkou zůstává, do jaké míry má sám Timor zájem na angažovanosti evropského partnera v této oblasti. Evropská unie požaduje od svých partnerů zároveň dodržování demokratických principů, zatímco jiné státy, mezi nimi i Kuba, takovéto požadavky nevznáší, vzhledem k precedentu nedemokratického řízení svého vlastního státu.

¹⁴⁸ Ibidem, s. 16.

¹⁴⁹ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Timor-Leste – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013*. 2007. S. 24.

Dřívější dlouhodobá izolace v regionu byla způsobena vleklým konfliktem s velkým regionálním hráčem, kterým je Indonésie. Východní Timor s ní přímo sousedí a není snadné této izolaci čelit.

Globálním hráčem, který má Východní Timor téměř na dosah, je Čína. Její obchodní vliv v oblasti, ve které se nachází i Austrálie či členské státy uskupení ASEAN, markantně vzrostl. Pro Timor bude budoucí výzvou navázat s touto zemí bilaterální partnerství.

Co se týče uskupení ASEAN, Východní Timor se snaží dosáhnout plnohodnotného členství ve sdružení a zařadit se po bok jeho členských států, jakými jsou Brunej, Filipíny, Indonésie, Kambodža, Laos, Malajsie, Barma, Singapur, Thajsko a Vietnam. Roku 2005 byl Východní Timor připuštěn k účasti jednání *Regionálního fóra ASEANu*. A roku 2007 podepsal *Smlouvu o přátelství a spolupráci Sdružení národů jihovýchodní Asie*.¹⁵⁰ Východní Timor získal také pozorovatelský statut v regionální organizaci *Pacifické fórum ostrovních států*, skrze které vede dialog s ostatními aktéry. V rámci jednání komunikuje na této úrovni i s Evropskou unií. Její vliv na začleňování se Timoru do preferovaných regionálních uskupení je však nepoměrný ve srovnání s ostatními jmenovanými aktéry.

Dalším z významných partnerů Timoru je Austrálie. S tou sdílí ropná naleziště v Timorském moři. Poté co roku 2002 získal Východní Timor nezávislost, mohl začít vyjednávat o uzavření smluv s Austrálií o rozdělení oblasti, kde se rezervy ropy a zemního plynu nacházejí. K finálnímu podpisu došlo roku 2006. Smlouva Východnímu Timoru garantuje padesátiprocentní výnosy z těžby tohoto nerostného bohatství.¹⁵¹ Evropská unie vyzývá opakovaně Timor k využití výnosů vzešlých z regionálního partnerství s Austrálií, které generuje ropná spolupráce, pro účely založení budoucích investičních projektů, které budou stimulovat část ekonomiky, která se netýká ropného průmyslu. Konkrétně je kladen důraz na tvorbu pracovních míst a rozvoj infrastruktury. Evropská unie v období let 2008 až 2013 poskytla Timoru pomoc ve výši okolo 200 milionů eur, které mířily do klíčových oblastí, jakými je rozvoj venkovských oblastí či

¹⁵⁰ Ibidem, s. 17.

¹⁵¹ Ibidem, s. 12.

programy pro podporu zaměstnanosti.¹⁵² Obdobným aktivitám EU se bude věnovat další část práce věnovaná analýze přesunu pravomocí a iniciativ na lokální úroveň.

Top-down a bottom-up

Analýza přístupů *top-down* a *bottom-up* bude druhou pozorovanou variantou regionalizace. Proces vtažení nižších správních celků a místních autorit do politického, ekonomického a sociálního dění přispívá k oživení a hospodářskému rozmachu dosud opomíjených a zaostalých lokalit. Zároveň při procesu zapojení se nižších správních celků do různorodých aktivit začíná jejich emancipace, jev významný pro mobilizaci společnosti. Dalším pozitivem aplikace decentralizačních iniciativ je snížení transferů od bohatých regionů k regionům chudším či posílení a diversifikace vlivu státu na fungování specifických regionů.¹⁵³

Společnou deklarovanou snahou zemí ACP a EU je dokázat, že rozvojová politika již není řízena pouze státní správou. Rozvojová politika, stejně jako i jiné politiky, by měla být ovlivněna občanskou společností i soukromým sektorem. Nižší správní celky jsou vybízeny k aktivnější účasti na politickém a ekonomickém dění a k zájmu o participaci.

Nestátní aktéři

Martin Holland ve své knize *Development Policy of the European Union* zdůrazňuje výhodu *multi-level governance* vzhledem k aplikovatelnosti teorie na nestátní aktéry. Autor tvrdí, že nám tento přístup dovoluje náhlednou do dalších vrstev rozvojové politiky.¹⁵⁴

Právě nestátní aktéři jsou důležitou součástí občanské společnosti. I toto se stalo jednou z priorit smlouvy z *Cotonou*, která apeluje na národní vlády členských zemí ACP, aby aktivně komunikovaly s nevládními organizacemi a daly jim prostor pro spolupráci. Zahájení vedení dialogu s nestátním sektorem je nezbytnou podmínkou pro dosažení

¹⁵² UNITED NATIONS. *EU Presidency Statement - United Nations Security Council: Debate on Timor-Leste*. Ověřeno dne 6. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]:http://www.eu-un.europa.eu/articles/en/article_9142_en.htm.

¹⁵³ KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. Vyd. 1. Portál. Praha. 2008. s. 152.

¹⁵⁴ HOLLAND Martin, DOIDGE Mathew. *Development Policy of the European Union*. Palgrave Macmillan. Houndmills. 2012. S. 33.

jednoho z hlavních cílů rozvojové spolupráce, kterým je dosažení demokratizace zemí spojené s konceptem dobrého vládnutí, docílení vybudování právního státu a dodržování lidských práv. Uznání nevládních aktérů je zásadní pro jejich demokratickou a transparentní organizaci s přihlédnutím k jejich národním charakteristikám.¹⁵⁵ Článek 10 smlouvy přímo definuje stabilní a demokratické politické prostředí jako takové, které nese následující prvky většího zapojení se aktivní a organizované občanské společnosti a soukromého sektoru.¹⁵⁶

Projev konceptu *multi-level governance* lze pozorovat jako vzájemnou závislost orgánů na evropské, národní a sub-národní úrovni a zároveň jako rozvoj nových vztahů veřejno-soukromé sféry překračující všechny tři úrovně.¹⁵⁷

Apel na podporu soukromého sektoru je vystižen v Článku 21 s názvem *Investice a rozvoj soukromého sektoru*. Ten hovoří o nezbytných regionálních, národních a místních reformách s cílem vytvořit příznivé prostředí pro soukromé investice a rozvoj dynamického, životaschopného a konkurenceschopného soukromého sektoru. Spolupráce dále podporuje povzbuzování dialogu a spolupráce mezi veřejným a soukromým sektorem. Klade důraz na rozvoj podnikatelských dovedností a podnikatelské kultury, dále na privatizaci a reformu podniků a na rozvoj a modernizaci systému.¹⁵⁸

Mezi cíle spolupráce stanové v Článku 19 v části *Strategie spolupráce, Rozvojové strategie*, patří podpora místního vlastnictví hospodářských a sociálních reforem; integrace aktérů soukromého sektoru a integrace občanské společnosti do rozvojového procesu.¹⁵⁹

¹⁵⁵ HOLLAND MARTIN. *European Union and the Third World*. Palgrave. Houndmills. Basingstoke. Hampshire. 2002. Pdf. S. 200.

¹⁵⁶ EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ. *Dohoda 2000/483/ES o partnerství mezi africkými, karibskými a tichomořskými státy na jedné straně a Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně druhé, podepsaná v Cotonou dne 23. června 2000*. Cotonou. S. 8.

¹⁵⁷ WALLACE Helen, POLLACK Mark A., YOUNG Alasdair R. *Policy-Making in the European Union*. Oxford University Press. Oxford. 2010. s. 36.

¹⁵⁸ EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ. *Dohoda 2000/483/ES o partnerství mezi africkými, karibskými a tichomořskými státy na jedné straně a Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně druhé, podepsaná v Cotonou dne 23. června 2000*. Cotonou. S. 14.

¹⁵⁹ *Ibidem*, s. 13.

Top-down

Rwanda

Implementační kroky k decentralizaci státu začala Rwanda provádět již v roce 2001. První znatelné výsledky přinesly snahy v roce 2006. Rwanda zreformovala administrativní struktury a díky *Společnému rozvojovému fondu* se podařilo dostat potřebné prostředky i na místní úroveň. Roku 2005 byl přezkoumán stav pokroku. Úspěch se projevil zejména ve zkvalitnění infrastruktury venkova, který je klíčový pro její budoucí rozvoj.¹⁶⁰ Téhož roku přikročila Rwanda k reorganizaci místních samosprávných celků. Reforma měla již od následujícího roku posílit rozvoj venkova. Zavázala se zvýšit kapacitu, odpovědnost a zdroje poskytovaných služeb pro obyvatele venkova. Prostředky použité pro implementaci okresních rozvojových plánů se zvýšily v souladu s rychlejším získáním finančních prostředků, které přiděluje *Společný rozvojový fond*.

Od roku 2003 se stát rozhodl reformovat i veřejné služby, aby zvýšil jejich efektivitu a zamezil korupci. To zahrnovalo i programovou redukci a relokaci státních úředníků, to směrem k lokálním samosprávám. Dále bylo přistoupeno k restrukturalizaci veřejné správy a došlo k vytváření semi-autonomní agentur, které dostaly na starost implementaci národních programů. Současně bylo zahájeno posilování místních samospráv, ve smyslu pomoci poskytovatelům služeb. Zřetelný dopad měly změny i na mzdovou reformu ke zlepšení retence. Byla také paralelně představena řada odvážných, úsporných opatření. Například politika o nulovém vládním vozovém parku. Vláda zapracovala intenzivně i na protikorupčních opatřeních. Dříve se jednalo o zemi, která se potýkala s nečistými praktikami na každodenním pořádku, dnes se dá říci, že pokročila v prevenci. Z korupce byla v posledních letech obviněna i usvědčena řada úředníků i politiků.¹⁶¹

V části o *Budování míru, předcházení konfliktům a jejich řešení* definuje *Dohoda z Cotonou* politiku jako soustředěnou zejména na budování regionálních, sub-

¹⁶⁰ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Republic of Rwanda – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013*. Lisbon. 2007. s. 24.

¹⁶¹ *Ibidem*, s. 8.

regionálních a vnitrostátních kapacit.¹⁶² Při snahách o řešení národního smíření po genocidě se také projevují prvky decentralizace. Vláda se rozhodla zapojit občany, kteří byli odsouzeni za aktivní podíl na genocidě, do společnosti znovu tím, že je posílá vykonávat veřejně-prospěšné práce.

I v oblasti životního prostředí se dá hovořit o úspěšném postupu decentralizačních snah. Každý okres má nyní svého úředníka zodpovědného za agendu životního prostředí.¹⁶³

Co je ještě ve Rwandě potřeba zlepšit je hospodaření s financemi na samosprávné úrovni. Dále také přidělování adekvátní položek pro samosprávné rozpočty, podpora ekonomiky venkova a posílení budování kapacit místní správy. Je potřeba rozvinout *Strategický rámce pro decentralizaci* a zrevidovat *Decentralizační implementační plán*.¹⁶⁴ Vláda přistoupila ke změně institucionálního rámce, aby mohlo rychleji dojít k decentralizaci okresů. Mělo by to zlepšit implementaci politik a zároveň dárcovské zdroje směřované do konkrétních oblastí by se měly v dalších letech zvýšit.¹⁶⁵

Rwanda se snaží o podporu vzniku iniciativ také na okresní úrovni. Od roku 2000 zahájila kroky ke zlepšení poskytovaných služeb, zvýšení odpovědnosti a zapojení se občanů. Program *Ubudehe*, který financuje Evropské společenství, byl zaveden na celostátní úrovni. Cílem programu bylo posílení plánování a dialogu na úrovni komunit a poskytování zdrojů přímo k nejnižším správním jednotkám, tedy blíže občanské společnosti.¹⁶⁶

Dohoda z Cotonou také hovoří o respektování principu *subsidiarity*. To znamená, že pokud existuje předpoklad, že některé agendy budou lépe spravovány nižšími správními celky, je v zájmu státu, aby jim tyto programy přenechal. Uznání principu *subsidiarity* je opět trendem pozorovatelným i uvnitř evropské integrace. Rwandské vládě se

¹⁶² EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ. *Dohoda 2000/483/ES o partnerství mezi africkými, karibskými a tichomořskými státy na jedné straně a Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně druhé, podepsaná v Cotonou dne 23. června 2000.* Cotonou. s. 8.

¹⁶³ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Republic of Rwanda – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013.* Lisbon. 2007. S. 10.

¹⁶⁴ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Republic of Rwanda – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013.* Lisbon. 2007. S. 41.

¹⁶⁵ *Ibidem*, s. 30.

podánilo předat primární zodpovědnost v oblasti poskytování služeb na oblastní úroveň. Reforma platná od roku 2006 zredukovala počet okresů ze 106 na 30. Zároveň se podstatně zlepšila dosažitelnost zdrojů pro místní samosprávné celky. Mnoho zaměstnanců původně ústřední vlády se přesunulo na okresní úroveň a viditelný byl i přesun financí do okresů (zvýšil se z méně než 5 % v roce 2005 na zhruba 20 % v roce 2006).¹⁶⁷ Co se týče školství, i zde se Rwanda pokusila předat více zodpovědnosti do rukou okresních samospráv.¹⁶⁸

Jedním z palčivých problémů Rwandy je také vysoká hustota zalidnění země. Ve Rwandě žije 452 lidí na kilometr čtvereční¹⁶⁹, to z ní činí stát s jednou z největších hustot zalidnění obyvatelstva na světě a v Africe se řadí dokonce na první místo toho žebříčku. S přelidněním země souvisí i problematika vlastnictví půdy. Rwanda je zemí závislou na zemědělství a možnost obdělávat vlastní půdu je nezbytná pro obživu zejména vesnického obyvatelstva. Roku 2004 implementovala vláda pozemkový zákon, který měl se spoluprací s místními prostředníky snížit tlak společnosti. Prozatím je však situace stále nedořešeným tématem.¹⁷⁰

Haiti

Rok 2006 měl být pro Haiti novým začátkem v procesu demokratizace země. Toho roku se v zemi konaly prezidentské, parlamentní i komunální volby. Občanská společnost dostala příležitost projevit svůj názor a místní samosprávy získaly příležitost se emancipovat. Centrální vláda se snažila konsolidovat a na úrovni místní bylo možné vyslechnout občanské výzvy a iniciativy.¹⁷¹ V lednu roku 2007 vydalo Haiti národní strategický dokument připravovaný a schválený ve spolupráci s brettonwoodskými

¹⁶⁶ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Republic of Rwanda – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013*. Lisbon. 2007. s. 15.

¹⁶⁷ *Ibidem*, s. 8.

¹⁶⁸ *Ibidem*, s. 13.

¹⁶⁹ Údaj z roku 2011 uvedený Světovou Bankou. THE WORLD BANK. *Population density*. Ověřeno dne 2. ledna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://data.worldbank.org/indicator/EN.POP.DNST>.

¹⁷⁰ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Republic of Rwanda – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013*. Lisbon. 2007. S. 9.

¹⁷¹ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *République d’Haïti – Communauté européenne. Document de la stratégie pays et program indicatif national pour la période 2008-2013*. Port-au-Prince. 2008. S. 9.

institucemi¹⁷², který cílí na snížení chudoby. Do procesu se silně zapojila i občanská společnost. Při realizaci národní strategie bude stěžejní solidarita ostatních zúčastněných aktérů při implementaci. I za přispění mezinárodního prostředí a nadnárodních organizací je však dosažení *Rozvojových cílů tisíciletí* pro Haiti zatím hypotetické.¹⁷³

Decentralizace Haiti bude potřeba dosáhnout ve 3 stěžejních oblastech. Těmi jsou reforma administrativy, decentralizace soudního systému a jeho modernizace a také profesionalizace státní policie. Přírodní katastrofy zanechaly Haiti v neutěšeném stavu, který plodí vysoké bezpečnostní riziko. Právě profesionalizace policie je aktuálně důležitou součástí stabilizace země. Lokální autority jsou základem funkčního státu, který bez přistoupení k decentralizačním krokům, nebude schopen udržet v zemi klid na místní, ani regionální úrovni.¹⁷⁴

Spolu s posílením místních kapacit se snaží Haiti o vytvoření důvěryhodných demokratických samospráv. Dosažení tohoto cíle je nezbytné pro úspěšnou implementaci vládních strategií. Dále také k dosažení trvalé, spravedlivé a rovnoměrné redistribuce bohatství země. Haiti postrádá dostatek proškolených pracovníků, kteří by efektivně postupovali při zpracovávání přidělené agendy. V důsledku toho se rozpadá účinnost organizace a dochází k nízké absorpční kapacitě poskytovaných zdrojů.¹⁷⁵

Haiti je zemí závislou primárně na zemědělství, avšak v posledních letech poklesl index zemědělské produkce na obyvatele na 37 %. To souvisí i s hustotou zalidnění ostrova. Po přírodních katastrofách byla země fatálně poničena i úrodná půda. Tradiční způsoby obživy vyměnilo obyvatelstvo ostrova za přesun do měst, kde bylo blíže humanitární pomoci. *Ekonomické partnerství mezi EU a ACP (EPA)* klade důraz na přesun kapacit do regionů a podporuje regionální iniciativy v zemi. Jedině taková varianta rekonstrukce

¹⁷² Pojem označuje mezinárodní finanční instituce vytvořené na konci 2. světové války konferencí v Bretton Woods. Účastníci se dohodli na vzniku *Mezinárodního měnového fondu* a *Světové banky* a vytvoření *Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT)*, předchůdci *Světové obchodní organizace*.

¹⁷³ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *République d'Haïti – Communauté européenne. Document de la stratégie pays et program indicatif national pour la période 2008-2013*. Port-au-Prince. 2008. S. 16.

¹⁷⁴ *Ibidem*, s. 18.

¹⁷⁵ *Ibidem*, s. 8.

země je reálná. Pomoc by se tak měla dostat plošně do všech departamentů a agendy musí být implementovány i na nejnižších samosprávných celcích.¹⁷⁶

Právě zemědělství na Haiti se snaží pomoci projekt Evropské komise s celkovým rozpočtem devět milionů eur¹⁷⁷. Díky projektu se podařilo zlegalizovat 25 místních organizací, které se starají o kompost, výrobní závody a akvakulturu jezer. Podpora EU přispěla k diverzifikaci přírodních zdrojů a zlepšení vodohospodářství na Haiti.¹⁷⁸

Východní Timor

Přesun iniciativ z centrální na lokální úroveň se projevil při volební kampani v roce 2012. Vzhledem k nedostatku financí se prezentace politických stran odehrávala formou dialogu v komunitách a oslovování voličů v jejich domech.¹⁷⁹ Zároveň bylo zapojeno 14 místních radiostanic. Rádio je nejrozšířenějším prostředek mediální komunikace na ostrově, vzhledem k vysoké ngramotnosti obyvatelstva.¹⁸⁰

Zaměření se Evropské komise na budování timorské společnosti je patrné v iniciativách spojených s prevencí živelných katastrof. Plánování GCCA a financování projektů v Timoru probíhá kombinací přístupů *top-down* a *bottom-up*. Část *top-down* odpovídá aplikaci národních plánů a politik, druhá část *bottom-up* probíhá na úrovni komunit. Projekty oslovují náboženské skupiny, skrze které jsou realizovány adaptační programy. Přístup ke komunitám je individuální, tak aby byl program přijat co nejefektivněji.¹⁸¹

¹⁷⁶ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *République d'Haïti – Communauté européenne. Document de la stratégie pays et program indicatif national pour la période 2008-2013*. Port-au-Prince. 2008. S. 13.

¹⁷⁷ EUROPEAN COMMISSION. *Agriculture. Improving Haiti's natural resources and water management, diversification of agriculture and aquaculture*. Ověřeno dne 8. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/haiti_agriculture_aquaculture_en.pdf.

¹⁷⁸ Ibidem.

¹⁷⁹ EUROPEAN UNION. *Final Report EU EOM Timor-Leste 2012 – Missions*. 2012. S. 3. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://www.eucom.eu/files/pressreleases/english/east-timor-2012-final-report_en.pdf.

¹⁸⁰ Ibidem, s. 17.

¹⁸¹ GLOBAL CLIMATE CHANGE ALLIANCE. *Pacific experience: Key lessons for disaster risk reduction and climate change mainstreaming*. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://www.gcca.eu/sites/default/files/GCCA/workshop_pacific_presentation1_sprep_n_pelesikoti_t_nakalevu.pdf.

Velice potřebná je ve Východním Timoru decentralizace zdravotnictví. Ten nedisponuje dostatkem lékařů, ani ostatního zdravotnického personálu. Projev nedostatku v této oblasti lidských zdrojů je nejmarkantnější na místních úrovních. Kuba sice spolupracuje s Timorem v této oblasti, školí timorské lékaře a do Východního Timoru také vysílá své lékaře, avšak mladí medicí se pak často nechají zaměstnat v soukromém sektoru. Proces decentralizace se nově řídí *Strategickým sektorovým plánem pro zdravotnictví*, který má přinést naději na zlepšení poskytování zdravotní péče v zemi.¹⁸²

Ani Východní Timor, stejně jako Haiti, nedisponuje dostatečným množstvím státních úředníků. Je potřeba posílit institucionální kapacitu v oblastech, která by měla pomoci plánování v dlouhodobých horizontech za přispění ostatní dárce.¹⁸³ Navíc je státní správa ještě stále vysoce centralizovaná. Zatím se podařilo naplnit cíle Ministerstva pro státní administrativu, které roku 2006 připravilo rozsáhlou reformu o decentralizaci a místních správách.

Dalším problémem země, je existence množství dialektů, které se v zemi užívají. Ty tvoří bariéry mezi jednotlivými jazykovými hranicemi a snižují zaměstnanost v zemi. Tento handicap pocítují zejména ženy ve venkovských oblastech.¹⁸⁴

Bottom-up

Zatímco přístup *top-down* je iniciován státní správou, přístup *bottom-up* je opačným procesem, při kterém se mobilizují nejnižší jednotky na lokální úrovni. Aby se místní entity zapojily do společenského dění, je zapotřebí vytvořit základ občanské společnosti. Předpokladem pro úspěch programů EU je, že se jí podaří zahrnout místní skupiny do projektů. Při zkoumání tohoto přístupu, budou uvedeny projekty EU, které jsou realizovány v rámci nižších správních jednotek. Jedná o takzvaný trend *go-local*, tedy systém pomoci, při kterém se pomáhající subjekt, v našem případě EU, zaměří přímo na lokální problémy a věnuje pozornost nejnižším celkům, jakými jsou například

¹⁸² EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *République d’Haïti – Communauté européenne. Document de la stratégie pays et program indicatif national pour la période 2008-2013*. Port-au-Prince. 2008. S. 30.

¹⁸³ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Timor-Leste – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013*. 2007. S. 24.

¹⁸⁴ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Timor-Leste – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013*. 2007. S. 25.

vesnice. Díky inkluzi obyvatel do programů, místní lidé lépe porozumí průběhu implementace různých iniciativ a budou mít příležitost chopit se aktivity vlastní. se Předpokládá se, že vtažením obyvatel do místních projektů se iniciuje jejich následné zapojení se i do politického dialogu daného státu. Existence politického dialogu je jedním z prvků demokratického státu. Jedná se však o dlouhodobý a pozvolna se odehrávající proces.

Rwanda

Zapojení se občanské společnosti do místních iniciativ je eminentně důležitým faktorem pro rekonstrukci Rwandy. Článek 11 Dohody z Cotonou část *Politiky budování míru, předcházení konfliktů a jejich řešení* v odstavci 3 definuje jasně potřebu účinného regionálního řízení sdílených vzácných přírodních zdrojů, demobilizace a opětovného začlenění bývalých bojovníků do společnosti. Dále uvádí řadu dalších aktuálních problémů, které hýbou společností. Mezi nimi i citlivé téma řešení problému dětských vojáků.¹⁸⁵ Rwanda udělala velký pokrok, co se týče zájmu o podporu občanské společnosti. Jedním z demokratických prvků vládnutí je umožnění práva na svobodu slova. Vymýcení cenzury a liberální přístup k médiím k demokracii patří.

Program Evropské unie rozvoje udržitelné energie zaměřený na biomasu a uhlí je také příkladem projektu, který úspěšně motivuje místní entity k zapojení se do jeho průběhu. Cílem projektu je zlepšit sociální a ekonomický blahobyt cílových skupin tím, že jim poskytne příležitost zapojit se do výtěžných činností, které zároveň souvisí s cenově dostupnými zdroji energie. Nejméně šestnáct tisíc venkovských a osm tisíc příměstských domácností¹⁸⁶ v jižní Rwandě nyní využívá vylepšená kamna na biomasu. Ohrožené cílové skupiny, například okolo šesti tisíc vdov, tří set sirotků a mladistvých bez ekonomicky silného rodinného zázemí¹⁸⁷, dostaly díky projektu příležitost naučit se kamna vyrábět a vydělávat si jednak touto nově nabytou dovedností, ale také využít výrobu pro vlastní potřebu. Projekt zlepšil povědomí komunit o této možnosti výroby

¹⁸⁵ EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ. *Dohoda 2000/483/ES o partnerství mezi africkými, karibskými a tichomořskými státy na jedné straně a Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně druhé, podepsaná v Cotonou dne 23. června 2000.* Cotonou. S. 9.

¹⁸⁶ EUROPEAN UNION. *Community-assisted Access to Sustainable Energy in Rwanda (CASE-RWANDA)*. Ověřeno dne 7. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://database.energyfacilitymonitoring.eu/acpeu/PublicProjectOverview.xhtml?jsessionid=102f34d18d67206ee5c2e7e74705>.

energie, zvýšil participativní přístup obyvatel k podobným aktivitám a usnadnil propojení mezi výrobcí kamen, producenty uhlí a místních bank, které poskytují investiční úvěry.¹⁸⁸

Další program zaměřený na energetiku nese název IREA RPPP¹⁸⁹. Jeho cílem je mobilizace soukromého sektoru ve Rwandě ve sféře hydro-energie a solární energie. Evropská unie se rozhodla projekt realizovat o celkovém objemu rozpočtu dvacet tři milionů eur¹⁹⁰. Kromě hlavního cíle, tedy zpřístupnění obnovitelných zdrojů energie, se daří podpořit i zapojení se soukromého sektoru do projektů. Uzavřeny byly již četné smlouvy mezi a soukromým sektorem a rwandskou vládou, dále pak soukromým sektorem a zdravotnickými centry, školami a stavebním odvětvím. Program je speciálně zacílen na inkluzi soukromého sektoru do venkovského rozvoje. Navíc se mu daří budovat kapacity ve veřejném sektoru s cílem zajistit budoucí spolupráci s investory ze soukromé sféry a s podniky.¹⁹¹

Podobným projektem je program Energetické iniciativy EU¹⁹², který se věnuje geotermální energii. Jeho cílem je rovněž rozvinutí strategie pro integraci soukromého sektoru do energetiky. Doba trvání projektu byla vymezena od prosince 2013 do ledna 2015. V průběhu ledna 2014 by shromážděna data ohledně programu. Vyhodnocení dosavadního trvání programu vyznělo v neprospěch rozhodnutí rwandské vlády ohledně výběru míst vhodným k vrtům. Vybraná naleziště neposkytovala dostatečný potenciál pro těžbu, proto EU vydala doporučení vpustit do sektoru společně s EUEI více soukromé sféry, než tomu bylo doposud.¹⁹³

Na trendu *go-local* je založen projekt Evropské komise na znovuoobnovení zaostalých částí Rwandy zaměstnáním nejohroženějších obyvatel země. Jsou jimi z velké části

¹⁸⁷ Ibidem.

¹⁸⁸ Ibidem.

¹⁸⁹ Zkratka z anglického názvu projektu Increase Rural Energy Access in Rwanda through Public Private Partnership. Z EUROPEAN UNION. *Increase Rural Energy Access in Rwanda through Public Private Partnership (IREA RPPP)*. Ověřeno dne 7. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://database.energyfacilitymonitoring.eu/acpeu/PublicProjectOverview.xhtml>.

¹⁹⁰ Ibidem.

¹⁹¹ Ibidem.

¹⁹² Anglická zkratka je EUEI. Z EUROPEAN COMMISSION. *Geothermal Policy and Strategy Support*. Ověřeno dne 7. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.euei-pdf.org/country-studies/geothermal-policy-and-strategy-support>.

¹⁹³ Ibidem.

ženy, které ovdověly při genocidě v devadesátých letech, často matky samoživitelky velkého počtu dětí. Investice Evropská komise do projektu činily v letech 2005 a 2008 pět milionů eur¹⁹⁴. Hlavním cílem projektu bylo poskytnout ženám placenou práci a zapojit je do obnovy venkovských i městských oblastí. V průběhu jeho tříletého trvání program vygeneroval během 3 měsíců zaměstnání pěti tisícům obyvatel Rwandy. Do programu se zapojila všechna etnika Rwandy, čímž projekt podpořil i stmelení obyvatel země na místní úrovni.¹⁹⁵

Na úroveň komunikace v místních komunitách zapůsobil i projekt zaměřený na sexuální osvětu. Informační kampaň formou diskuzí na lokální úrovni oslovila přes tři a půl milionu žen a zlepšila povědomí o citlivých zdravotních otázkách.¹⁹⁶

Dalším projektem, kdy Evropská komise pomohla komunitám financovat jejich aktivity, je starost o sirotky, kteří přišli o rodiče během genocidy. Podpora EU ve výši 725 tisíc eur¹⁹⁷ byla v období let 2003 až 2006 poskytnuta pěti stům mentorů z místních komunit, pomohla umístit okolo šesti tisíc dětí do náhradních domácností a celkem zapojila do projektu až na 2600 dětmi vedených domácností¹⁹⁸. Děťmi vedené domácnosti jsou ve Rwandě častým jevem, který je důsledkem genocidy. Nedostatečná kapacita sirotčinců vedla starší děti k péči o své mladší sourozence, případně o další malé děti. Tím vznikla takováto společenství, která jsou složena z dětí a jsou spravována také pouze staršími dětmi. Evropská komise zprostředkovala takovýmto komunitním uskupením zdravotní pojištění, školní potřeby a zajišťuje účast dobrovolníků na programech vzdělávání a sexuální osvěty v takovýchto domácnostech.¹⁹⁹

Haiti

Rozháraná občanská společnost čelila po dlouhá léta neklidu v podobě četných převratů. *Strategický dokument* o Haiti z roku 2008 hovoří o neudržitelnosti situace ve městech.

¹⁹⁴ EUROPEAN COMMISSION. *Réintégration sociale et emploi*. Ověřeno dne 7. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/rwanda_mpazi_fr.pdf.

¹⁹⁵ Ibidem.

¹⁹⁶ EUROPEAN COMMISSION. *Health care and training*. Ověřeno dne 7. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/rwanda_health-care-training_en.pdf.

¹⁹⁷ EUROPEAN COMMISSION. *Post conflict reconstruction*. Ověřeno dne 7. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/rwanda_health_en.pdf.

¹⁹⁸ Ibidem.

Koncentrují se zde administrativní služby a venkovské obyvatelstvo vytvořilo stálý exodus na periferiích měst. Vzhledem k míře poničení infrastruktury Haiti nelze po zemi za humanitární pomoci snadno cestovat, proto se lidé ve městech usadili natrvalo. Chudoba v těchto oblastech vytváří nezdravé a nebezpečné prostředí, ve kterém dochází k anarchii.²⁰⁰

Zapojení neziskových organizací v zemi spočívá v aktivaci občanské společnosti, na které NGO's cílí. Integrace soukromého sektoru, neformálních sociálních sítí či tradičních institucí, jakými je církev, je klíčem k rozvoji na úrovni vesnic a drobných osad. Toto směřování rozvoje musí podpořit vláda vybudováním příslušných kapacit, bez kterých proces nebude uskutečnitelný.²⁰¹ V tomto ohledu je Haiti ještě na počátku snad a bude potřeba se na oblast více soustředit. Soukromý sektor je prozatím slabým přispěvatelem k prosperitě státu a v příštích letech bude muset občanská společnost zaujmout aktivnější postoj v rozhodovacím procesu.²⁰²

Soukromý sektor je na Haiti nevyvážený a nepřispívá k rozvoji státu. Příkladem je neúnosná situace ve školství. Dlouhodobě je zde neřešený dostatek veřejných školních institucí. Pokud v oblasti existuje škola, je většinou soukromá. Až 92 % všech vzdělávacích center na Haiti spravuje soukromý sektor, který není koordinován a regulován ani státem, ani místní samosprávou. Téměř nulová šance dítě poslat do veřejné školy, se odráží ve statistikách gramotnosti země. Aktuálně až 50 % obyvatelstva Haiti je negramotných. To vytváří výraznou překážku pro rozvoj státu a dopadne ještě větší měrou na emancipaci regionů. V případě, že nebude existovat gramotná generace, která by mohla být zaměstnána v samosprávných regionálních administrativách, nebude možné proces decentralizace implementovaných agend realizovat na místní úrovni.²⁰³

¹⁹⁹ Ibidem.

²⁰⁰ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *République d'Haïti – Communauté européenne. Document de la stratégie pays et program indicatif national pour la période 2008-2013*. Port-au-Prince. 2008. S. 14.

²⁰¹ Ibidem, s. 21.

²⁰² Ibidem, s. 19.

²⁰³ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *République d'Haïti – Communauté européenne. Document de la stratégie pays et program indicatif national pour la période 2008-2013*. Port-au-Prince. 2008. S. 14.

Neexistence finančních institucí na Haiti brání rozvoji drobného podnikání v zemi. Program Evropské komise podpořil přístup obyvatel k bankovníctví za přispění více než 788 tisíci eur²⁰⁴ do zlepšení mikrofinančních institucí. Do projektu se zapojili i místní partneři a pomáhali organizovat školení pro vedoucí těchto mikrofinančních institucí. Díky projektu se dostalo k finančním službám více jak 120 tisíc obyvatel Haiti.²⁰⁵

Světová banka ve spojení s programem Evropské komise PARQE podporují vzdělání na Haiti. Pomoc přináší i síť EFACAP ve čtyřech departementech v 350 školách. V zemi se síť začala realizovat roku 2003 spolu se programem PARQE, který má zlepšit kvalitu vzdělávání v zemi.²⁰⁶ Evropská unie vyčlenila pro program PARQE2 čtyřicet milionu eur. Díky programu vzniklo 17 základních škol a vzdělávacích center. Obnoveno bylo více než 440 škol ve čtyřech regionech. Tato investice zajišťuje kvalitní vzdělání více jak 120 tisícům dětí. Žáci získali školní potřeby a učitelům byly zakoupeny školní pomůcky.²⁰⁷

Východní Timor

V reakci na humanitární krizi Východního Timoru roku 2006 se Evropská komise rozhodla zapojit v zemi tzv. *Mechanismus rychlé reakce EU*. Ten má podpořit dialog na všech úrovních společnosti a iniciovat národní dialog, včetně konzultací se samosprávami.²⁰⁸ O Východním Timoru se však, shodně jako o Haiti, dá říci, že je ještě v počátcích budování platformy pro tvorbu a motivaci občanské společnosti zapojit se do institucionálního procesu.

Jedním z programů, které Evropská komise v průběhu let 2009 a 2011 ve Východním Timoru realizovala, byl projekt na podporu zapojení obyvatel Timor do sociálního

²⁰⁴ EUROPEAN COMMISSION. *Banking & Financial Services*. Ověřeno dne 8. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/acp_microfinance_sidi_en.pdf.

²⁰⁵ Ibidem.

²⁰⁶ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *République d'Haïti – Communauté européenne. Document de la stratégie pays et program indicatif national pour la période 2008-2013*. Port-au-Prince. 2008. S. 20.

²⁰⁷ EUROPEAN UNION. *Programme de Renforcement de la qualité de l'éducation en Haïti (PARQUE 2)*. Ověřeno dne 6. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://eeas.europa.eu/delegations/haïti/projects/list_of_projects/20796_fr.htm.

²⁰⁸ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Timor-Leste – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013*. 2007. S. 22.

dialogu. Evropská unie přispěla jedním a půl milionem eur²⁰⁹ k šíření míru na místní úrovni. Z toho bylo 285 tisíc eur²¹⁰ věnováno televiznímu seriálu s názvem *Suku Hali Timor-Leste*. Projekt *Suku Hali Timor-Leste* je první seriál ve Východním Timoru, který si klade za cíl zlepšit pochopení mezi obyvateli ohledně jejich násilné historie a vytvořit stabilnější mírové zázemí v zemi. Štáb vedený americkým režisérem a australským producentem chce jednak natočit autentický pohled na Východní Timor a nevnucovat seriálem Timořanům cizí kulturu a zvyky, dále se snaží zábavnou formou motivovat společnost k mírovému smýšlení. Seriál zachycuje příběh dvou mladých bratrů, sirotků, kteří přišli do města začít nový život, ale setkají s násilím mezi zneprátenými skupinami z východu a západu země. Příběh je natočený formou telenovely s romantickými prvky, ale také poukazuje na sociální problémy země a neinvazivní formou informuje obyvatele Timoru o zákonech, sociální zodpovědnosti a budování míru.²¹¹ Seriál se věnuje obecně palčivým tématům, která stále zasahují do demokratické rekonstrukce Timoru, například nezaměstnanost, spory o půdu v důsledku konfliktu, populační přetlak či nevyvážené demografické přesuny obyvatel země.²¹² Zpráva, kterou chce *Suku Hali* lidem předat je, že bez dialogu v komunitách neexistuje šance na mír.²¹³

S pomocí místních neziskových organizací se v letech 2009 až 2013 realizoval v Timoru další program Evropské komise, a to o rozpočtu jeden milion eur²¹⁴. Byl zacílen na udržitelný rozvoj plodin a zemědělský management v nejchudších lokalitách.

²⁰⁹ EUROPEAN COMMISSION. *Peace and capacity building. Engaging People through Popular Culture to Increase Stability and Dialogue in Timor-Leste*. Ověřeno dne 8. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/timor-leste_peace_popular_culture_en.pdf.

²¹⁰ Ibidem.

²¹¹ NANYANG TECHNOLOGICAL UNIVERSITY. *Suku Hali Timor-Leste*. 2010. Ověřeno dne 8. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.youtube.com/watch?v=FGNd2rKAEn8>.

²¹² INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION. *IOM Launches Timor-Leste's First TV Soap Opera*. Ověřeno dne 8. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/news-and-views/press-briefing-notes/pbn-2010/pbn-listing/iom-launches-timorlestes-first-tv-soap.html>.

²¹³ EUROPEAN COMMISSION. *Peace and capacity building. Engaging People through Popular Culture to Increase Stability and Dialogue in Timor-Leste*. Ověřeno dne 8. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/timor-leste_peace_popular_culture_en.pdf.

²¹⁴ EUROPEAN COMMISSION. *Agriculture. Sustainable crop production and management in Timor-Leste*. Ověřeno dne 8. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/timor-leste_agriculture_crop_production_en.pdf.

Projekt rozvinul obchodní síť mezi komunitami a zvýšil produkci spolu se zlepšením konzervačních technik zhruba 4500 farmářů.²¹⁵

Důvodem, proč soukromý sektor ve Východním Timoru ještě nefunguje dle společných představ Dohody mezi ACP a EU je i uplynutí krátké doby od získání nezávislosti státu. Jednotlivci si ještě stihli zvyknout na možnosti, které jim nové politické prostředí nabízí. Vláda se soustředí na posílení soukromého sektoru pomocí dvoukolejného přístupu k jednotlivým aktérům i institucím. Větší propojení soukromé sféry může významně zlepšit stav demokratického prostředí v zemi a zavádění dalších podpůrných programů.²¹⁶

Shrnutí pozorování

Shrnutí pozorování podpory Evropské unie pro trendy *multi-level governance* je rozděleno do dvou témat, zaměřených na posilování nadnárodní úrovně nebo na projev regionalizace.

Existuje tendence ze strany Evropské unie země skupiny ACP motivovat k zapojení se do mezinárodních organizací a hlouběji se integrovat při spolupráci na nadnárodní úrovni. Četné rozvojové iniciativy vznikají ve spolupráci a globálními partnery, jako jsou Světová obchodní banka, Mezinárodní měnový fond či Světová zdravotnická organizace. Jedná se však o rozvojové státy, které si teprve budují vlastní demokratické principy a mechanismy. Plnohodnotný rozvoj na nadnárodní úrovni je jim ještě vzdálen. V této fázi od nich nelze očekávat prohloubení integrace natolik vyspělé, aby se přiblížilo nadnárodnímu uskupení. Proto můžeme považovat za úspěch, že se státy i díky Evropské unii začaly pohybovat aktivně v mezinárodním společenství, tedy výše než na národní úrovni. Evropská unie jim pomáhá při koordinaci a následné implementaci agendy smluvené s ostatními globálními partnery daných zemí.

V rámci regionalizace se pak jedná o dva jevy, které onen pojem naplňují. Jednak můžeme pozorovat podporu ze strany Evropské unie pro vznik regionálních uskupení,

²¹⁵ Ibidem.

²¹⁶ EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Timor-Leste – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008-2013*. 2007. S. 33.

nebo druhou variantu regionalizace, tedy buď posun pravomocí a prostředků na nižší, než národní úroveň, popisovaný jako trend *top-down*, či další trend vedený opačným směrem, tedy *bottom-up*, při kterém se aktivují nejnižší jednotky a zapojují se do politického dění.

Evropská unie vybízí v oficiálních smlouvách země ACP k aktivní regionální spolupráci a tvorbě bilaterálních partnerství. Všem třem zemím se z tohoto hlediska daří vymanit se ze své minulosti velice úspěšně. V rámci tvorby regionálních uskupení se Rwanda aktivně sdružuje pod uskupením COMESA či ve Východoafrickém společenství. Haiti udržuje dobré partnerské vztahy s Kubou, Jamajkou, také se svým nejbližším sousedem Dominikánskou republikou, a zapojuje se do partnerské spolupráce na základě platformy CARIFORUM. Východní Timor si vytvořil ekonomicky výhodný bilaterální vztah s Austrálií v oblasti správy jejich společných ropných nalezišť. Dále se má Východní Timor tendence nejvíce včleňovat do uskupení ASEAN, ve kterém se intenzivně snaží dosáhnout plnohodnotného členství. Ze všech třech zkoumaných zemí právě Východnímu Timoru zatím Evropská unie pomáhá tvořit různá partnerství nejméně. To můžeme být do jisté míry způsobeno neochotou Timoru dovolit EU stát se jeho významnějším partnerem pro rozvojovou pomoc.

Podpora procesu decentralizace je ve zkoumaných v zemích z aktivit Evropské unie nejznatelnější. Společné smlouvy mezi zeměmi ACP a EU apelují na posun agend na nižší správní celky a kladou důraz na budování místních kapacit. Patrná je tato snaha zejména ve Rwandě. Propustnost snah zasáhnout do řízení státu Haiti či Východního Timor nemá v zemích dostatečnou odezvu. Země se o uskutečňování procesu decentralizace sice snaží, ale vyskytují se četné překážky, které proces pozastavují či dokonce hatí dosavadní snahy. Četné nedávné přírodní katastrofy, které se odehrály na Haiti, vrhly zemi zpět ve vývojové linii. Haiti musí začít v mnoha oblastech od začátku. Výmluvným příkladem je její infrastruktura. Země musí však nejdříve nalézt řešení své kritické humanitární situace, která se s každým úderem přírody markantně zhoršila. V podobné situaci se nalézá také Východní Timor. Po éře dlouhé politické nestability se země teprve nedávno začala věnovat procesu decentralizace, a proto nejsou ještě výsledky viditelné. Z hlediska srovnání zkoumaných zemí v této oblasti, spolupracuje Evropská unie v této oblasti nejintenzivněji s Rwandou, která prožila svou humanitární

krizi již v devadesátých letech a od té doby se ubírá pozitivním politickým i hospodářským směrem. Míra spolupráce tedy odpovídá poměrně délce spolupráce.

Evropská unie realizuje lokální projekty ve zkoumaných zemích intenzivně na nejnižší správní úrovni, na které se nachází například vesnice. Následováním trendu *go-local* EU naplňuje své rozvojové cíle a ve všech zkoumaných zemích je projev této vazby zřetelně pozorovatelný. Zdařilost takovýchto projektů je způsobena také tím, že je ke spolupráci potřeba vyjednávat jen s jednou konkrétní rozvojovou zemi o realizaci programů v místních komunitách. U dalších výše uvedených typů regionalizace je potřeba buď přesvědčit také sousední státy ke spolupráci, to v případě podpory větší míry integrace regionálních uskupení, nebo si státní správa nechce nechat příliš zasahovat do řízení svých zemí, takže nepustí rozvojové partnery tak daleko, aby přímo ovlivňovali decentralizační kroky ve státech uskutečňované.

Obecně se dá o zkoumaných zemích usoudit, že efektivní implementaci společných stanovených cílů se v zemích daří EU naplňovat úměrně tomu, kolik času uplynulo od ustálení se politické situace v dané zemi.

Evropská komise nabádá země k soustředění se decentralizační kroky, místo dřívější koncentrace moci na centrální úrovni. I samotná Evropská unie se však musí více soustředit na některá témata, která se v zemích nedaří dlouhodobě vyřešit. Decentralizace se nedaří dosáhnout v oblasti pozemkové reformy ve Rwandě, soukromého školství na Haiti či tvorby občanské platformy a soukromého sektoru ve Východním Timoru. Na některá specifika zemí ještě EU nestihla efektivněji odpovědět.

Závěr

Na základě předpokladu, že Evropská unie je vnitřně *multi-level governed* systémem a je zároveň *normativní silou*, která má tendence replikovat své hodnoty do hodnot rozvojových zemí, se výzkum zaměřil na testování podpory Evropské unie pro přístup *multi-level governance* při spolupráci se třemi konkrétními zeměmi, Rwandou, Haiti a Východním Timorem. Analýza byla provedena pomocí srovnání oficiálních smluv mezi skupinou zemí ACP a Evropskou unií a realizované agendy ve zkoumaných zemích. V rámci výzkumu současných tendencí *multi-level governance* bylo pozorováno několik jeho projevů. Mezi ně patřilo jednak posilování nadnárodní úrovně ve smyslu podpory ze strany EU pro upevnění vztahů s ostatními globálními partnery. A dále také tendence EU přispívat k regionalizaci v jednotlivých zemích. Ta se jednak projevovala výskytem spolupráce mezi regiony, a dále jako přesun agendy na nižší správní celky, tedy tzv. jev *top-down*, nebo aktivace společnosti opačným směrem *bottom-up*. Aktéři spolupráce, kteří byli výzkumu podrobeni, byli ti, které definuje *Dohoda o partnerství z Cotonou*, tedy státní hráči v podobě místních, národních a regionálních a nestátní v podobě občanské společnosti, soukromého sektoru a hospodářských a sociálních partnerů.

Úvodní kapitola se věnovala představení kontextu vztahu Evropské unie k rozvojové spolupráci pro představu čtenáře o činnosti EU vůči ostatním aktérům rozvojové pomoci v globálním měřítku. Větší pozornost byla upřena na politiku vedenou přímo vůči zemím ACP. Druhá kapitola se již zaměřila na konkrétní aktéry spolupráce, skupinu ACP jako celek, Rwandu, Haiti a Východní Timor. Obecné geopolitické zařazení zemí, stručný historický přehled či vysvětlení příčin a cílů aktivit EU dokreslili první kapitola v detailnějších konturách a představili vybrané země. Kapitola si vzala za dílčí cíl vysvětlení důvodu, proč Evropská unie vůči zemím iniciuje preferenční zacházení a jaké cíle sleduje. Analytická třetí kapitola je samotným rozbořením podpory EU pro zkoumaný koncept *multi-level governance* ve vztahu rozvojové politiky EU se třemi konkrétními státy ACP, každého z jiného regionu skupiny. V obecných deklaracích a formovaných postojích Evropská unie vykazuje znaky podpory přístupu k rozvojové agendě odpovídající konceptu *multi-level governance*, který exportuje do zemí dle modelu svého vlastního vnitřního uspořádání a vládnutí. Předpokládaná shoda

s realizovanou agendou je však částečná. Deklarované principy spolupráce Evropské unie s vybranými rozvojovými partnery ve skutečnosti ovlivňují vztahy států s jinými globálními hráči. Ve zkoumaných strategických plánech jsou znázorněny vize EU, jakým přístupem je možné v zemích projekty realizovat. Při samotné implementaci strategií a konkrétních projektů jsou znatelné další vnější vlivy, které modifikují reálné možnosti EU co do míry spolupráce s rozvojovými zeměmi.

V práci pozorované současné tendence *multi-level governance* v rozvojové politice EU vůči zemím ACP byly jednak posilování nadnárodní úrovně, jednak regionalizace. V první zkoumané oblasti působení EU na své rozvojové partnery, se analýza věnovala hledání znaků posilování momentů, kdy země překročily k vyjednávání s dalšími partnery, kterými byly vyšší celky, než jsou jednotky velikosti států. Takovými partnery jsou různá ekonomická uskupení i sdružení jiného charakteru, například ekologického, zdravotnického či vzdělávacího. Průzkum podpory tohoto nadnárodního prvku ze strany Evropské unie se na zkoumaných zemích projevuje zatím nejméně markantně z celého konceptu *multi-level governance*. Důvodem je hlavně nutnost odevzdat část svých pravomocí ze strany rozvojových zemí ve prospěch daného nadnárodního celku. Zkoumané země jsou však jedny z nejchudších zemí světa a ty jsou jako takové obecně teprve na počátku snah o demokratizaci země, boj s chudobou a o jiné zcela základní rozvojové cíle. Není tedy přiměřené očekávat ani od Evropské unie, že bude v této vývojové fázi zemí zaměřena primárně na podporu jejich nadnárodní spolupráce s jinými partnery. Přesto jsou v práci popsány první tendence států k takovéto spolupráci motivovat. Intenzivní podpora EU pro vytváření nadnárodních institucí, kterým by zkoumané země odevzdaly část svých pravomocí, může přijít na řadu teprve po překročení nezbytně nutných úrovní vývoje demokratizace zemí. Při současných možnostech byly vyznívány počáteční motivační impulzy ze strany EU, aby státy zahájily vyjednávání s ostatními globálními aktéry a mezinárodními organizacemi. Zároveň se Evropská unie do jednání zapojuje a snaží se působit jako zprostředkovatel prvotního kontaktu.

V případě první varianty regionalizace, tedy tvorby regionálních partnerství, je prosazování tohoto projevu *multi-level governance* ze strany Evropské unie také v reálu regulováno vlivem ostatních, například územně bližších, hráčů. Geografická poloha

zejména v případě Haiti a Východního Timoru nabízí ke spolupráci silného regionálního partnera, proto si země nevybírají vždy nutně rozvojovou strategii navrhnou Evropskou unií. EU na jedné straně nabádá země, aby se nedostaly do izolace, proto apeluje na jejich snahu vytvářet si bilaterální i multilaterální vztahy v daném regionu, avšak zároveň tato snaha může vést k momentu, kdy nebudou státy mít po určité době zájem s EU dále spolupracovat, protože v oblasti našly jiného ekonomicky silného partnera. Již mezi současnými partnery zkoumaných zemí jsou i nedemokratické státy, proto Evropská unie nabízí státům možnost regionální spolupráce i s jinými sousedy a to na široké škále typů projektů, od ekologických, zdravotnických, vzdělávacích až po kulturní programy. Spolupráce s některými vlivnými partnery je často pouze obchodně motivována, EU však kromě obchodních cílů sleduje i demokratické principy a ve svých strategických dokumentech apeluje na komplexní pomoc zemím. Podpora regionálních sdružení souvisí s faktem, že pravděpodobnost udržení rozvoje v zemi je vyšší, pokud bude stát existovat ve stabilním regionu. EU profiluje projekty tak, aby pomohla odbourat bariéry mezi sousedními zeměmi. Rwanda, Haiti i Východní Timor implementují programy EU s tímto zaměřením a začínají si vytvářet nové vazby i s dříve nereálnými adepty pro spolupráci v dané oblasti. V případě Rwandy se jedná o Demokratickou republiku Kongo, v případě Východního Timoru o Indonésii.

Druhá varianta regionalizace, které se výzkum věnoval, se v práci dělí na pozorování jevů *top-down* a *bottom-up*. Pro podporu přístupu *top-down* je často nutné přimět přímo daný stát, aby povolil nižším správním jednotkám převzít část kompetencí na sebe. Ve zkoumaných zemích, které poměrně nedávno zažily těžké humanitární krize, není snadné vlády k těmto krokům pozitivně motivovat bez obav o stabilitu země. K prosazování takovýchto iniciativ přistupuje EU pozvolně a implementace různých programů počítá s nutností komplexního rozvoje země. Realizované projekty se proto často týkají státem méně střežených oblastí, jakými jsou například ekologie či částečně zemědělství. Ostatní témata jsou často zprostředkovávána obyvatelům na lokální úrovni, aby byly i ty nejmenší správní jednotky, jakými jsou vesnice, v budoucnu připravené na hlubší decentralizační opatření.

Projekty podporující rozvoj na místní úrovni jsou v zemích realizovány intenzivně. Trend *go-local* je zacílen na místní komunity, které si díky působení školících pracovníků přímo v nejnižších správních jednotkách mají šanci osvojit nejrůznější dovednosti, najít zaměstnání či si dlouhodobě obstarat vlastní živobytí. Příprava lokální projektů s nejrůznější tematikou je silnou stránkou spolupráce mezi EU a Rwandou, Haiti i Východním Timorem. Díky oživujícím projektům, které se uskutečňují často například formou workshopů, se dostává místním lidem příležitosti naučit se nejen nové dovednosti nebo nabýt konkrétní vědomosti, ale mají také příležitost se při probíhajícím programu seznámit s formou debaty o problematice. Tento způsob implementace projektů podporuje formování občanské společnosti, která je základem pro úspěšnou emancipaci nižších správních jednotek a která je také důležitým hybatelem pro přesun iniciativy ze strany obyvatel k vládě, takzvaným směrem *bottom-up*.

Na úrovni dohod o spolupráci se zeměmi ACP je replikace systému vládnutí EU na více úrovních nesrovnatelně preciznější, než v realizované agendě ve zkoumaných státech. Zároveň strategické rámce plánování pro rozvoj zemí jsou strukturovány tak, aby odpovídaly evropským hodnotám a působily na co největší množství aktérů. Evropská unie se na úrovni dohod chová jako *normativní aktér*, který replikuje do rozvojové agendy původně interní přístup *multi-level governance*. Spolupráce s co největším množstvím aktérů, kterým se *multi-level governance* vyznačuje, reaguje na potřeby globalizované společnosti. Reálně je však právě globalizace překážkou v efektivním naplnění deklarovaných cílů EU. V některých oblastech je možnost spolupracovat s jinými různými mocnostmi pro země natolik lákavá, že nabídka Evropské unie není pokaždé tou prioritní. Spolupráce s jiným aktérem může být pro rozvojovou zemi zdánlivě výhodnější, často se však jedná o krátkodobý kontakt nebo o čistě obchodně orientovaný vztah, který necílí na rozvoj dané země, ale na vlastní prospěch mocnosti. Evropská unie sice nabízí zemím komplexní pomoc, ale přijímající státy se ji ne vždy rozhodnou maximálně využít. To způsobuje v realizované rozvojové agendě EU trhliny oproti deklarovaným strategiím.

Summary

The work was devoted to the analysis of the appearance of EU's support of one of *integration theories*, concretely *multi-level governance*, in its development policy towards ACP countries, particularly in the case of the countries of Rwanda, Haiti and East Timor.

The research procedure was the deduction, which was led by the comparison of official agreements between ACP countries and the European Union and implemented agenda in surveyed countries. While analysing current trends of *multi-level governance*, the work has observed two expressions of this *theory* within the context of the relationship of the EU with ACP countries, especially Rwanda, Haiti and East Timor. These trends were: strengthening of supranational level in terms of the EU's support of examined countries to strengthen their relations with other global partners. Second trend was the EU's contribution to the process of regionalization of developing countries. This was manifested, on one hand as the occurrence of the cooperation between regions and also as shift of the agenda to lower administrative units, which can be described as *top-down effect*, or on the other hand as the effect called *bottom-up*, during which civil society is mobilized.

Actors of the cooperation, who have been subjected to the research, were those that were determined by the *Partnership Agreement of Cotonou*. Those were state and non-state subjects. State actors were defined as local, national and regional players and non-state actors were composed of civil society, private sector and other economic and social partners.

The work was structured by dividing it into three main chapters. First chapter introduced the context of the European Union's development cooperation. Greater attention was paid to the policy led directly towards ACP countries. Second chapter was devoted to the introduction of actors of the cooperation, ACP group as a whole, separately Rwanda, Haiti and East Timor. Both in terms of their inclusion in global geopolitical context, then historical overview and finally the clarification of activities initiated and led towards the countries by the European Union. Third chapter was the

main analysis of the investigated phenomenon. The mentioned trends of *multi-level governance* were subjected to the observation aim, whether the European Union supported the elements of *multi-level governance approach* at the level of official agreements between ACP countries and the EU, but also particularly in the implemented agenda in three chosen countries.

The conclusion about current trends of *multi-level governance*, strengthening the supranational level and also regionalization, which were examined in EU's development policy led towards ACP countries, stated that the European Union supports the *multi-level governance approach* led towards ACP group of states not only in the level of official agreements, but also coherent agenda was being implemented in observed states.

In the first area, it couldn't be expected that some higher level of integration, as supranational one, will be achieved, because these were the poorest countries in the world, who were chosen to be examined. Surveyed states were generally just at the beginning of efforts to democratize their countries, to begin to fight against the poverty and to try to achieve the development as such. Since member countries of ACP group couldn't be expected to achieve to create supranational institutions, to which they would surrender some of their powers, so in their case, less ambitious elements of transnational cooperation were found. Those were such as negotiations with other global actors and other international organizations along with the involvement of the European Union's in those cooperative efforts.

As far as the regionalization was concerned, in case of its first variation, the creation of regional partnerships, EU encouraged those countries to avoid getting into the isolation and therefore it supported their efforts to create bilateral relationships in the region. It can be seen as recommendable development in the expression of *multi-level governance* in all three surveyed countries. Rwanda, Haiti and East Timor have already achieved to create new links between their partners in the region. Although in the case of Rwanda and East Timor there were long-lasting dislikes to cooperate with their considerably largest neighbours, Democratic Republic of Congo in case of Rwanda, and Indonesia in case of East Timor.

The most intensive support from the European Union could be observed in implemented steps in the second expression of regionalization, which was the transfer of powers to lower administrative units and initiation of local activities. The latest official agreements between ACP countries and the EU emphasized the process of decentralization in all sectors of political, economic and social development of countries. From all three countries, Rwanda has managed to fulfil the agenda the most effectively. The estate of Rwanda's advance corresponded to its longest distance since the humanitarian crisis took place in country. Rwanda has experienced the crisis in the nineties, unlike Haiti and East Timor, which have faced the crises recently. Therefore it could be assumed that there would be the chance to improve the implementation of initiatives over the next years' developmental frameworks. Within the last part of observation of trend called *go-local* the European Union has shown the most remarkable influence on surveyed countries. Focus was targeted on local communities and local training projects with different themes and the conclusion is that this is the most strengthened part of cooperation between the EU and Rwanda, Haiti and East Timor.

Použitá literatura

Elektronické zdroje

ABC RADIO. *Quotes. Voices of the Pacific*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.abc.net.au/ra/carvingout/definitions/quotes.htm#top>.

ACP EUCOURIER. *African, Caribbean & Pacific*. Ověřeno dne 13. října 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.acp-eucourier.info/Unico-no-mundo-50-a.199.0.html%3F%2526L%3D0>.

ACP-EU JOINT PARLIAMENTARY ASSEMBLY. *ACP-EU*. Ověřeno dne 13. října 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: http://www.europarl.europa.eu/intcoop/acp/10_01/default_en.htm.

AFRICAN, CARIBBEAN AND PACIFIC GROUP OF STATES. *Secretariat ACP*. Ověřeno dne 13. října 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.acp.int/content/secretariat-acp>.

AFRICAN, CARIBBEAN AND PACIFIC GROUP OF STATES. *Why the EU should maintain Regulation 1528 on ACP-EU free trade*. Ověřeno dne 13. října 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.acpsec.org/pt-pt/node/1171>.

AFRICAN-EU PARTNERSHIP. *Africa-EU research projects are contributing to food and nutritional security*. Ověřeno dne 4. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.africa-eu-partnership.org/newsroom/all-news/africa-eu-research-projects-are-contributing-food-and-nutritional-security>.

AFRICAN-EU PARTNERSHIP. *Energy Partnerships for Development*. Ověřeno dne 5. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.africa-eu-partnership.org/newsroom/all-news/energy-partnerships-development>.

AFRICA - EU PARTNERSHIP. *COMESA works towards free movement of persons*.
Ověřeno dne 4. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.africa-eu-partnership.org/newsroom/all-news/comesa-works-towards-free-movement-persons>.

BALAJOVÁ, Kristýna. *Tisková zpráva k 17. smíšenému parlamentnímu shromáždění zemí EU-AKT v Praze*. Glopolis – Pražský institut pro globální politiku. Publikováno 8. 4. 2009. Ověřeno dne 31. července 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://glopolis.org/cs/clanky/tiskova-zprava-k-17-smisenemu-parlamentnimu-shromazdeni-zemi-eu-akt-v-praze/>.

BIZCLIM. *BizClim Success Story. COMESA trade and Investing Conference*. Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://www.acpbusinessclimate.org/bizclim/index.php?option=com_content&view=article&id=108%3Abizclim-success-story-comesa-trade-and-investing-conference-&lang=en.

CARICOM. CARICOM Member States. Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://www.caricom.org/jsp/community/member_states.jsp?menu=community.

CIA THE WORLD FACTBOOK. *Haiti*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ha.html>.

CIA THE WORLD FACTBOOK. *Rwanda*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rw.html>.

CIA THE WORLD FACTBOOK. *Timor-Leste*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tt.html>.

COMESA. *Comesa*. Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.comesa.int/>.

EAST TIMOR. *Timor-Leste*. Ověřeno dne 18. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://timor-leste.gov.tl/?p=29&lang=en>.

EUROPEAID. *Natural resources. Supporting the rural population through a new tenure system in Rwanda*. Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/rawnda_natural_rural_pop_en.pdf.

EUROPEAID. *Transport et infrastructure. Aéroport de Kigali*. Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/rwanda_transport_aeroport_fr.pdf.

EUROPEAID. *Transport. Réhabilitation de la route Gitarama-Butare-Akanyaru: Comment réduire la pauvreté du Rwanda*. Ověřeno dne 4. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/rwanda_transport_fr.pdf.

EUROPEAN COMMISSION. *Africa-EU Partnership*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.africa-eu-partnership.org/focus/new-decade-peace-and-security-africa>.

EUROPEAN COMMISSION. *Africa-EU Partnership*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.africa-eu-partnership.org/focus/new-era-eu-relations-africa>.

EUROPEAN COMMISSION. *Agriculture. Improving Haiti's natural resources and water management, diversification of agriculture and aquaculture*. Ověřeno dne 8. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/haiti_agriculture_aquaculture_en.pdf.

EUROPEAN COMMISSION. *Agriculture. Sustainable crop production and management in Timor-Leste*. Ověřeno dne 8. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/timor-leste_agriculture_crop_production_en.pdf.

EUROPEAN COMMISSION. *Banking & Financial Services*. Ověřeno dne 8. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/acp_microfinance_sidi_en.pdf.

EUROPEAN COMMISSION. *Bridging Research and Industry Developing Growth and Entrepreneurship*. Ověřeno dne 7. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.acp-st.eu/content/bridging-research-and-industry-developing-growth-and-entrepreneurship>.

EUROPEAN COMMISSION. *Commission proposes visa-free travel to citizens of 16 Island Nations*. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1179_en.htm?locale=en.

EUROPEAN COMMISSION. *Development and cooperation. EuropeAid*. Ověřeno dne 31. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/>.

EUROPEAN COMMISSION. *ECHO*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/echo/about/presentation_en.htm.

EUROPEAN COMMISSION. *ECHO-Flight*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/echo/aid/sub_saharian/echo-flight_en.htm.

EUROPEAN COMMISSION. *Erasmus Mundus. CaribErasmus*. Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://files.eurashe.eu/wp-content/uploads/2012/06/CARIB_PAP0420_draft_report.pdf?197db2.

EUROPEAN COMMISSION. *EUEI. Strategy for the Use of Plant Oil in Rural Areas*. Ověřeno dne 5. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/factsheet-how-the-eu-is-putting-the-epa-into-practice.pdf>. <http://www.euei-pdf.org/country-studies/strategy-for-the-use-of-plant-oil-in-rural-areas>.

EUROPEAN COMMISSION. *Fact sheet on the Economic Partnership Agreements. The Eastern African Community (EAC)*. Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2012/march/tradoc_149213.pdf.

EUROPEAN COMMISSION. *Geothermal Policy and Strategy Support*. Ověřeno dne 7. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.euei-pdf.org/country-studies/geothermal-policy-and-strategy-support>.

EUROPEAN COMMISSION. *Health care and training*. Ověřeno dne 7. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/rwanda_health-care-training_en.pdf.

EUROPEAN COMMISSION. *International Protection*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.africa-eu-partnership.org/international-protection>.

EUROPEAN COMMISSION. *Peace and capacity building. Engaging People through Popular Culture to Increase Stability and Dialogue in Timor-Leste*. Ověřeno dne 8. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/timor-leste_peace_popular_culture_en.pdf.

EUROPEAN COMMISSION. *Peace and capacity building*. Ověřeno dne 7. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/rwanda_peace_media_reconciliation_en.pdf.

EUROPEAN COMMISSION. *Post conflict reconstruction*. Ověřeno dne 7. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/rwanda_health_en.pdf.

EUROPEAN COMMISSION. *Réintégration sociale et emploi*. Ověřeno dne 7. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/documents/case-studies/rwanda_mpazi_fr.pdf.

EUROPEAN COMMISSION. *The ACP-CD4CDM Rwanda*. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://rwanda.acp-cd4cdm.org/about.aspx>.

EUROPEAN COMMISSION. *The CARIFORUM-EU Economic Partnership Agreement (EPA). A new partnership for trade and development*. Ověřeno dne 2. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/factsheet-how-the-eu-is-putting-the-epa-into-practice.pdf>.

EUROPEAN COMMISSION. *Trade - East African Community (EAC)*. Ověřeno dne 4. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/eac/>.

EUROPEAN UNION. *Community-assisted Access to Sustainable Energy in Rwanda (CASE-RWANDA)*. Ověřeno dne 7. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://database.energyfacilitymonitoring.eu/acpeu/PublicProjectOverview.xhtml;jsessionid=102f34d18d67206ee5c2e7e74705>.

EUROPEAN UNION. *Development*. Ověřeno dne 1. prosince 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: http://europa.eu/pol/dev/index_en.htm.

EUROPEAN UNION. *Final Report EU EOM Timor-Leste 2012 – Missions*. 2012. S. 28. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://www.eucom.eu/files/pressreleases/english/east-timor-2012-final-report_en.pdf.

EUROPEAN UNION. *Increase Rural Energy Access in Rwanda through Public Private Partnership (IREA RPPP)*. Ověřeno dne 7. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://database.energyfacilitymonitoring.eu/acpeu/PublicProjectOverview.xhtml>.

EUROPEAN UNION. *Millenium Development Goals*. Ověřeno dne 1. prosince 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: http://ec.europa.eu/europeaid/what/millennium-development-goals/index_en.htm.

EUROPEAN UNION. *Programme de Renforcement de la qualité de l'éducation en Haiti (PARQUE 2)*. Ověřeno dne 6. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://eeas.europa.eu/delegations/haiti/projects/list_of_projects/20796_fr.htm.

EUROSKOP. *Rozvojová politika*. Ověřeno dne 30. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>.

EUROSKOP. *Vnější ekonomické vztahy*. Ověřeno dne 2. ledna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.euroskop.cz/8894/sekce/vnejsi-ekonomicke-vztahy/>.

EVROPSKÁ UNIE. *Rozvoj a spolupráce*. Ověřeno dne 4. prosince 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: http://europa.eu/pol/dev/index_cs.htm.

EVROPSKÝ PARLAMENT. *Vztahy se zeměmi Afriky, Karibiku a Tichomoří: Od úmluv z Yaoundé a Lomé k dohodě z Cotonou*. 2011. Ověřeno dne 3. prosince 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_6.5.4.pdf.

EVROPSKÝ PARLAMENT. *Země EU a AKT: vzájemný obchod je tou pravou cestou k růstu*. Ověřeno dne 31. července 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/content/20120525STO45815/html/Zem%C4%9B-EU-a-AKT-vz%C3%A1jemn%C3%BD-obchod-je-to-pravou-cestou-k-r%C5%AFstu>.

GLOBAL CLIMATE CHANGE ALLIANCE. *Pacific experience: Key lessons for disaster risk reduction and climate change mainstreaming*. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://www.gcca.eu/sites/default/files/GCCA/workshop_pacific_presentation1_sprep_n_pelesikoti_t_nakalevu.pdf.

GLOBAL CLIMATE CHANGE ALLIANCE. *Pacific workshop*. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.gcca.eu/policy-dialogue-and-experience-sharing/mainstreaming-workshops/pacific-workshop>.

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION. *IOM Launches Timor-Leste's First TV Soap Opera*. Ověřeno dne 8. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/news-and-views/press-briefing-notes/pbn-2010/pbn-listing/iom-launches-timorlestes-first-tv-soap.html>.

MANNERS, Ian. *The Concept of Normative Power in World Politics*. DIIS Brief, May 2009. Ověřeno dne 5. září 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://subweb.diis.dk/graphics/Publications/Briefs2009/B09_maj__Concept_Normative_Power_World_Politics.pdf.

NANYANG TECHNOLOGICAL UNIVERSITY. *Suku Hali Timor-Leste*. 2010. Ověřeno dne 8. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.youtube.com/watch?v=FGNd2rKAEn8>.

NATIONS ONLINE. *History of Haiti*. Ověřeno dne 31. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.nationsonline.org/oneworld/History/Haiti-history.htm>.

REPUBLIC OF RWANDA. *History*. Ověřeno dne 7. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.gov.rw/History?lang=en>.

ROZVOJOVKA. *Abeceda rozvoje*. Ověřeno dne 13. října 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.rozvojovka.cz/index.php?id=206&onlyLetter=E>.

SECRETARIAT OF ACP. *Council of Ministers*. Ověřeno dne 31. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.acp.int/content/council-ministers>.

SECRETARIAT OF ACP. *OPINION: Why the EU should maintain Regulation 1528 on ACP-EU free trade*. Ověřeno dne 19. října 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.acpsec.org/pt-pt/node/1171>.

SECRETARIAT OF ACP. *Secretariat of ACP*. Ověřeno dne 4. prosince 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.acp.int/content/secretariat-acp>.

SPIEGEL. *Development aid for Africa. The Problems Don't Disappear with sack of Rice*. Ověřeno dne 1. prosince 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: www.spiegel.de/international/world/0,1518,786465,00.html.

TERRAFRICA. *Ecosystem Rehabilitation and Poverty Eradication Programme*. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.terrafrica.org/projects/rwanda/>.

TERRAFRICA. *Regional sustainable land & water management*. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.terrafrica.org/>.

TERRAFRICA. *Soil and Terrain Database for Central Africa*. Ověřeno dne 3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.terrafrica.org/projects/democratic-republic-of-congo/>.

THE INDEPENDENT EUROPEAN DEVELOPMENT PORTAL. *EU cooperation with ACP countries*. Ověřeno dne 1. prosince 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.developmentportal.eu/wcm/information/guide-on-eu-development-co-operation/brief-history-of-eu-development-co-operation/eu-co-operation-with-acp-countries/from-the-yaoundac-to-lomac-conventions.html>.

THE NEW YORK TIMES. *Haiti: Quake's Toll Rises to 316,000*. Ověřeno dne 31. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: http://www.nytimes.com/2011/01/14/world/americas/14briefs-Haiti.html?_r=0.

THE UNIVERSITY OF NORTH CAROLINA. *Gary Marks. Curriculum Vitae*. Ověřeno dne 30. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: http://www.unc.edu/~gwm/~/assets/doc/MarksCV_nov2013.pdf.

THE UNIVERSITY OF NORTH CAROLINA. *Liesbet Hooghe. Curriculum Vitae*. Ověřeno dne 30. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: http://www.unc.edu/~hooghe/assets/docs/papers/cv/hooghe_nov2013.pdf.

THE WORLD BANK. *Population density*. Ověřeno dne 2. ledna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://data.worldbank.org/indicator/EN.POP.DNST>.

UNICEF. *Rwanda*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.unicef.org/rwanda/index.html>.

UNICEF. *Rwanda. Protection*. Ověřeno dne 28. listopadu 2012. Citováno z [elektronický zdroj]: http://www.unicef.org/rwanda/protection_8329.html.

UNITED NATIONS. *EU Presidency Statement - United Nations Security Council: Debate on Timor-Leste*. Ověřeno dne 6. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: http://www.eu-un.europa.eu/articles/en/article_9142_en.htm.

UNITED NATIONS. *UNMIT. United Nations Integrated Mission in Timor-Leste*. Ověřeno dne 1. ledna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]: <https://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unmit/>.

UNIVERSITY OF CANTERBURY. *Professor Martin Holland*. National Centre for Research on Europe. Ověřeno dne 7. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://www.europe.canterbury.ac.nz/people/mholland/>.

USGS SCIENCE FOR A CHANGING WORLD. *Magnitude 7.0 Haiti*. Ověřeno dne 31. prosince 2013. Citováno z [elektronický zdroj]: <http://earthquake.usgs.gov/earthquakes/eqinthenews/2010/us2010rja6/>.

Primární zdroje

EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Republic of Rwanda – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008–2013*. Lisbon. 2007. S. 85.

EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *République d’Haïti – Communauté européenne. Document de la stratégie pays et program indicatif national pour la période 2008–2013*. Port-au-Prince. 2008. S. 132.

EUROPEAN UNION EXTERNAL ACTION. *Timor-Leste – European Community. Country Strategy Paper and National Indicative Programme for the period 2008–2013*. 2007. S. 85.

EVROPSKÁ UNIE. *The European Consensus on Development. European Union*. 2006. S. 19.

EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ. *Dohoda 2000/483/ES o partnerství mezi africkými, karibskými a tichomořskými státy na jedné straně a Evropským společenstvím a jeho členskými státy na straně druhé, podepsaná v Cotonou dne 23. června 2000*. Cotonou. S. 379.

RADA EVROPSKÉ UNIE. *Second revision on the Cotonou Agreement – Agreed Consolidated Text, 11 March 2010*. Extraordinary ACP-EU Ministerial meeting on 19th March 2010 in Brussels. S. 55.

Sekundární zdroje

BELL-FIALKOFF, Andrew. *Ethnické čistky: Bosna, Kypr, Karabach, Kosovo, Palestina, bývalý Sovětský svaz, Rwanda a Burundi, Srí Lanka, Transylvánie, Ulster.* Práh. Praha. 2003. S. 197.

BROBERG, Martin. What Is the Direction For the EU's Development Cooperation? *European Foreign Affairs Review* 16. 2011. S. 539–557.

BROWN, William. *The European Union and Africa: the restructuring of North-South relations.* I.B. Tauris. London, New York. 2002. S. 249.

CARBONE, Maurizio. Mission Impossible: the European Union and Policy Coherence for Development. *European Integration*. Vol. 30, No. 3, July 2008, s. 323-342.

CONCORD. *European Aid Watch Initiative. Aid we can – Invest more in global development.* Report from 2012. Pdf. S. 72.

CONCORD. *Spotlight on EU Policy Coherence for Development.* Report from 2011. Pdf. S. 68.

FIALA Petr, PÍTROVÁ Markéta. *Evropská unie.* 2. aktualizované a doplněné vydání. Centrum pro studium demokracie a kultury. Brno. 2009. S. 803.

FOSTER, Mick. *How to stop development aid from doing harm?* Europe's World. 2007.

GUILHOT, Nicolas. *The Democracy Makers. Human Rights and the Politics of the Global Order.* Columbia University Press. New York. 2005. S. 289.

HARGREAVES, John D. *Decolonization in Africa.* Longan. London and New York. 1988. S. 182.

HOLLAND Martin, DOIDGE Mathew. *Development Policy of the European Union*. Palgrave Macmillan. Houndmills. 2012. S. 277.

HOLLAND MARTIN. *European Union and the Third World*. Palgrave. Houndmills. Basingstoke. Hampshire. 2002. Pdf. S. 258.

KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. Vyd. 1. Portál. Praha. 2008. S. 218.

MANNERS, Ian. Normative Power Europe: A Contradiction in Terms? *Journal of Common Market Studies*. Vol. 40, No. 2, 2002, s. 235–258.

MCCANN, Gerard. Recolonisation by stealth Global Market Liberalisation and the EU's Development Policy. *Journal of Contemporary European Studies*. Vol. 11. No. 2. 2003. S. 17.

MIKKELSEN, Britha. *Methods for development work and research: a new guide for practitioners*. Sage. New Dehli. 2005. S. 124-155.

NÁLEVKA, V. *Čas soumraku*. Triton. Praha. 2004. S. 199.

PETERSON John, BOMBERG Elizabeth. *Decision-Making in the European Union*. Palgrave Macmillan. 1999. S. 352.

ROSTOW, W. W. The Stages of Economic Growth. *The Economic History Review*. New Series, Vol. 12, No. 1 (1959). S. 16.

ROSAMOND, Ben. *Theories of European Integration*. 1st ed. Palgrave. Houdmills. 2000. S. 232.

ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický a právní rámec evropské integrace*. Wolters Kluwer ČR, a. s. Praha. 2010. S. 452.

UNITED NATIONS. *The Millennium Development Goals Report 2011*. United Nations. New York. 2011.

ÚŘAD VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY. *Lisabonská smlouva. Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. 2. přepracované a doplněné vydání*. Ed. Jana Francová, Parlamentní institut, Kancelář Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. 2009. S. 539.

WALLACE Helen, POLLACK Mark A., YOUNG Alasdair R. *Policy-Making in the European Union*. Oxford Univesity Press. Oxford. 2010. S. 597.

WIJKMAN, Anders. *The EU's development aid shortcomings have given birth to a new "Brussels consensus"*. Europe's World. 2007.

WORLD BANK. *World Development Report 2008*. The World Bank. Washington. 2008. S. 26–44.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Mapa Rwandy (obrázek)

Příloha č. 2: Mapa Haiti (obrázek)

Příloha č. 3: Mapa Východního Timoru (obrázek)

Příloha č. 4: Graf přístupu top-down a bottom-up (obrázek)

Příloha č. 5: Projekt EU zaměřený na výrobu kamen ve Rwandě (obrázek)

Přílohy

Příloha č. 1: Mapa Rwandy (obrázek)

NATIONAL GEOGRAPHIC
education

Zdroj: NATIONAL GEOGRAPHIC. *Rwanda*. Staženo z [elektronický zdroj]:
http://education.nationalgeographic.com/education/mapping/outline-map/?map=Rwanda&ar_a=1.

Příloha č. 2: Mapa Haiti (obrázek)

Zdroj: NATIONAL GEOGRAPHIC. *Haiti*. Staženo z [elektronický zdroj]:
http://education.nationalgeographic.com/education/mapping/outline-map/?map=Haiti&ar_a=1.

Příloha č. 3: Mapa Východního Timoru (obrázek)

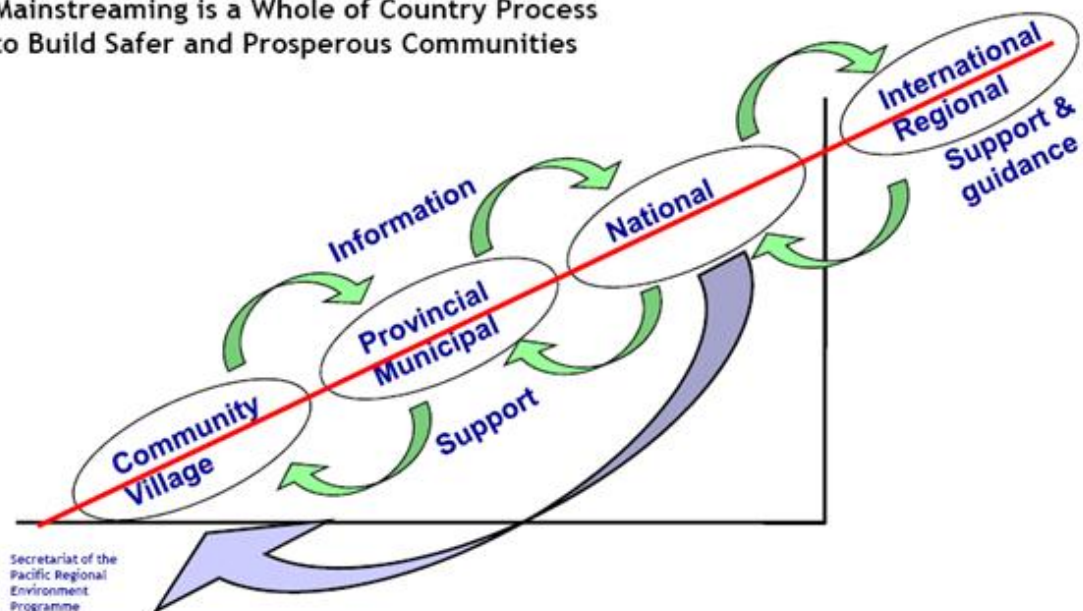

Zdroj: NATIONAL GEOGRAPHIC. *Timor-Leste*. Staženo z [elektronický zdroj]:
[http://education.nationalgeographic.com/education/mapping/outline-](http://education.nationalgeographic.com/education/mapping/outline-map/?map=Timor-Leste&ar_a=1)
[map/?map=Timor-Leste&ar_a=1](http://education.nationalgeographic.com/education/mapping/outline-map/?map=Timor-Leste&ar_a=1).

Příloha č. 4: Graf přístupu top-down a bottom-up (obrázek)

Mainstreaming is a Whole of Country Process
to Build Safer and Prosperous Communities

Zdroj: GLOBAL CLIMATE CHANGE ALLIANCE. *Pacific experience: Key*

***lessons for disaster risk reduction and climate change mainstreaming.* Ověřeno dne**

3. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]:

http://www.gcca.eu/sites/default/files/GCCA/workshop_pacific_presentation1_spre_p_n_pelesikoti_t_nakalevu.pdf.

Příloha č. 5: Projekt EU zaměřený na výrobu kamen ve Rwandě (obrázek)

Zdroj: EUROPEAN UNION. *Community-assisted Access to Sustainable Energy in Rwanda (CASE-RWANDA)*. Ověřeno dne 7. srpna 2014. Citováno z [elektronický zdroj]:

<http://database.energyfacilitymonitoring.eu/acpeu/PublicProjectOverview.xhtml;jsessionid=102f34d18d67206ee5c2e7e74705>.